

**İRAK'TA OKUTULAN ORTAOKUL 7. 8. ve 9. SINIF TÜRKÇE DERS
KİTAPLARINDAKİ METİNLERİN OKUNABİLİRLİĞİ**

Melak Alnuaimi

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

EYLÜL, 2024

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren altı (6) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Melak
Soyadı : ALNUAİMİ
Bölümü : Türkçe Eğitimi
İmza :
Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Irak'ta Okutulan Ortaokul 7. 8. ve 9. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Okunabilirliği

İngilizce Adı : Readability of the Texts in the 7th, 8th, and 9th Grade Turkish Textbooks for Secondary Schools in Iraq

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğim ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı : Melak ALNUAİMİ

İmza :

JÜRİ ONAY SAYFASI

Melak Alnuaimi “Irak’ta Okutulan Ortaokul 7. 8. ve 9. Sınıf Türkçe Kitaplarındaki Metinlerin Okunabilirliği” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Yusuf GÜNAYDIN

(Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Başkan: Prof. Dr. Aliye USLU ÜSTTEN

(Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Üye: Doç. Dr. Zeynep Zeliha SONKAYA

(Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi: 20/08/2024

Bu tezin Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Şaban Çetin

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca şefkati, güveni benden esirgemeyen danışmanlığımı üstlenen aynı zamanda tecrübelerini aktararak en büyük destekçim kıymetli hocam Doç. Dr. Yusuf GÜNAYDIN'a ve konu seçiminden son güne kadar rehberliğiyle çalışmama yol gösteren Öğretim görevlisi Gökçe TÜRKMEN'e şükranlarımı sunuyorum.

Eğitim hayatım boyunca beni destekleyen Değerli Annem Hiyam KÖPRÜLÜ'ye, Kıymetli Babam Semir KERKÜKLÜ'ye lisansüstü eğitimim için beni her zaman teşvik eden ve bu süreçte hep yanımda duran sevgili eşim Murat KÜÇÜK'e teşekkür ediyorum.

**IRAK'TA OKUTULAN ORTAOKUL 7. 8. VE 9. SINIF TÜRKÇE
DERS KİTAPLARINDAKİ METİNLERİN OKUNABİLİRLİĞİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Melak Alnuaimi
GAZİ ÜNİVERSİTESİ**

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eylül 2024

ÖZ

Türkçenin öğretiminde ders kitapları, hikâyeler, öyküler vb. metinlerin kullanımı önemli araçlardır. Bu noktada dil öğreniminin yeterli karşılık görmesi için hedef dil öğrencileri için hazırlanan okuma metnlerinin belli başlı ölçekler göz önüne alınarak hazırlanması veya uyarlanması gerekmektedir. Bu ölçütlerin en başında okunabilirlik gelir. Okunabilirlik bir metnin okuyucu tarafından kolay ya da zor anlaşılır olma durumudur. Bu kitapların aynı zamanda öğrenim sürecinde öğrenciyle birlikte öğretmene de kolaylık sağlaması beklenmektedir. Bu noktada çalışmanın amacı Irak'ta öğrenim gören öğrencilerin kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik durumunu ortaya koymaktır. Ateşman (1997) ve Çetinkaya-Uzun (2010) okunabilirlik formülleri kullanılarak Ortaokul 7. 8. ve 9. sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki toplam 58 okuma metninin hece, kelime ve cümle sayıları, kelime ve cümle uzunlukları tespit edilmiş ve elde edilen bulgular söz konusu formüllerdeki yerlerine yazılarak metinlerin okunabilirlik değerleri hesaplanmıştır. Metinlerin genel olarak "kolay" ve "eğitsel" düzeylerinde olduğu görülmüştür. Ancak özellikle 7. Sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin kolay ve öğrencilerin sınıf seviyesine uygun olmadığı görülmüştür. Elde edilen sonuçlardan hareketle önerilerde bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler : Metin, okuma, okunabilirlik, Türkçe ders kitapları, Irak'ta
Türkçe öğretimi
Sayfa Adedi : xiii +95
Danışman : Doç. Dr. Yusuf GÜNAYDIN

**READABILITY OF TEXTS IN SECONDARY SCHOOL 7th, 8th and 9th
GRADE TURKISH BOOKS TAUGHT IN IRAQ
(M. Sc. Thesis)**

Melak Alnuaimi

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

September 2024

ABSTRACT

Texts such as textbooks, stories, narratives, etc., are essential in teaching Turkish. At this point, reading texts for target language learners should be prepared or adapted by considering specific criteria for language learning to be adequately rewarded. The most important of these criteria is readability. Readability is the ease or difficulty of reading a text by the reader. These books are also expected to provide convenience for the teacher and student in learning. This study aims to reveal the readability of the texts in the books of students studying in Iraq. Using the readability formulas of Ateşman (1997) and Çetinkaya-Uzun (2010), the number of syllables, words, and sentences, word and sentence lengths of a total of 58 reading texts in the 7th, 8th, and 9th-grade Turkish Textbooks of Secondary School were determined and the readability values of the texts were calculated by writing the findings obtained in the said formulas. It was observed that the texts were generally at "easy" and "educational" levels. However, it was observed that the texts in the 7th-grade Turkish textbook were not easy and suitable for the student's grade level. Suggestions were made based on the results obtained.

Keywords : Text, reading, readability, Turkish textbooks, teaching
Turkish in Iraq
Page Number : xiii +95
Supervisor : Assoc. Dr. Yusuf GÜNAYDIN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırma Soruları.....	2
1.3. Araştırmanın Amacı	3
1.4. Araştırmanın Önemi.....	3
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.6. Tanımlar	4
BÖLÜM II.....	5

KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. Ders Kitapları.....	5
2.1.1. Türkçe Ders Kitapları.....	6
2.1.2. Irak'ta Türkçe Öğretimi için Kullanılan Ders Kitapları	6
2.2. Metin	7
2.3. Okuma.....	8
2.4. Okuma ve Anlama	9
2.5. Okunabilirlik	10
2.5.1. Okunabilirlik Unsurları.....	11
2.5.2. Okunabilirliği Etkileyen Faktörler	12
2.5.3. Okunabilirliğin Değerlendirilmesinde Kullanılan Değişkenler ...	13
2.6. Okunabilirlik Formülleri	13
2.6.1. Yabancı Diller İçin Hazırlanmış Okunabilirlik Formülleri.....	14
2.6.1.1. Dale-Chall Okunabilirlik Formülü.....	14
2.6.1.2. Gunning'in Sis İndeksi (Fog) Okunabilirlik Formülü.....	16
2.6.1.3. Raygor Okunabilirlik Formülü.....	17
2.6.1.4. Forcast Okunabilirlik Formülü	19
2.6.1.5. Fry Okunabilirlik Grafik Formülü.....	20
1.6.1.6. Powers-Sumner-Kearl Okunabilirlik Formülü.....	21
2.6.1.7. Spache Okunabilirlik Formülü.....	22
2.6.1.8. ARI Okunabilirlik Formülü.....	22
2.6.1.9. Cloze Test Yöntemi	23
2.6.1.10. McLaughlin SMOG Formülü	24
2.6.1.11. Flesch Okunabilirlik Formülleri	25
2.6.1.11.1. Fesch Okuma Kolaylığı Formülü	26

2.6.1.11.2. Flesch-Kincaid Eğitim Düzeyi Okunabilirlik Formülü	27
1.6.1.12. Vogel ve Washburne Okunabilirlik Formülü	28
2.6.2. Türkçe için Geliştirilmiş Okunabilirlik Formülleri.....	29
2.6.2.1. Ateşman Okunabilirlik Formülü	29
2.6.2.2. Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Formülü.....	31
2.6.2.3. Sönmez Okunabilirlik Formülü.....	32
2.6.2.4. Bezirci-Yılmaz Okunabilirlik Formülü	34
2.7. Türkçe Eğitimi Üzerine Yapılan Okunabilirlik Çalışmaları	36
BÖLÜM III	47
YÖNTEM.....	47
3.1. Araştırmanın Modeli	47
3.2. Çalışma Grubu	47
3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi	48
BÖLÜM IV	49
BULGU VE YORUM.....	49
4.1. Ortaokul 1 Türkçe Ders Kitabı.....	49
4.2. Ortaokul 2 Türkçe Ders Kitabı.....	57
4.3. Ortaokul 3 Türkçe Ders Kitabı.....	70
BÖLÜM V	83
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	83
KAYNAKÇA	86

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1 <i>Dale-Chall Okunabilirlik Formülü</i>	15
Tablo 2 <i>Dale-Chall Okunabilirlik Formülüne Göre Okunabilirlik Düzeyleri</i>	15
Tablo 3 <i>Gunning'in Sis İndeksi (Fog) Okunabilirlik Formülü</i>	16
Tablo 4 <i>Gunning'in Sis İndeksi (Fog) Okunabilirlik Formülüne Göre Okunabilirlik Düzeyleri</i>	17
Tablo 5 <i>Forcast Okunabilirlik Formülü</i>	19
Tablo 6 <i>Powers-Sumner-Kearl Okunabilirlik Formülü</i>	21
Tablo 7 <i>ARI Okunabilirlik Formülü</i>	23
Tablo 8 <i>ARI Endeksine Göre Okunabilirlik Düzeyleri</i>	23
Tablo 9 <i>Cloze Test Yöntemi Değerlendirme Formülü</i>	24
Tablo 10 <i>McLaughlin SMOG Formülü</i>	25
Tablo 11 <i>McLaughlin SMOG Formülüne Göre Okunabilirlik Düzeyleri</i>	25
Tablo 12 <i>Fesch Okuma Kolaylığı Formülü</i>	26
Tablo 13 <i>Flesch Okuma Kolaylığı Formülüne Göre Okunabilirlik Düzeyleri</i>	27
Tablo 14 <i>Flesch-Kincaid Eğitim Düzeyi Okunabilirlik Formülü</i>	27
Tablo 15 <i>Flesch-Kincaid Formülüne Göre Okunabilirlik Düzeyleri</i>	28
Tablo 16 <i>Vogel ve Washburne Okunabilirlik Formülü</i>	28
Tablo 17 <i>Ateşman Okunabilirlik Formülü</i>	30
Tablo 18 <i>Ateşman Okunabilirlik Formülüne Göre Okunabilirlik Düzeyleri</i>	30
Tablo 19 <i>Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Formülü</i>	31

Tablo 20 <i>Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Formülüne Göre Okunabilirlik Düzeyleri</i>	32
Tablo 21 <i>Sönmez Okunabilirlik Formülü</i>	33
Tablo 22 <i>Sönmez Formülüne Göre Okunabilirlik Düzeyleri</i>	33
Tablo 23 <i>Bezirci-Yılmaz Okunabilirlik Formülü</i>	35
Tablo 24 <i>Bezirci- Yılmaz Formülüne Göre Okunabilirlik Düzeyleri</i>	35
Tablo 25 <i>Ateşman (1997) Formülüne Göre Ortaokul 1 Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerindeki Toplam Hece, Kelime ve Cümle Sayıları</i>	50
Tablo 26 <i>Ateşman (1997) Formülüne Göre Ortaokul 1 Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerindeki Ortalama Sözcük ve Cümle Uzunlukları</i>	51
Tablo 27 <i>Ateşman (1997) Formülüne Göre Ortaokul 1 Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerinin Ateşman (1997)'A Göre Okunabilirlik Sayısı</i>	52
Tablo 28 <i>Ortaokul 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerindeki Toplam Hece, Kelime ve Cümle Sayıları</i>	54
Tablo 29 <i>Ortaokul 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerinin Ortalama Sözcük ve Cümle Uzunlukları</i>	55
Tablo 30 <i>Ortaokul 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerinin Çetinkaya ve Uzun (2010)'a Göre Okunabilirlik Puanları</i>	56
Tablo 31 <i>Ateşman (1997) Formülüne Göre Ortaokul 2 Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerindeki Toplam Hece, Kelime ve Cümle Sayıları</i>	58
Tablo 32 <i>Ateşman (1997) Formülüne Göre Ortaokul 2 Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerindeki Ortalama Sözcük ve Cümle Uzunlukları</i>	60
Tablo 33 <i>Ateşman (1997) Formülüne Göre Ortaokul 2 Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerinin Okunabilirlik Sayısı</i>	62
Tablo 34 <i>Ortaokul 2 Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerindeki Toplam Hece, Kelime ve Cümle Sayıları</i>	64
Tablo 35 <i>Ortaokul 2 Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerinin Ortalama Sözcük ve Cümle Uzunlukları</i>	66
Tablo 36 <i>Ortaokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerinin Çetinkaya ve Uzun (2010)'a Göre Okunabilirlik Puanları</i>	68

Tablo 37 Ateşman (1997) Formülüne Göre Ortaokul 3 Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerindeki Toplam Hece, Kelime ve Cümle Sayıları	71
Tablo 38 Ateşman (1997) Formülüne Göre Ortaokul 3 Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerindeki Ortalama Sözcük ve Cümle Uzunlukları.....	73
Tablo 39 Ateşman (1997) Formülüne Göre Ortaokul 3 Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerinin Okunabilirlik Sayısı	75
Tablo 40 Ortaokul 3 Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerindeki Toplam Hece, Kelime ve Cümle Sayıları.....	77
Tablo 41 Ortaokul 3 Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerinin Ortalama Sözcük ve Cümle Uzunlukları	79
Tablo 42 Ortaokul 3 Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerinin Çetinkaya_ Uzun (2010) 'a Göre Okunabilirlik Puanları.....	81

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Raygor tahmin ölçęęi 19

Şekil 2. Fry okunabilirlik grafiği.....21

BÖLÜM I

GİRİŞ

Okunabilirlik, metinlerin daha kolay anlamlandırılmasını sağlayan ve özellikle eğitim materyallerinin etkinliğini doğrudan etkileyen önemli bir kavramdır. Eğitim sürecinde kullanılan ders kitapları ve diğer yazılı materyallerin okunabilirlik seviyesinin hedef kitleye uygun olması, öğrencilerin dil becerilerini geliştirmede ve öğrenme süreçlerini desteklemede kritik bir rol oynar. Türkçeye özgü olarak geliştirilmiş Ateşman, Çetinkaya-Uzun, Bezirci-Yılmaz vb. okunabilirlik formülleri, metinlerin bu açıdan değerlendirilmesinde sıkça kullanılan okunabilirlik formülleridir. Bu tez çalışması da Irak'ta okutulan Türkçe ders kitaplarının okunabilirlik düzeylerini belirlemek ve bu düzeylerin öğrencilerin okuma ve anlama becerilerine uygun olup olmadığını değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

Bu bölümde, araştırmanın problem durumu; araştırma soruları; araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıkları ve tanımlar başlıkları altında ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır. Araştırmanın neden bu konuya odaklandığı, hangi sorulara yanıt aradığı ve elde edilen bulguların eğitim alanına nasıl katkı sağlayabileceği üzerinde durulacaktır. Ayrıca, araştırmanın belirli sınırlılıkları ve kullanılan terimlerin tanımları da bu bölümde açıklanarak çalışmanın genel çerçevesi çizilecektir ve çalışmanın temel yapısı ve yönelimi hakkında bilgi verilecektir.

1.1. Problem Durumu

Okunabilirlik kavramı günümüzde yaygın olarak kullanılmasının yanında geçmişte eskilere dayanmaktadır (Temur, 2003). Kavram, ilk zamanlar daha çok askerî, kurumsal, sağlık alanlarında kullanılmıştır. Günümüzde ise daha çok dil araştırmacıları ve bilim insanları

tarafından bir inceleme aracı olarak değerlendirilen ölçüt hâline gelmiştir. Okunabilirlik özellikle -ABD ve batıda- kapsamlı çalışmalar içinde pekçok formülün geliştirilmesiyle araştırılmıştır. Türkiye’de ise okunabilirlik çalışmaları sınırlı olup 1920’li yıllarda sistemli bir hâle gelmeye başlamıştır. Okunabilirlik çalışmalarının temelinde “okunabilirliğin değerlendirilmesi” ve “sözcük çalışmaları” üzerine yapılan araştırmalar vardır. Okunabilirliğin değerlendirilmesinde, metnin okuyucu tarafından okunabilir bir düzeyde olup olmadığı ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Sözcük çalışmalarındaki önem ise sözcüğün okumayı öğrenmedeki etkisi ve süreç içerisinde bilinen ve bilinmeyen sözcüklerin olmasının okumaya dolayısıyla da anlamaya olan etkisidir (Temur: 2003, s.171). Ateşman’a (1997) göre okunabilirlik metnin kolay veya zor olma durumudur. Ona göre okunabilirlik durumu öğrenim süreçlerinde büyük bir önem taşımaktadır. Okunabilirlik çalışmaları yapan araştırmacılara göre metin içinde bilinmeyen sözcük sayısı çok ve sürekli olarak tekrarlanıyorsa bu metnin okunabilirlik açısından zor hâle geldiğini gösterir (Chall,1988, s.3-4).

Eğitim materyallerinin, özellikle ders kitaplarının, öğrencilerin dil becerilerini geliştirmede ve öğrenme süreçlerini desteklemede önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Irak’ta okutulan ortaokul 7., 8. ve 9. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeyleri, öğrencilerin bu materyallerden ne ölçüde faydalanabileceklerini belirler. Ancak, bu kitapların içerdiği metinlerin, öğrencilerin dil seviyesine uygun olup olmadığı konusunda literatürde herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Bu durum, öğrencilerin dil gelişimini ve öğrenme süreçlerini olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle, Irak’ta okutulan ders kitaplarının okunabilirlik düzeylerinin incelenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla çalışmanın amacı, söz konusu ders kitaplarının metinlerinin okunabilirlik düzeylerini belirlemek ve elde edilen bulgular doğrultusunda eğitim materyallerinin uygunluğunu değerlendirmektir.

1.2.Araştırma Soruları

1. Irak’ta okutulan ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin hece, sözcük ve cümle uzunlukları nedir?
2. Irak’ta okutulan ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin seviyelere göre ortalama sözcük ve cümle uzunlukları nedir?

3. Irak'ta okutulan ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin Ateşman (1997) ve Çetinkaya-Uzun (2010) formüllerine göre okunabilirlik puanları ve düzeyleri nedir?
4. Irak'ta okutulan ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin seviyelere göre okunabilirlik durumları nedir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın odağı dil öğrenim sürecindeki materyallerin hedef kitledeki öğrenciler tarafından okunabilir olup olmadığını ortaya koymaktır. Bu sebeple çalışmanın amacı Irak'ta öğrenim gören ortaokul 7., 8. ve 9. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeylerini ortaya koymaktır. Çalışmada Çetinkaya-Uzun (2010) ve Ateşman (1997) formüllerine göre okunabilirlik puanları incelenecek ve Irak'taki ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin seviyelere göre okunabilirlik durumu açıklanacaktır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Okunabilirlik araştırmalarında ulusal ve uluslararası çalışmalar ve bu çalışmalar kapsamında geliştirilen çeşitli okunabilirlik formülleri mevcuttur. Metinlerin okunabilirliğinin ölçülmesinde özellikle kullanılan değişkenler; ortalama sözcük uzunluğu ve ortalama tümce uzunluğudur (Ateşman, 1997, s.72). Bunların yanında tekrarlanan sözcük gövde oranı, sözcük sıklık listesindeki sözcük sayıları da formüllerin geliştirilmesinde temel alınan değişkenlerdir. Bu doğrultuda ulusal ve uluslararası çapta yer alan çalışmalar ışığında konuya açıklık getirmek araştırmanın temel odak noktasını analiz etmek adına önemlidir. Diğer önemli olan nokta ise araştırmada Irak'ta kullanılan Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin sözcük, hece ve cümle uzunluklarını tespit edip bu verilerin metinlerin okunabilirlik durumu açısından ne durumda olduğunu belirlemeye çalışmaktır.

Türkçe metinlerde okunabilirliğe dair kapsamlı bir araştırma yapılmamıştır. Yapılan az sayıdaki araştırmalarda ise çoğunlukla ders kitaplarının okunabilirliği ile öğrencinin düzeyi arasındaki uygunluğu ortaya konulmuştur. Araştırmada bu konuya yer vermekle birlikte temel odağında Irak'taki ortaokul öğrencilerin kitaplarındaki okunabilirliğin ortaya koyulması yer almaktadır. Okunabilirliğe dair önemli araştırmalar yapan Ateşman ve Çetinkaya-Uzun'un çalışmaları incelenerek geliştirdikleri okunabilirlik formülleri aracılığıyla inceleme malzemesi olarak seçilen metinlerin okunabilirlik değerlerine dair niceliksel verileri sunmak araştırmanın ana konusudur. Bu hususta okunabilirlik durumu

kapsamlı şekilde ele alınacak ve söz konusu kitapların güncellenme aşamasında veya yeni yazılacak kitaplarda yer alacak metinlerin öğrenci düzeyine uygunluğunda dikkat edilecek bir kavram olarak okunabilirlik değerlendirilmesi sağlanacaktır. Ayrıca çalışma Irak'ta Türkçe öğretimi alanında okunabilirlikle ilgili yapılmış ilk çalışma olması sebebiyle önem arz etmektedir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Türkçe metinlerin okunabilirlik düzeylerinin incelenmesi geniş bir alanı kapsadığından, bu metinlerin türü ve seviyesinin belirlenmesi konunun sınırlarını çizmek adına büyük önem taşır. Bu çalışmada, Irak'ta öğrenim gören öğrencilerin kullandıkları ortaokul 7., 8. ve 9. sınıf Türkçe ders kitaplarına odaklanılmıştır. Araştırma, söz konusu seviyelerdeki ders kitaplarında yer alan metinlerin okunabilirlik düzeylerinin incelenmesiyle sınırlandırılmıştır. Metinlerin türü ve seviyesinin dikkate alınması, elde edilen bulguların daha net ve anlamlı olmasını sağlayacaktır.

1.6. Tanımlar

Metin “Belirli bildirişim sonucunda bir veya birden fazla kişilerce üretilen sözlü veya yazılı bir biçimde meydana gelen dil dizgesidir.” (Günay, 2003, s.35).

Okuma “Yazılı bir metni görüp kendine özgü bir biçimde anlamlandırmadır” (Arıcı, 2018: 3)

Okunabilirlik: Okunabilirlik, genel anlamıyla bir metnin okuyucunun seviyesi ile uygun olup olmamasıdır. Diğer bir ifade ile “Okunan metnin okuyucuya göre anlaşılma kolaylığı ve güçlüğü” dür. Okunabilirlikte metnin niceliksel özellikleri ön plana çıkmaktadır (Çoban, 2014).

Okunabilirlik Düzeyi: Okurun metni anlaması için gereksinim duyduğu eğitsel düzeydir.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Ders Kitapları

Bireyin, eğitim öğretim sürecinde kullandığı temel kaynak ders kitapları, öğrenim süreçlerinde önemli bir işleve sahiptir. Özellikle örgün ve yaygın eğitim ortamlarında kullanılacak kaynak ve materyal çeşitliliğine ulaşımın zor olduğu bölgelerde ders kitapları daha da önemli hâle gelmektedir. Ders kitapları fırsat eşitliği sağlaması, içeriği sistematik bir şekilde sunması, öğrencilerin konuları derinlemesine anlamalarına yardımcı olması, çeşitli öğrenme stillerine hitap edecek şekilde tasarlanması, görsel ve işitsel desteklerle zenginleştirilmiş olması ve standart müfredata uygun olması vb. sebeplerle eğitimde vazgeçilmez bir araç olarak kullanılmaktadır.

Ders kitapları, öğrencilerin öğrenme sürecinde kullandıkları yazılı ve basılı ders materyalleri içerisindeki en önemli kaynak sayılmaktadır (Alpan, 2008). Ders kitabı, eğitim ve öğretim programının hedefleri ve kazanımları ile öğretmenlerin sınıf içindeki çalışmaları doğrultusunda tasarlanmıştır. Rehberlik eden ve eğitim-öğretim sürecini desteklemek amacıyla kullanılan ders kitapları, çeşitli sebeplerle öğrencide meydana gelebilecek eksiklikleri tamamlamayı amaçlar; bu sebeple temel kaynak olarak ifade edilir (Delice, Aydın ve Kardeş, 2009). Ders kitabı eğitim ve öğretim programlarını esas alarak belirli bir düzeydeki öğrencilere bir dersin öğretimini sağlamak için hazırlanmış ve belirli kurullar tarafından onaylanmış öğretim gerecidir (Bulut ve Orhan, 2012). Kütüphane ve kitap çeşitliliğinin pek çok ülkede sınırlı olduğu düşünüldüğünde öğrencilere farklı türden metinler sunulması ders kitapları sayesinde mümkün olmaktadır. Bu nedenle ders kitapları için seçilen metinlerin okuma becerisinin geliştirilmesinde önemi büyüktür. Öğrencinin

seviyesine uygun bir şekilde kazanım içerikli metinler seçilmesi öğrenim sürecinin hedeflenen kazanımların edinilmesini sağlayacaktır.

Ders kitapları, öğrenmeye ve öğrenim sürecine sunduğu katkılarından dolayı birçok araştırmaya konu olmuştur. Bu nedenle ders kitaplarının tanımının bile alanyazında farklı şekillerde yapıldığı görülmektedir.

2.1.1. Türkçe Ders Kitapları

Türkçe Ders Kitapları öğretim programları doğrultusunda hazırlanmış basılı eserlerdir. Türkçe ders kitapları Türkçe kazanımlarını öğretmeye uygun şekilde hazırlanmış metin içeren ders sürecinin yönetiminde büyük etkiye sahiptir. Bir ders kitabında olması gereken bütün fonksiyonları Türkçe Ders kitabı taşıyabilmektedir. Türkçe Ders kitabı öğretmen ve öğrenci tarafından bir rehber olarak görülmektedir. Türkçe ders kitapları öğretim programları ilkelerine uygun hazırlanan, öğretmenlerin kazanımları öğrencilere aktarırken araç olarak kullandığı yazılı ve basılı ders gereçleridir (Uzun, 2019). Türkçe ders kitapları Türkiye'deki kültürü, yaşam tarzını ve inançları yansıtmaktadır. Öğrenciler Türkçe ders kitapları aracılığıyla metinlerde bulunan dil bilinci ve dil sevgisini kazanabilmektedirler. Türkçe ders kitaplarındaki metinler öğrencilerin temel dört becerisini geliştirmede de büyük öneme sahiptir.

2.1.2. Irak'ta Türkçe Öğretimi için Kullanılan Ders Kitapları

Irak'taki eğitim sistemi, temel olarak ilköğretim, ortaokul ve lise düzeylerini kapsar. Eğitim, 6 yıllık ilköğretimle başlar. İlkokulu tamamlayan öğrenciler, 3 yıl süren ortaokul eğitimine geçer, ardından 3 yıl süren lise eğitimine devam ederler.

Eğitim dili genellikle Arapça olup bazı bölgelerde Kürtçe de kullanılmaktadır. Türkmenlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde ise 1993 yılından itibaren Türkçe eğitimi de verilmeye başlanmıştır. Bu durum, özellikle Güvenli Bölge olarak ilan edilen ve Türkmen nüfusunun yoğun olarak yaşadığı Erbil ve Kifri bölgelerinde geçerlidir. Bu bölgelerdeki Türkçe eğitim uygulaması, Türkmen nüfusunun kültürel ve dilsel kimliğini korumak amacıyla bölge halkının yoğun isteği üzerine gerekli resmî izinler alındıktan sonra yürürlüğe girmiştir. Türkmenlere Türkiye Türkçesiyle eğitim yapabilecekleri 8 okul tahsis edilmiştir. Ardından 2003 yılında veriler okul sayısının 13'e çıkarıldığını göstermektedir. Irak'taki eğitim sistemi,

Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası kuruluşların destekleriyle çeşitli reformlar ve iyileştirmeler görmektedir. Ancak, siyasi ve güvenlik durumları nedeniyle zaman zaman eğitimde aksamalar yaşanabilmektedir. Örneğin, Saddam Hüseyin döneminde Türkiye Türkçesiyle yapılan öğretim yasaklanmıştır (Anwar: 2012, s. 22_26). Daha sonra Irak, parlamenter sisteme geçince Irak Türkmenleri tekrar girişimde bulunmuş ve onlarca okul Türkmenlere tahsis edilmiştir. 2003-2004 yılında Kerkük valisi, bölgedeki her etnik grubun kendi ana dilinde eğitim görebileceğini beyan etmiştir (Verdi, 2019).

Irak'ın eğitim tarihine yönetsel açıdan bakıldığında, eğitim politikalarının ülkenin siyasi ve sosyal yapısındaki değişimlere paralel olarak evrildiği görülmektedir. Eğitim hem ulusal kimlik inşası hem de sosyal kalkınma için kritik bir araçtır. Ancak, istikrarlı bir eğitim sistemi oluşturabilmek için, Irak'ın karşılaştığı zorlukların üstesinden gelmesi gerekmektedir. Bu süreçte, ulusal ve uluslararası düzeydeki politikaların ve desteklerin önemi büyüktür.

Irak'ta okutulan Türkçe ders kitapları Türkmeneli Vakfı Kültür Merkezi tarafından hazırlanmaktadır. Irak Millî Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanmasının ardından okullara dağıtılmaktadır. Hazırlanan kitaplar haftalık programda Esas Okulları'nda 4 ders saati Şümul Okulları'nda ise iki ders saati olarak okutulmaktadır. Esas Okullarında Arapça dışındaki tüm dersler Türkçedir. Şümul Okullarında ise Türkçe dersi hariç tüm dersler Arapça okutulmaktadır. Irak'ta Türkmen okulları için kitaplar tematik olarak hazırlanmaktadır. Irak'ta Türkçe öğretimi için kullanılan ders kitapları, öğrencilerin dil becerilerini geliştirmek ve kültürel bağlarını korumak için kritik öneme sahiptir. Bu kitaplarda yer alan metinler, dil seviyesine uygun olarak hazırlanmış, kültürel içeriklerle zenginleştirilmiş ve interaktif öğrenme materyalleriyle desteklenmiştir. Sonuç olarak, uygun ders kitapları ve dikkatle seçilmiş metinler, Türkmen öğrencilerin Türkçe öğrenimini etkili ve verimli kılmaktadır.

2.2. Metin

Metin, yazılı veya sözlü iletişimde kullanılan kelimelerin cümleler hâlinde düzenlenmesiyle oluşturulan anlam taşıyan yapıdır. Bir metin genellikle belirli bir konuyu açıklamak, anlatmak veya aktarmak amacıyla kullanılır. Örneğin, bir kitap, makale, hikaye veya şiir birer metin örneğidir. Metinler, dilin yapısal özelliklerini kullanarak iletişim kurmamızı sağlar. Metin türleri arasında hikaye, roman, deneme, şiir, tiyatro oyunu, makale, rapor gibi

çeşitli kategoriler bulunmaktadır. Irak'ta ortaokul düzeyinde okutulan Türkçe ders kitaplarında ise bilgilendirici metinlerin yanı sıra serbest okuma metinleri de bulunmaktadır. Her bir tür, farklı amaçlar doğrultusunda yazılmış ve farklı özelliklere sahip metinlerdir. Örneğin, hikaye genellikle kurgusal olayları anlatırken, deneme yazarın düşüncelerini ve fikirlerini açıklamak için kullanılır. Şiir ise duyguları ve imgeleri yoğun bir şekilde ifade etmek amacıyla yazılan metinlerdir. Öğrenim sürecinde temel bir araç olan metinler öğrenci için büyük bir öneme sahiptir. Metin, "biçim, ifade ve noktalama özellikleri ile yazıyı oluşturan kelimeler kümesi" olarak tanımlanır. Türkçe ders kitaplarında ise temel bir araç olarak kullanılmaktadır. Türkçe ders kitaplarındaki metinler öğrenim sürecinde öğretmene kolaylık sağlamakla birlikte, öğrencinin anlama becerisini geliştirmesine yardımcı olmaktadır.

Güneş'e göre (2013) dil öğreniminde kullanılan metinler zihinsel, sosyal bağımsızlık ve dil becerilerini geliştirmek adına önemli bir araçtır. Genel anlamda metinler öğrencilere çeşitli beceriler kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu yüzden metin seçimlerinde belli başlı bazı noktalara dikkat etmek gerekmektedir. Türkçe metinlerde Türkçenin dil zenginliğini göstermek dilin yapısını aktarmak adına iyi bir araçtır. Diğer önemli bir nokta ise metinlerde; amaçlılık, kabul edilebilirlik, bilgisellik, bağdaşıklık, tutarlılık ve durumsallık gibi özelliklerin olması gerekmektedir. Bunun yanı sıra metinlerde estetik özellikler de kullanmak diğer bir önemli husustur. Metindeki duygu, düşünce ve olayları aktarırken şiirsel bir anlatımla anlatmak öğrencinin hayal gücünü geliştirmede, ifade zenginliği kazandırmasında önemli bir rol oynayacaktır. Metinlerin teması, okunabilir bir şekilde ifade edilmesi öğrencinin pedagojik sürecine de yardımcı olacağı söylenebilir. Öğrenci okuduğu metinden elde ettiği bilgiler ve yorumlar sayesinde zihinsel gelişim sürecini hızlandırmış olacaktır ve bu sayede öğrenimi daha kolay tamamlayacaktır (Karacoğlu ve Karakuş, 2022).

2.3. Okuma

Okuma, ilk yazma eyleminden bu zamana kadar süregelen, insan yaşamını tümüyle etkileyen, karmaşık bir anlamlandırma dönemidir. Okuma önemli bir dil becerisi olan, duyu organları yardımıyla metindeki sembolleri algılayıp yazarın okuyucu üzerinde oluşturmak istediği anlamı zihin içerisinde oluşturmasını sağlayan bir eylemdir (Keskin, 2012). Okuma çeşitli ve kapsamlı bir anlama becerisi ve bilişsel bir etkinliktir. Okuma, insan beynini geliştiren, düşünceyi besleyen, hızlandıran aynı zamanda anlama sürecini ve iyi konuşmayı

sağlayan temel bir etkinliktir. Metin duyu organları yardımı ile okunur ve insan zihninde bir imaj oluşur. Bu imaj oluşumu metinde geçen cümleleri anlamak ve anlamlandırmak sonucunda oluşan çok da kolay olmayan bir durumdur (Öksüz, 2019, s:9). Okuma duyu organlarının da okuma eyleminde ana bir role sahip olmasından kapsamlı bir program gibidir.

Okuma, metni oluşturan harf ve işaretleri çözmek, ifade etmek, anlamı çözmek ve zihinde bir imaj belirlemek anlamına gelir. Aynı şekilde 6., 7., ve 8. sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan tanımlamaya göre; *okuma*, ses organları ve göz yoluyla algılanan sembollerin zihin tarafından yorumlanarak değerlendirilmesi ve anlamlandırılmasıdır (Balcı, 2009). Okuma üzerine yapılmış literatürde pek çok çalışma ve bu çalışmaların akabinde geliştirilen birçok tanımlama mevcuttur. Örneğin Aktaş ve Gündüz (2011)'e göre okuma, ses ve göz organlarının hareketleri sonucunda insan zihninde meydana gelen anlamlandırma eylemi olarak tanımlanmaktadır. Güteryüz (2000) yazıyı tanıma ve ona anlam yükleme olarak tanımlarken; Güneş (2014) zihinsel becerileri geliştiren bir öğrenme alanı olarak tanımlanmaktadır. Baş ve Yıldız (2015) okuma dört temel dil becerisinden biridir ve diğer becerilerle birlikte oluştuğunu ifade eder. Demirel (1999) yazılı sembollerden anlam çıkarma tekniği olarak tanımlanmaktadır.

Bu tanımlamalardan anlaşılacağı üzere okumanın temelini bir anlama işlemi oluşturmaktır ve literatürde yapılan bu tanımlarda görüldüğü gibi okuma becerisi büyük bir dikkat gerektirmektedir. Okuyucunun okuma sırasında zihninde oluşan anlam metni doğru anlamlandırmada önemlidir. Bu noktada yazar ile okuyucunun iletişimi, metni doğru bir şekilde aktarmak ve anlamlandırmakta büyük bir önem arz etmektedir. Sonuç olarak okuma sürecinin olumlu sonuçlanması adına okuma sürecinde okuyucunun zihninde oluşan anlamın önemi kadar, yazarın metni okunabilir ve anlaşılabilir kılmış olması da önemlidir.

2.4. Okuma ve Anlama

Okuma ve anlama, bir metni sesli ya da sessiz bir şekilde harfleri tanıyarak kelime ve cümle oluşturma sürecidir. Bu süreçte metindeki kelimelerin anlamlarını kavramak ve metnin genel anlamını anlamak önemlidir. Okuma becerisi, dil becerileri içinde büyük önemi var çünkü okuma, insanların bilgiye erişmesini sağlar ve düşünme yeteneklerini geliştirir. Anlama ise okunan metindeki bilgileri anlamlandırma ve yorumlama sürecidir. Bu süreçte metnin içeriğini kavramak, ana fikri anlamak ve detayları anlamlandırmak önemlidir. Okuma

mekanik bir olgu iken, okuduğunu anlama ise okunanları anlama ve anlamlı bir bütün oluşturmaktır. Bu bağlamda düşünüldüğünde çocuğun veya öğrencinin ilk amacı okumayı öğrenmek ve ardından okuduğunu anlamayı geliştirmek adına okuma becerisini kazanması gerekmektedir. Öğrenci okumayı öğrendikten sonra öğrenim süreci okumaya dayalı ilerlemeye başlar. Okuduğunu anlama becerisi geliştirilirken metinlerden faydalanılmaktadır. Öğrenci okuduğu metinle zihninde bir şema oluşturur ve bu şema bir anlamlandırma ile sonuçlanır. Anlama becerisi, okunan metnin içeriğini anlamak ve yorumlamakla ilgilidir. Okuduğunu anlama becerisi, genel olarak okuma becerisinin en önemli aşamalarından biridir çünkü okunan metinden maksimum fayda sağlamak ve bilgiyi doğru şekilde anlamak için gereklidir. Ayrıca okuduğunu anlama daha çok kişi, okuduklarını ön bilgilerle yapılandırılarak anlam kurmaktadır (Gözüküçük, 2019, s.27). Okuyucular aynı metinleri okusa da farklı anlamlar çıkarabilmesinin nedeni ön bilgileridir. Aynı zamanda okuma, anlamayı geliştiren bir eylemdir. Okuma arttıkça kelime hazinesi çoğalır, kültür seviyesi gelişir ve anlama kabiliyeti hızlanır. Bu nedenle çok okumak bireylerin okul hayatlarında daha başarılı olmalarını, hayata daha olumlu bakmalarını ve akademik olarak da daha başarılı olmalarını sağlar. Okuma, bireyin yazılı metinleri gözden geçirerek anlam çıkarması sürecidir ve bu süreç, bilişsel yeteneklerin etkin kullanımını gerektirir. Anlama, ise okumanın temel amacıdır; okuyucunun metnin içeriğini kavraması ve yorumlayabilmesi, bilgiyi özümsemesi anlamına gelir. Bu noktada, metinlerin okunabilirliği büyük önem taşır. Çünkü okuma ve anlama sürecinin verimli olabilmesi için metinlerin okunabilirlik düzeylerinin dikkatle değerlendirilmesi gerekmektedir. Okunabilirliği yüksek metinler, öğrencilerin akademik başarılarını artırarak eğitim sürecine olumlu katkılar sağlar.

2.5. Okunabilirlik

Okunabilirlik genel anlamıyla bir metnin kolay bir şekilde okunuyor olma durumudur. Bu konuda ulusal ve uluslararası çapta pek çok tanımlama mevcuttur. Klare'ye göre okunabilirlik, metnin yazı stili (anlamsal ve sözdizimsel elementler) sayesinde okuyucuya verilmek istenilen bilgiye ulaştırmasıdır (MEB, 2021). Gretchen Hargis ve IBM'deki meslektaşları, Dubai okunabilirliği sözcükleri ve cümleleri okuma kolaylığı olarak tanımlanmaktadır (Yaman, 2022). G. Harry McLaughlin ise daha farklı bir noktadan yaklaşmaktadır. Okuyucunun yazılı materyallere olan bakış açısını ele almaktadır. Ona göre okunabilirlik, okuyucunun yazılı metinleri cazip ve kolay bulma düzeyi ile ilişkili olmasıdır.

Okunabilirlik uzmanları genel olarak yazılı metinlerdeki sözcüklerin önemine vurgu yaparak, okuyucunun anlama becerisini tespit etmeye çalışmaktadır. Okunabilirliğe dair literatürde bu kadar çok tanımlamanın olması genel bir tanımlama ihtiyacını doğurmuştur. Genel anlamda ise Klare (1963)'ün şu tanımı önemlidir; okunabilirlik yazı biçiminden dolayı anlama ve kavrama kolaylığıdır.

Kavramın tarihsel gelişimine bakıldığında Türkiye'de 20 yıllık bir geçmişe sahip olduğu görülmektedir. ABD'de ise nispeten daha eski tarihlere dayanan çalışmalar bulunmaktadır (Ateşman, 1997:4). Diğer ülkelerdeki okunabilirlik çalışmalarının başlangıç yılları ise şu şekilde olduğu aktarılır; İspanyolca 1951, Fransızca 1939, Almanca 1955, Vietnam 1982, Hintçe 1961 ve İbranice 1957. Ancak Ateşman (1997)'ye göre okunabilirlik çalışmaları MÖ 9. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Temur (2003) ise ilk okunabilirlik çalışmalarının Platon ve Aristo'nun dönemine kadar dayandığını ifade etmektedir.

Okunabilirlik hakkında pek çok formül geliştirilmiştir. Literatürde bilinen ilk formül 1928 yılında Vogel ve Washburne tarafından geliştirilmiştir. Formül, metinlerin incelemesi ve deneysel değerlendirmeye yönelik ölçüt kullanması bakımından önem arz etmekte ve ardından yapılacak okunabilirlik çalışmalarına öncülük etmektedir. Geliştirilen formüller okunabilirlik puanı ve okunabilirlik seviyesini belirlemektedir. Türkçeye ilk olarak okunabilirlik formülü Flesch'ten uyarlanarak 1997 yılında Ender Ateşman tarafından geliştirilmiştir. Ona göre okunabilirlik, okuyucu tarafından metinlerin ne kadar kolay ya da zor anlaşılabilirliği (Ateşman, 1997, s.71). Okunabilirlik çalışması yapan bir diğer önemli isim ise Çetinkaya'dır (2010). Alanyazınında Çetinkaya-Uuzn formülü olarak bilinmektedir. 2010 yılında Türkçenin ortalama sözcük ve ortalama cümle uzunluğunu dikkate alarak okunabilirlik çalışmaları yapmıştır. Çetinkaya daha çok dilbilimsel özelliklere vurgu yapmaktadır.

2.5.1. Okunabilirlik Unsurları

Bir metnin okunabilir olmasını etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Bunlardan başlıca olanları; içerik, stil, yapı ve tasarımıdır. Bu unsurların belirlenmesi için ilk kez 1935 yılında William S. Gray ve Bernice Leary tarafından yayınlanan 'What Makes a Book Readable' (Bir Kitabı Okunabilir Yapan Şey) adlı çalışma yapılmıştır. Bu eserin amacı kitabı sınırlı okuma kapasitesine sahip yetişkinler için ne tür eserlerin okunabilir olmasını belirlemektir. Çalışmalarında yetişkinlerin en çok okudukları dergi, gazete ve kitaplardan hesaplanan

toplam 48 metnin 100 kelimededen oluşan kelime gruplarını 800 yetişkine okutarak okuduğunu anlama testi uygulamışlardır. Ancak bu çalışmadan sonra okunabilirlik durumu ayrıntılı araştırılmamış ve analiz edilmemiştir. Araştırmacılar önce okunabilirliği etkileyen 228 öğeyi tespit etmiş ardından bunları dört başlık altında toplamışlardır (Dubay, 2004 ve Yaman,2022).

2.5.2. Okunabilirliği Etkileyen Faktörler

Okunabilirliği etkileyen faktörler; stil, yapı, tasarım ve içerikten oluşmaktadır. Klare (1980) okunabilirlik ile okuyucunun performansı arasında bir bağlantı olduğunu belirtmektedir. Ona göre, okuyucunun performansı okunabilirlik durumunu etkilemektedir. Okuyucunun performansını etkileyen unsurlar ise şöyledir: okuyucunun motivasyonu, okuyucunun yeterliliği, materyalin içeriği ve okunabilirlik düzeyidir. Bunun yanında metinlerdeki sözcük ve cümle uzunluğu, sözcük sıklığı, okuma ilgisi ve alışkanlığı gibi etmenler okunabilirliği etkileyen faktörlerdir. Okunabilirliği ve anlaşılabilirliği etkileyen en önemli şey bireyin okumaya karşı isteği ve motivasyonudur. Ancak söz konusu ders kitapları olduğu zaman bu motivasyon çok yüksek değildir. Bu yüzden öğrencilerin okuma motivasyonunu korumak için ders kitapları hazırlanırken ve metin seçerken bazı noktalara dikkat etmek gerekmektedir. Bu noktaların en başında öğrencinin düzeyi ve ders kitabına seçilen metnin niteliği önemlidir (Dursun, 2018).

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından belirlenen Türkçe Dersi Ders Kitaplarını İnceleme ve Değerlendirme Ölçütlerinde, kullanılan dilin nitelik ve nicelik bakımından öğrenci düzeyine uygun olması gerektiği vurgulanmaktadır (Bolat, 2016). Buna göre, ders kitaplarında yer alan kelime seçimi, cümle yapıları ve metin uzunluklarının, öğrencilerin yaş ve dil seviyelerine uygun olmasını zorunlu kılar. Öğrencilerin bildiği ve kolayca anlayabileceği kelimeler ile dil bilgisi kurallarına uygun, basit ve anlaşılır cümleler tercih edilmelidir. Ayrıca, cümle ve metin uzunlukları, öğrencilerin dikkat süreleri ve okuma hızları dikkate alınarak belirlenmelidir. Bu ölçütler, öğrencilerin okuma ve anlama becerilerini geliştirmek amacıyla belirlenmiş olup, ders kitaplarının bu kriterlere uygun hazırlanması, öğrencilerin dil gelişimine katkı sağlayarak öğrenme sürecini daha etkili hâle getirmektedir.

2.5.3. Okunabilirliğin Değerlendirilmesinde Kullanılan Değişkenler

Okunabilirlik, bir metnin ne kadar kolay okunup anlaşılabilirliğini belirleyen bir ölçüttür. Okunabilirliği etkileyen çeşitli değişkenler vardır. Bazı temel değişkenler şunlardır:

- *Ortalama Cümle Uzunluğu:* Metindeki cümlelerin ortalama uzunluğu, okunabilirliği etkileyen önemli bir faktördür. Cümle ne kadar az kelimedenden oluşursa kolay okunması artar.
- *Ortalama Kelime Uzunluğu:* Kelimelerin ortalama uzunluğu da okunabilirliği etkiler. Daha kısa kelimeler genellikle daha kolay okunur ve anlaşılır.
- *Kelime Sıklığı:* Metinde kullanılan kelimelerin sıklığı, yani ne kadar yaygın oldukları, okunabilirliği etkiler. Yaygın kelimeler daha kolay anlaşılır.
- *Kelime Çeşitliliği:* Metindeki farklı kelimelerin sayısı da okunabilirliği etkileyebilir. Çok fazla farklı kelime kullanımı, metni daha zor hâle getirebilir.
- *Dil Bilgisi ve Söz Dizimi:* Dil bilgisi kurallarına uygunluk ve söz dizimi, metnin anlaşılabilirliğini artırır.

Bu değişkenler, metinlerin okunabilirliğini değerlendirmek ve iyileştirmek için kullanılan temel ölçütlerdir.

2.6. Okunabilirlik Formülleri

Okunabilirlik formülleri, metinlerin dilsel karmaşıklığını ve düzeye uygunluğunu ölçen matematiksel modellerdir. Hem uluslararası hem de ulusal nitelikte geliştirilmiş olan bu formüller eğitim materyallerinin, akademik metinlerin ve diğer yazılı içeriklerin okuyucuya uygunluğunu değerlendirmede yaygın olarak kullanılmaktadır. Uluslararası alanda, Flesch-Kincaid, Gunning Fog ve SMOG gibi formüller, yabancı dilde oluşturulmuş metinlerin okunabilirlik düzeylerini belirlemek için sıklıkla başvurulan yöntemlerdir. Türkiye’de ise Ateşman (1997), Çetinkaya-Uzun (2010) ve Bezirci-Yılmaz (2010) gibi formüller, Türkçe metinlerin okunabilirlik düzeylerini değerlendirmek üzere geliştirilmiştir. Bu formüller, metinlerin ortalama hece, kelime ve cümle uzunlukları gibi dilsel özelliklerine dayanarak, metinlerin okunabilirlik seviyelerini objektif bir şekilde ölçmeyi amaçlamaktadır.

2.6.1. Yabancı Diller İçin Hazırlanmış Okunabilirlik Formülleri

Okunabilirlik çalışmaları uluslararası alanda ülkemize kıyasla daha eski bir geçmişe dayanmaktadır. Bunun bir sonucu olarak daha fazla okunabilirlik formülü geliştirilebildiği görülmektedir. Çetinkaya (2010)'a göre okunabilirlik formülleri, metinlerin kolay veya zor okuma durumlarına göre tanımlanıp gruplandırılan kestirim araçlarıdır. Okunabilirlik formülleri yazılı materyallerde kullanılan cümle ve sözcük özelliklerini göz önünde bulundurarak okur ve metin arasındaki uyum hakkında bilgi vermektedir. Okunabilirlik formülleri ilk önce askerî, kurum, sağlık, hukuk, gazetecilik, sanayi ve sigortacılık alanlarında kullanılması amacıyla geliştirilmiştir. 1980'li yıllarda 200'e yakın okunabilirlik formülü ve bu konuda yayınlanmış binlerce çalışma elde edilmiştir (Dubay, 2004, s.2). Okunabilirlik formülleri, derecelendirilmek için tasarlanmıştır. Bu yüzden okunabilirlik formüllerine göre metin yazılamaz. Metin yazıldıktan sonra okunabilirlik düzeyleri belirlenmelidir (Karacoğlu ve Karakuş, 2022, s.20).

2.6.1.1. Dale-Chall Okunabilirlik Formülü

Evrensel anlamda okuma materyallerinin kolay veya zor anlaşılabilir olduğunu ölçümlemek amacıyla geliştirilen formüllerden biri Dale-Chall formülüdür. Formül, bilinmeyen kelime sayısı ve ortalama cümle uzunluğu yoluyla metnin güçlüğüne belirler. E. Dale ve Jeanne S. Chall tarafından geliştirilen okunabilirlik formülü ilk defa "A Formula for Predicting Readability (Okunabilirliği test etmek için bir formül)" adlı makalede 1948 yılında yayınlanmış olup 1995 yılında "Readability Revisited: The New Dale-Chall Readability Formula (Okunabilirliğe yeniden bakış: Yeni Dale-Chall okunabilirlik formülü)" daha geniş kapsamlı bir çalışma ile açıklanmıştır. İlk zamanlarda 763 alışılabilir ve basit kelimeler içeren bir listeye dayanarak yapılan hesaplamalar, daha sonra 3000 kelimeye kadar uzatılmıştır. Kitap veya metnin ilk yüz kelimesi hesaplanarak cümle sayısı ve zor (sık kullanılmayan, liste dışında kalan kelimeler) sözcük sayısı belirlenir. Ortalama cümlelerin uzunluğu, ortalama kelime sayısının ortalama cümle sayısına bölünmesiyle belirlenir. Formüllerde aynı zamanda zor kelimelerin oranı da zor kelimelerin sayısının geriye kalan kelime sayısına bölünmesi ve 100 ile çarpılmasıyla tespit edilir. Formül denklemi şu şekildedir:

Tablo 1

Dale-Chall Okunabilirlik Formülü

$$0.1579 \times [(Zor \ Sözcükler / Diğer \ Sözcükler) \times 100] + 0.0496 \times (Sözcük \ Sayısı / Cümle \ Sayısı)$$

Dale-Chall Okunabilirlik Formülünde, metindeki “zor” sözcüklerin oranı ve ortalama cümle uzunluğu dikkate alınarak hesaplama yapılır. “Zor” sözcükler, formülün temelini oluşturan ve genellikle dördüncü sınıf öğrencilerinin anlamakta zorlandığı kelimelerden oluşan bir listeye dayanmaktadır.

Tablo 2

Dale-Chall Okunabilirlik Formülüne Göre Okunabilirlik Düzeyleri

Formül Sonucu	Okunabilirlik Düzeyi
4,9 veya altında	Ortalama 4. sınıf öğrencisi veya altı tarafından kolaylıkla anlaşılabilir.
5,0 - 5,9 arasında	Ortalama 5. veya 6. sınıf öğrencisi tarafından kolaylıkla anlaşılabilir.
6,0 - 6,9 arasında	Ortalama 7. veya 8. sınıf öğrencisi tarafından kolaylıkla anlaşılabilir.
7,0 - 7,9 arasında	Ortalama 9. veya 10. sınıf öğrencisi tarafından kolaylıkla anlaşılabilir.
8,0 - 8,9 arasında	Ortalama 11. veya 12. sınıf öğrencisi tarafından kolaylıkla anlaşılabilir.
9,0 - 9,9 arasında	Ortalama üniversite öğrencisi, tarafından kolaylıkla anlaşılabilir.
10.0 ve üzeri	Ortalama üniversite mezunu tarafından kolaylıkla anlaşılabilir.

Dale-Chall Okunabilirlik Formülü'ne göre metinlerin okunabilirlik düzeyleri, formül sonucuna bağlı olarak belirli eğitim seviyelerine göre sınıflandırılır. Formül sonucunun 4,9 veya altında olması, metnin ortalama dördüncü sınıf öğrencisi veya daha alt seviyedeki öğrenciler tarafından kolayca anlaşılabilirliğini gösterir. Sonuç 5,0 ile 5,9 arasında olduğunda, metin beşinci veya altıncı sınıf öğrencileri için uygundur. Benzer şekilde 6,0 ile 6,9 arası sonuçlar yedinci veya sekizinci sınıf öğrencileri için, 7,0 ile 7,9 arası sonuçlar dokuzuncu veya onuncu sınıf öğrencileri için, 8,0 ile 8,9 arası sonuçlar ise on birinci veya on ikinci sınıf öğrencileri için uygundur. Formül sonucunun 9,0 ile 9,9 arasında olması, metnin üniversite öğrencileri tarafından kolayca anlaşılabilirliğini, 10,0 ve üzeri sonuçlar ise metnin üniversite mezunları tarafından rahatlıkla anlaşılabilirliğini ifade eder. Bu

sınıflandırma, metinlerin hedef kitleye uygunluğunu belirlemek ve eğitim materyallerinin doğru seviyede olup olmadığını değerlendirmek için kullanılır.

2.6.1.2. Gunning'in Sis İndeksi (Fog) Okunabilirlik Formülü

Robert Gunning isimli Amerikalı bir iş adamı tarafından 1952 yılında geliştirilen bu hesaplama modelinde amaç yazılan metinlerin ilgili okuyucu kitlesine uygun olup olmadığını kontrol etmektir. Gunning'in formülünde iki önemli unsur bulunmaktadır; üç veya fazla heceden oluşan kelimeler ve cümlelerde kullanılan ortalama kelime sayısı. Öncelikle bir metinden alınan 100 kelimelik örnekte üç veya üçten fazla heceli kelimeler sayılır. Ardından bu kelimelerin sayısı, kalan kelime sayısına bölünür ve 100 ile çarpılır. Böylece, üç heceli kelime oranı elde edilir. Bu oran, ortalama kelime sayısı ile toplanarak Fog Index (0.4) ile çarpılır. Elde edilen değer, 3 ile 11 arasında ise metnin kolay anlaşılabilir olduğu; 12 ile 14 arasında ise metnin fazla uzun olduğu; 15 ve üzeri ise metnin hukuk diline yakın ve zor anlaşılabilir olduğu sonucuna ulaşılır (Sönmez, 2003).

Tablo 3

Gunning'in Sis İndeksi (Fog) Okunabilirlik Formülü

$$\text{Üç heceli kelime oranı} = (\text{Üç ve daha fazla heceli kelime sayısı} / \text{Geriye kalan kelime sayısı}) \times 100$$

$$\text{Kelime ortalaması} = \text{Kelime sayısı} / \text{Cümle sayısı}$$

$$(\text{Üç heceli kelime oranı} + \text{Kelime ortalaması}) \times 0,4 = \text{Fog Index}$$

Gunning'in Sis İndeksi (Fog) Okunabilirlik Formülü, metinlerin okunabilirlik seviyesini belirlemek amacıyla kullanılan bir araçtır. Bu formül, metindeki üç veya daha fazla heceye sahip kelimelerin oranını ve ortalama kelime uzunluğunu hesaba katarak metinlerin okunabilirlik düzeyini hesaplar. Üç heceli kelime oranı, toplam üç veya daha fazla heceli kelime sayısının geri kalan kelime sayısına oranının 100 ile çarpılmasıyla bulunur. Kelime ortalaması ise toplam kelime sayısının cümle sayısına bölünmesiyle elde edilir. Bu iki değer toplandıktan sonra 0,4 ile çarpılarak Fog İndeksi hesaplanır. Fog İndeksi, metnin okunabilirlik seviyesini belirlerken özellikle metnin karmaşıklığını ve okuyucunun anlama düzeyini göz önünde bulundurur. Yüksek Fog İndeksi, metnin daha zor anlaşılabilir olduğunu gösterir, düşük indeks değeri ise metnin daha kolay okunabilir olduğunu belirtir.

Tablo 4

Gunning'in Sis İndeksi (Fog) Okunabilirlik Formülüne Göre Okunabilirlik Düzeyleri

Fog Index	Okunabilirlik Derecesi
17	Ortalama bir üniversite mezunu anlayabilir
16	Ortalama bir üniversite son sınıf öğrencisi anlayabilir
15	Ortalama bir üniversite üçüncü sınıf öğrencisi anlayabilir
14	Ortalama bir üniversite ikinci sınıf öğrencisi anlayabilir
13	Ortalama bir üniversite birinci sınıf öğrencisi anlayabilir
12	Ortalama bir lise son sınıf öğrencisi anlayabilir
11	Ortalama bir lise üçüncü sınıf öğrencisi anlayabilir
10	Ortalama bir lise ikinci sınıf öğrencisi anlayabilir
9	Ortalama bir lise birinci sınıf öğrencisi anlayabilir
8	Ortalama bir sekizinci sınıf öğrencisi anlayabilir
7	Ortalama bir yedinci sınıf öğrencisi anlayabilir
6	Ortalama bir altıncı sınıf öğrencisi anlayabilir

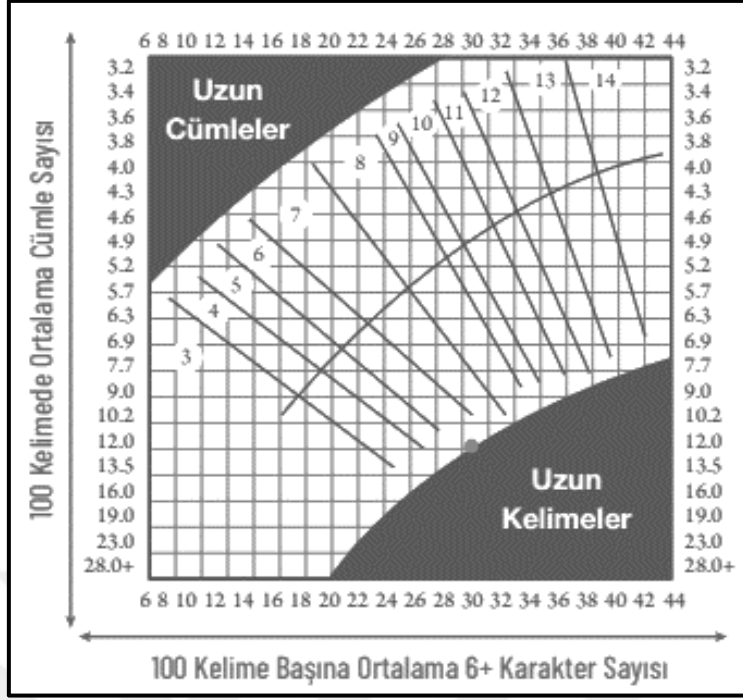
Gunning'in Sis İndeksi (Fog) Okunabilirlik Formülü'ne göre, metinlerin okunabilirlik düzeyleri belirli eğitim seviyelerine göre sınıflandırılmaktadır. Fog İndeksi 17 olan bir metin, ortalama bir üniversite mezunu tarafından anlaşılabilirken 16 indeks değeri ortalama bir üniversite son sınıf öğrencisi için uygun bulunmaktadır. İndeks değeri düştükçe metnin anlaşılabilirliği daha düşük eğitim seviyelerine hitap etmektedir. Örneğin, Fog İndeksi 13 olan bir metin ortalama bir üniversite birinci sınıf öğrencisi tarafından anlaşılabilir, 12 indeks değeri ise ortalama bir lise son sınıf öğrencisinin anlama seviyesine uygundur. 6 indeks değeri ise ortalama bir altıncı sınıf öğrencisi tarafından kolaylıkla anlaşılabilir.

2.6.1.3. Raygor Okunabilirlik Formülü

Alton L. Raygor tarafından 1977 yılında yayımlanan Raygor okunabilirlik formülü için geliştirilen grafik, metnin ortalama kelime ve ortalama cümle uzunluğunu kullanarak bir metin hakkında tahmini okunabilirlik seviyesi belirler. Metnin ortalama kelime uzunluğunu

x eksenini boyunca ve ortalama cümle uzunluğunu y eksenini boyunca temsil edilir. Her bir nokta, belirli bir okunabilirlik puanına karşılık gelir. Metnin ortalama kelime uzunluğu ve ortalama cümle uzunluğu bu koordinatlara göre yerleştirilir ve bu noktanın grafik üzerindeki konumu, metnin tahmini okunabilirlik seviyesini belirler. Raygor tahmin grafiği, genellikle eğitim ve öğretim bağlamında kullanılan bir araçtır ve metinlerin okunabilirlik seviyelerini Raygor Okunabilirlik Formülü'ne göre tahmin etmek için kullanılır. Raygor Okunabilirlik Formülü, metinlerin okunabilirlik seviyelerini hızlı bir şekilde tahmin etmek için kullanışlı bir araçtır. Bu nedenle, eğitim materyalleri, çocuk kitapları ve diğer yazılı materyallerin okunabilirliğini değerlendirmek ve bu materyallerin hedef kitleye uygunluğunu belirlemek için sıkça kullanılır. Raygor tahmin grafiği, metinlerin okunabilirlik düzeyini değerlendirmek için diğer yöntemlerle birlikte veya alternatif bir yöntem olarak tek başına kullanılabilir. Bu grafik, özellikle eğitimciler, yazarlar ve yayıncılar tarafından metinlerin okunabilirliğini değerlendirmek ve iyileştirmek için yaygın olarak kullanılır. Raygor okunabilirlik formülü şu şekilde hesaplanır ve çizilir:

Metinden 100 kelimelik bir parça seçilir. Eğer metin uzunsa başlangıç, orta ve son kısımlarından örnekler alınır. Seçilen 100 kelimelik parçada kaç cümle olduğu sayılır. Yarım cümleler 0.5 olarak sayılabilir. Aynı parçada altı veya daha fazla harf içeren kelimelerin sayısı belirlenir. Hesaplanan toplam cümle sayısı Raygor Tahmin Ölçeği'nin (bkz. Grafik 1) dikey ekseninde bulunur ve sayıya en yakın kenar boşluğuna bir nokta yerleştirilir. Sonra yatay ekseninde altı veya daha fazla harf içeren kelime sayısı bulunur ve yine bu sayıya en yakın nokta işaretlenir. Ardından noktaların grafik üzerinde kesiştiği yer bulunur. Derece seviyesi, noktanın kesiştiği noktadır. Derece seviyesi "paralel" satırlar içinde geçerlidir. Çizim grafiğinin sol üst kısmında veya sağ alt kısmında (paralel çizgilerin dışında) ise toplam geçersizdir.

Şekil 1. Raygor tahmin ölçeği

2.6.1.4. Forcast Okunabilirlik Formülü

Forcast Okunabilirlik Formülü, George R. Klare tarafından 1974 yılında geliştirilen bir okunabilirlik değerlendirme ölçütüdür. Adını İngilizce “For Communication and Readability” ifadesinin kısaltmasından alan bu formül, özellikle ABD ordusunun teknik el kitapları ve bilimsel metinlerin okunabilirliğini değerlendirmek amacıyla oluşturulmuştur. Forcast okunabilirlik formülü, metinlerdeki sözcüklerin hece sayısını ve cümle uzunluklarını dikkate alarak metnin okunabilirlik düzeyini belirlemeye çalışır. Formül, geleneksel okunabilirlik ölçümlerine ek olarak, bilimsel ve teknik terminolojinin karmaşıklığını da göz önünde bulundurur; bu nedenle özellikle bilimsel yayınlar, teknik raporlar ve eğitim materyalleri gibi spesifik alanlardaki metinlerin değerlendirilmesinde kullanılmaktadır. Forcast Okunabilirlik Formülü, eğitim ve iletişim alanlarında etkili bir araç olarak kabul edilmiş ve hâlen kullanılmaktadır.

Tablo 5

Forcast Okunabilirlik Formülü

$$R=20-\left(\frac{N}{10}\right)$$

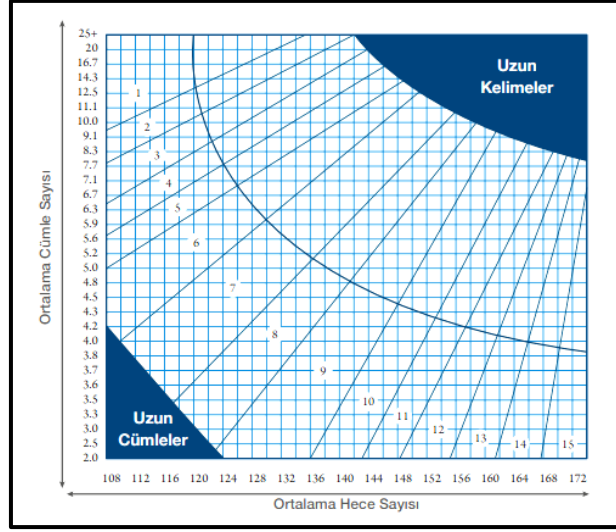
Forcast Okunabilirlik Formülü, diğer okunabilirlik formüllerinden farklı olarak, sadece kelime uzunluğunu dikkate alır ve cümle uzunluğunu göz ardı eder. Forcast Formülü’nde,

metindeki üç veya daha fazla heceli kelimelerin sayısı hesaplanarak okunabilirlik puanı belirlenir. Bu formül, teknik ve bilimsel metinlerdeki karmaşıklığı hızlı ve etkili bir şekilde değerlendirmek için kullanılan basit bir yöntemdir ve özellikle kısa kelimelerin metindeki oranını ölçerek metnin okunabilirlik düzeyini belirler.

2.6.1.5. Fry Okunabilirlik Grafik Formülü

Fry Okunabilirlik Grafiği, Edward Fry tarafından geliştirilen bir ölçümdür ve metinlerin okunabilirliğini değerlendirmek için kullanılır. Bu grafik aracılığıyla metinlerin kelime sayısı ve cümle sayısı temel alınarak bir okunabilirlik düzeyi belirlenir. Fry Okunabilirlik Grafiği, özellikle eğitimde ve okuma materyallerinin hazırlanmasında yaygın olarak kullanılmaktadır. Fry Okunabilirlik Grafiği'nin temel prensibi, bir metindeki cümle uzunluğu ve kelime zorluğu arasındaki ilişkiyi değerlendirmektir. Grafik, kelime sayısının y eksenini boyunca ve cümle sayısının x eksenini boyunca yer aldığı bir tabloya dayanır. Bir metnin okunabilirliği, bu tabloda belirli bir noktada yer alan bir kesişim noktası ile belirlenir. Bu nokta, metnin okunabilirlik düzeyini temsil eder ve okul seviyesi veya sınıf seviyesi ile ilişkilendirilir. Fry Okunabilirlik Grafiği, öğreticilerin okuma materyallerini seçerken veya oluştururken uygun seviyede metinleri belirlemelerine yardımcı olmaktadır. Ayrıca, metinlerin belirli bir okuyucu kitlesi için uygunluğunu değerlendirmek için de kullanılır.

İlk başta Fry Okunabilirlik Grafiği ile yalnızca ilköğretim ile lise düzeyi aralığında değerlendirme yapılırken daha sonra üniversite düzeyinde metinleri de değerlendirmek üzere yeniden yapılandırılmıştır (Dubay, 2004: 44). Grafiğe göre, bir metinden veya kitaptan baştan, ortadan ve sondan olmak üzere üç ayrı 100 kelimelik bölüm seçilmesi gerekir. Her bölümdeki ortalama cümle sayısı ve bu cümlelere ait hece sayısı hesaplanır. Üç bölümün ortalama hece ve cümle sayıları belirlenir ve bu değerler grafikte işaretlenir. İşaretlenen bu nokta, metnin hangi sınıf düzeyinde olduğunu gösterir (Fry, 1968, ss. 95). Bu yöntem, farklı metin türlerinin okunabilirlik düzeylerini hızlı ve görsel bir şekilde değerlendirmeyi sağlar ve özellikle eğitim materyallerinin öğrenci düzeyine uygunluğunu kontrol etmek için kullanılır. Fry Okunabilirlik Grafik Formülü, basit ve görsel bir veri sunması nedeniyle tercih edilmektedir.

Şekil 2. Fry okunabilirlik grafiği

1.6.1.6. Powers-Sumner-Kearl Okunabilirlik Formülü

Powers, Sumner ve Kearl, 1958 yılında Gunning Fog Index'inden esinlenerek bu formülü geliştirmişlerdir. Metinlerin okunabilirlik düzeyini belirlemede “ortalama cümle uzunluğu” ve “toplam hece sayısı” gibi değişkenler kullanılmaktadır. Okuma materyallerinin okunabilirlik düzeyi, gerek eğitim seviyesine gerekse yaşa göre iki ayrı değişkenle eşleştirilmiştir. Ancak bu formül, metinlerin okunabilirlik düzeyini sadece 7-12 yaş arasındaki okuyucularla eşleştirirken, 12 yaşın üstündeki okuyucular için bir değerlendirme sağlamamaktadır. Formül, McCall-Crabbs okuma metinlerine 0.59 ve Dale-Chall okunabilirlik formülüne göre değerlendirilen 53 metnin okunabilirlik puanlarıyla 2.00 standart hata oranı ile .90 ilişki göstermiştir (Dubay, 2007).

Formülün uygulanma aşamasında ilk olarak incelenecek metinden 100 kelimelik örnekler seçilir ve alınan kesitteki cümle sayısı belirlenir. Ortalama cümle uzunluğu (L) = (cümle sayısı, kelime sayısı / cümle sayısı) olarak hesaplanır. Ardından her 100 kelimedeki hecelerinin sayısı (N) hesaplanır. Bulunan değerler formülde yerine yazılır.

Tablo 6

Powers-Sumner-Kearl Okunabilirlik Formülü

$$\text{Eğitim Seviyesi} = (L \times 0.0778) + (N \times 0.0455) - 2.2029$$

$$\text{Okuma yaşı} = (L \times 0.0778) + (N \times 0.0455) + 2.7971 \text{ yıl}$$

Powers-Sumner-Kearl Okunabilirlik Formülü, metinlerin okunabilirliğini belirlemek amacıyla geliştirilmiş bir yöntemdir. Bu formül, metnin cümle ve kelime yapısını analiz ederek okunabilirlik düzeyini hesaplar. Uygulama aşamasında, incelenecek metinden 100 kelimelik örnekler seçilir ve alınan metin bölümündeki cümle sayısı belirlenir. Ortalama cümle uzunluğu (L), toplam cümle sayısının kelime sayısına bölünmesiyle hesaplanır. Ardından, her 100 kelimedeki hece sayısı (N) hesaplanır. Bu değerler formülde yerine konularak, eğitim seviyesi ve okuma yaşı hesaplanır. Eğitim seviyesi ve okuma yaşı hesaplanır.

2.6.1.7. Spache Okunabilirlik Formülü

Spache Okunabilirlik Formülü, özellikle birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar olan genç okuyucular için metinlerin okunabilirliğini değerlendirmek için tasarlanmış bir araçtır. 1950'lerde Dr. George Spache tarafından geliştirilen bu formül, bir metnin sınıf düzeyini ortalama cümle uzunluğu ve bilinmeyen kelime faktörlerine göre hesaplar. Ortalama cümle uzunluğu için dikkat edilmesi gereken kriterlerde daha kısa cümlelerin genellikle genç okuyucuların anlaması için daha kolay olduğudur. Ortalama cümle uzunluğu metindeki toplam kelime sayısının cümle sayısına bölünmesiyle hesaplanır. Bilinmeyen kelimeler faktöründe ise belirtilen sınıf seviyelerindeki öğrenciler tarafından yaygın olarak tanınmayan kelimeler dikkate alınır.

Formül, okuma materyallerinin genç öğrenciler için uygun olmasını sağlamak için eğitimciler ve yayıncılar tarafından kullanılmaktadır.

2.6.1.8. ARI Okunabilirlik Formülü

1967 yılında Senter ve Smith tarafından elektronik daktiloların gerçek zamanlı izlenmesi için geliştirilen, Otomatik Okunabilirlik Endeksi (ARI) diğer endekslerin aksine, ARI, kelime başına karakter faktörüne dayanır. Kelime başına hece yerine karakterlerin tamamı kullanılır (Şimşek, 2019). Hece/kelime ve karmaşık kelimeler endeksleri ile karşılaştırıldığında doğruluğu konusundaki görüşler değişebilir, ancak karakter/kelime genellikle hesaplanması daha hızlıdır, çünkü karakter sayısı bilgisayar programları tarafından hecelerden daha kolay ve daha doğru bir şekilde sayılır. Bu sebeple, bu endeks, elektrikli daktilolarda okunabilirliğin gerçek zamanlı izlenmesi için tasarlanmıştır.

Tablo 7

ARI Okunabilirlik Formülü

$$4,71 \times (\text{Harf Sayısı} / \text{Kelime Sayısı}) + 0,6 \times (\text{Kelime Sayısı} / \text{Cümle Sayısı}) - 21,43$$

ARI Okunabilirlik Formülünün anlamlandırılması için formülden elde edilen puanın 1-14 arasında olması gerekmektedir. Elde edilen verilerle söz konusu metinler yaş ve sınıf seviyesine göre çözümlenir.

Tablo 8

ARI Endeksine Göre Okunabilirlik Düzeyleri

Puan	Yaş	Sınıf Seviyesi
1	5-6	Okul öncesi
2	6-7	İlkokul birinci sınıf
3	7-8	İlkokul ikinci sınıf
4	8-9	İlkokul üçüncü sınıf
5	9-10	İlkokul dördüncü sınıf
6	10-11	İlkokul beşinci sınıf
7	11-12	Ortaokul altıncı sınıf
8	12-13	Ortaokul yedinci sınıf
9	13-14	Ortaokul sekizinci sınıf
10	14-15	Lise birinci sınıf
11	15-16	Lise ikinci sınıf
12	16-17	Lise üçüncü sınıf
13	17-18	Lise dördüncü sınıf
14	18-22	Üniversite öğrencisi

2.6.1.9. Cloze Test Yöntemi

Cloze Test Yöntemi, bir metindeki belirli kelimelerin çıkarılarak boşluk bırakılması ve bu boşlukların doğru kelimelerle doldurulmasının istenmesi üzerine kurulu bir yöntemdir. Bu test, metin anlaşılabilirliğini ve okuyucunun dil bilgisi becerilerini ölçmek için kullanılır. Bu

testle, öğrencilerin kelime dağarcığını genişletmelerine ve anlama yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olunur. Ayrıca, öğrencilerin dilbilgisini öğrenmelerine ve doğru cümle yapısını öğrenebilmelerine olanak tanınır. Bu formül, okuyucunun metni ne kadar doğru anladığını yüzde olarak ifade eder. Yani, test edilen kişinin metindeki boşlukları doğru kelimelerle doldurma oranını hesaplar. Okunabilirlik yüzdesi yüksek olan metinler, okuyucular tarafından daha kolay anlaşılır olarak kabul edilir. Cloze Testinin değerlendirilmesi, katılımcıların doğru kelimeleri doldurma oranına göre yapılır.

Tablo 9

Cloze Test Yöntemi Değerlendirme Formülü

$$\text{Okunabilirlik Yüzdesi} = \left(\frac{\text{Doğru Doldurulan Kelime Sayısı}}{\text{Toplam Boşluk Sayısı}} \right) \times 100$$

Cloze testi, dil öğreniminde ve okuma anlama becerilerinin değerlendirilmesinde etkili bir araçtır ve özellikle öğrenci seviyesine uygunluk açısından ders kitaplarının değerlendirilmesinde yaygın olarak kullanılır. Bu yöntem, öğrencilerin okuma ve anlama düzeylerini objektif bir şekilde ölçerek, eğitim materyallerinin uygunluğunu belirlemede önemli bir rol oynar.

2.6.1.10. McLaughlin SMOG Formülü

1969 yılında G. Harry McLaughlin tarafından oluşturulan formül, Gobbledygook'un basit ölçülendirmesi olarak da geçer. Bu formülde okunabilirlik, ortalama tümce uzunluğu ile üç ve daha fazla heceli kelime oranının üzerinden hesaplanmaktadır. Bu formülün diğer formüllerden en büyük farkı, değişkenleri toplamak yerine çarpmayı tercih etmesidir. Ayrıca, diğer formüller genellikle %50 ve %75 anlama puanlarına dayalıyken bu formül %100 okuma puanlarını temel alır. %100'lük bir ölçüt kullanılması, tahmin edilen okunabilirlik puanlarının diğer formüllere kıyasla daha yüksek olmasına neden olur. Örneğin, Dale-Chall formülü bir metni 5. sınıf seviyesinde olarak değerlendirirken, Smog formülü aynı metnin okunabilirliğini 7. sınıf seviyesinde tanımlar (Dubay, 2007: 87). Bu durum, Smog formülünün daha yüksek bir anlama ve okuma seviyesini gerekli gördüğünü göstermektedir. Formülün ilk aşamasında metinden 30 ardışık cümleden oluşan bir kesit seçilir, sonrasında metin kesitinde yer alan 3 ve daha fazla heceli sözcük sayısı tespit edilir ve denkleme yerleştirilerek okunabilirlik hesaplaması yapılır.

Tablo 10

McLaughlin SMOG Formülü

$$\text{SMOG ölçümlemesi} = 3 + \sqrt{\text{çok heceli sözcük sayısı}}$$

Tablo 11

McLaughlin SMOG Formülüne Göre Okunabilirlik Düzeyleri

Toplam Çok Heceli Sözcük Sayısı	Yaklaşık Eğitim Düzeyi (+1,5 Düzey)
1-6	5
7-12	6
13-20	7
21-30	8
31-42	9
43-56	10
57-72	11
73-90	12
91-110	13
111-132	14
133-156	15
157-182	16
183-210	17
211-240	18

2.6.1.11. Flesch Okunabilirlik Formülleri

Flesch Okunabilirlik Formülleri, metinlerin okunabilirliğini ölçmek için Rudolf Flesch tarafından geliştirilmiş iki ayrı formülden oluşur: Flesch Okuma Kolaylığı (Flesch Reading Ease) ve Flesch-Kincaid Okunabilirlik (Flesch-Kincaid Grade Level) formülleri. Bu iki formül, farklı amaçlara hizmet eder ve farklı sonuçlar sağlar. Flesch Okuma Kolaylığı formülü, metinlerin genel olarak ne kadar kolay okunabilir olduğunu belirlemek için kullanılır ve 0-100 arasında bir puan verir; yüksek puanlar kolay okunabilirliği, düşük puanlar ise zorluğu gösterir. Öte yandan, Flesch-Kincaid Okunabilirlik formülü ise

metinlerin Amerikan eğitim sistemindeki hangi sınıf seviyesine uygun olduğunu belirler; bu, eğitim materyallerinin belirli öğrenci gruplarına uygunluğunu saptamak için kullanılır. Dolayısıyla bu iki formül, farklı kullanıcı ihtiyaçlarına hitap eder: biri genel okuyucu kitlesinin okuma kolaylığını değerlendirirken, diğeri eğitim materyallerinin uygunluğunu belirlemek için daha spesifik bir ölçüm sunar.

2.6.1.11.1. Fesch Okuma Kolaylığı Formülü

Flesch Okuma Kolaylığı Formülü, 1948 yılında Rudolf Flesch tarafından geliştirilmiştir ve metinlerin okunabilirliğini objektif bir şekilde ölçmek amacıyla kullanılır. Bu formül, özellikle yayıncılık, eğitim ve içerik oluşturma alanlarında yaygın olarak kullanılmaktadır. Formül, metindeki ortalama cümle uzunluğunu ve kelime başına düşen ortalama hece sayısını hesaplayarak, metnin okunabilirlik düzeyini 0 ile 100 arasında bir puanla ifade eder; yüksek puanlar metnin daha kolay okunabilir olduğunu, düşük puanlar ise daha zor okunabilir olduğunu gösterir. Yayıncılar, eğitimciler ve içerik yazarları, bu formülü kullanarak yazılı materyallerin geniş bir okuyucu kitlesi tarafından kolayca anlaşılabilir olmasını sağlamayı hedeflerler. Böylece, formül, okuyucunun metni anlama ve okuma hızını optimize etmek için önemli bir araç olarak hizmet eder.

Flesch'in okunabilirlik formülü, cümle başına düşen kelime sayısı ve kelime başına düşen hece sayısına dayalı bir hesaplama içerir.

Tablo 12

Fesch Okuma Kolaylığı Formülü

$$\text{Okuma Kolaylığı Puanı} = 206.835 - (1.015 \times \text{Cümle Uzunluğu}) (84.6 \times \text{Kelime Uzunluğu})$$

Ortalama cümle uzunluğu, metindeki toplam kelime sayısının toplam cümle sayısına bölünmesiyle bulunur. Ortalama heceler ve sözcük sayısı ise, toplam hece sayısının toplam kelime sayısına bölünmesiyle hesaplanır. Elde edilen değer 0 ile 100 arasında bir puan verir. Bu puan ne kadar yüksekse metin o kadar kolay okunabilir. Örneğin, 90-100 arası puanlar çok kolay okunabilir metinleri, 60-70 arası puanlar orta düzeyde okunabilir metinleri ve 0-30 arası puanlar çok zor okunabilir metinleri ifade eder. Bu formül, metinlerin geniş bir okuyucu kitlesi tarafından ne kadar erişilebilir olduğunu belirlemek için kullanılır.

Tablo 13

Flesch Okuma Kolaylığı Formülüne Göre Okunabilirlik Düzeyleri

Metin Düzeyi	Ortalama Cümle Uzunluğu	Ortalama Hece Sayısı (100 sözcükte)	Metnin Düzeyi (Sayısal Olarak)	Tahmini Öğrenci Seviyesi
Çok Kolay	8 veya daha az	123 veya daha az	90-100	5. sınıf
Kolay	11	131	80-90	6.sınıf
Oldukça Kolay	14	139	70-80	7. sınıf
Standart	17	147	60-70	8-9. sınıf
Oldukça Zor	21	155	50-60	10-11. sınıf
Zor	25	167	30-50	13-16. sınıf
Çok Zor	29 +	192 +	0-30	Üniversite ve yetişkinler

2.6.1.11.2. Flesch-Kincaid Eğitim Düzeyi Okunabilirlik Formülü

Rudolf Flesch ve J. Peter Kincaid'in Amerika Birleşik Devletleri Donanması için 1975 yılında geliştirilmeye başlanmıştır. Flesch ve Kincaid'in kısaltması olarak (F-K) ölçeklendirme olarak ilk defa 1978 de ordu içerisindeki kullanım kılavuzlarının okunabilirliğini ölçeklendirmek için kullanılmıştır. Flesch okuma kolaylığı formülünden farklı olarak, metnin okunabilmesinden çok okuyanların eğitim seviyeleriyle ilişkisine önem vermektedir. Bilimsel metinlerin okunabilirlik seviyelerini belirlemek ve Amerikan savunma bakanlığının standart okunabilirlik testi olarak kullanılmaktadır. Diğer okunabilirlik formüllerinin çoğundan ayrıştığı nokta, metinlerde yer alan harf sayısını da dikkate almasıdır. Metinlerin eşik değer aralığı 1 ile 17 arasındadır. Değer 1'e yaklaştıkça metnin okunabilirliği kolaylaşmakta 17'ye doğru ilerlediğinde ise okunabilirlik zorlaşmaktadır (Senter ve Smith,1967).

Tablo 14

Flesch-Kincaid Eğitim Düzeyi Okunabilirlik Formülü

$$\text{Eğitim Seviyesi} = (0,39 \times \text{OCU}) + (11,8 \times \text{OSU}) - 15,59$$

Elde edilen değer, metnin hangi sınıf seviyesine uygun olduğunu gösterir; örneğin, 8.0 sonucu, metnin sekizinci sınıf öğrencileri için uygun olduğunu belirtir. Flesch-Kincaid Eğitim Düzeyi Okunabilirlik Formülü, eğitim alanında standartlaştırılmış ve geniş bir kabul

görmüş bir araç olarak metinlerin öğretimsel uygunluğunu objektif bir şekilde değerlendirmede önemli bir rol oynar.

Tablo 15

Flesch-Kincaid Formülüne Göre Okunabilirlik Düzeyleri

Metin Puanı	Okul Seviyesi	Açıklama
100-90	5. sınıf	Okunabilirlik düzeyi çok kolay metinler
90-80	6.sınıf	Kolay metinler
80-70	7.sınıf	Kolay sayılabilecek seviyedeki metinler
70-60	8-9. sınıf	Sade dil seviyesindeki metinler
60-50	10-12. sınıf	Zor seviyeye yakın metinler
50-30	Üniversite	Zor metinler
30-0	Üniversite mezunu	Okunabilirlik düzeyi çok zor metinler

1.6.1.12. Vogel ve Washburne Okunabilirlik Formülü

Vogal ve Washburne Okunabilirlik Formülü, ilk formüllerden biridir. 1928 yılında geliştirilen formül uzun süre okunabilirlik çalışmalarında kullanılmıştır. Bu formül, 37 bin öğrencinin sevdiği 700 örnek kitap üzerinden geliştirilmiştir. Bir araştırmada seçilen eserlerde kullanılan dilin özellikleri ile kitapların okuma sonuçları arasındaki bağlantı incelenmiş. İnceleme sonucunda elde edilen bulgular dikkate alınmış ve formül hazırlanmıştır. Bu formül ile nesnel olarak okurun okuma becerisi ile metin zorluk derecesini eşleştirmenin olanaklı olduğu görülmüştür. Modern okunabilirlik formüllerinin ilk örneği olması bakımından önem taşır. Formüle göre metinlerin okunabilirliğini değerlendirmek için bazı nicel veriler sunulur ve metnin kolay anlaşılıp anlaşılmadığı belirlenir.

Tablo 16

Vogel ve Washburne Okunabilirlik Formülü

$$\text{Okunabilirlik Puanı} = 0.4x \left(\frac{\text{Toplam Sözcük Sayısı}}{\text{Toplam Cümle Sayısı}} \right) + 1.3x \left(\frac{\text{Toplam Hece Sayısı}}{\text{Toplam Sözcük Sayısı}} \right) - 2.5$$

Burada, cümle başına düşen ortalama sözcük sayısı cümle uzunluğunu ölçerken, sözcük başına düşen ortalama hece sayısı, kelimelerin karmaşıklığını değerlendirir. Elde edilen

puan, metnin okunabilirliğini belirler; yüksek puanlar metni daha zor, düşük puanlar ise daha kolay anlaşılır kılar.

2.6.2. Türkçe için Geliştirilmiş Okunabilirlik Formülleri

Türkçe için geliştirilmiş okunabilirlik formülleri, Türkçenin dil yapısına özgü özelliklerini dikkate alarak metinlerin okunabilirlik düzeyini belirlemek amacıyla tasarlanmıştır. Bu formüller, Türkçedeki morfolojik ve sentaktik yapıları göz önünde bulundurarak, cümle uzunluğu, kelime uzunluğu ve hece sayısı gibi dilsel unsurları analiz eder. Uluslararası standartların ötesinde, Türkçenin kendine has dilbilgisel özellikleri ve sözcük yapıları dikkate alınarak geliştirilen bu formüller, metinlerin okuyucu kitlelerine uygunluğunu objektif bir şekilde değerlendirmeyi amaçlar.

Türkçe için geliştirilmiş başlıca okunabilirlik formülleri Ateşman Okunabilirlik Formülü, Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Formülü, Bezirci-Yılmaz Okunabilirlik Formülü ve Sönmez Okunabilirlik Formülü'dür. Bu formüller, metinlerin okunabilirliğini ve hedef kitleye uygunluk seviyelerini belirlemek için kullanılır, böylece eğitim materyallerinin ve diğer yazılı içeriklerin hedef kitlelere daha uygun hâle getirilmesine yardımcı olur.

2.6.2.1. Ateşman Okunabilirlik Formülü

Ateşman Okunabilirlik Formülü, Türkçe dil yapısına özgü olarak geliştirilmiş ilk okunabilirlik ölçüm aracıdır ve metinlerin okunabilirliğini değerlendirmek amacıyla kullanılmaktadır. 1997 yılında Prof. Dr. Mustafa Ateşman tarafından geliştirilen bu formül, Türkçe metinlerdeki ortalama cümle uzunluğu ve kelime başına düşen ortalama hece sayısını dikkate alarak okunabilirlik seviyesini belirler.

Ateşman (1997) formülüne göre okunabilirlik puanının hesaplanması için öncelikle hikâye metinlerinin her 100 kelimelik kısmının okunabilirliği hesaplanmaktadır. Bu ölçüt Ateşman'ın çalışmasında açıkça belirtilmemiştir ancak alan yazında yapılmış çalışmalarda dikkate alınan bir basamak olarak işlenmiştir (Kayabaşı, Yılmaz ve Doyumğaç, 2016: 332; Çeçen ve Aydemir, 2011: 188; Ulu Kalın, Koçoğlu; 2017: 2206; Baki, 2019: 35; Erişik, 2022:5). Bunun için incelenecek metinlerin ilk 100 kelimelik bölümü sayılır. Cümle 100 kelimeyle bitmemişse cümledeki kelimelerin tamamı 100 kelimelik bölüme eklenir. Analiz çalışması metnin bu bölümü üzerinde yapılır ve 100 kelimelik bölümde geçen toplam hece,

kelime ve cümleler sayılır. Ortalama kelime sayısı ve ortalama cümle uzunluğu belirlenir. Ateşman'a göre ortalama cümle uzunluğu, metindeki toplam kelime sayısının toplam cümle sayısına, ortalama hece sayısı ise toplam hece sayısının toplam kelime sayısına bölünmesiyle hesaplanır. Son olarak ortalama kelime ve cümle uzunlukları formüldeki yerlerine yazılarak inceleme malzemelerinin Ateşman (1997) formülüne göre okunabilirlik puanı hesaplanır. Ateşman'a (1997) göre Türkçede okunabilirliği en kolay metinlerin ortalama sözcük uzunluğu 2.2 hece, ortalama cümle uzunluğu ise 4 kelimedir. Zor olan metinlerde ise ortalama sözcük uzunluğu 3 hece, ortalama cümle uzunluğu ise 30 kelimedir.

Tablo 17
Ateşman Okunabilirlik Formülü

$$\text{Okunabilirlik Sayısı} = 198.825 - 40.175 \times \text{OKU} - 2.610 \times \text{OCU}$$

Ateşman Okunabilirlik Formülüne göre elde edilen okunabilirlik sayısı, metnin okunabilirlik seviyesini 0 ile 100 arasında bir değerle ifade eder; yüksek puanlar metnin daha kolay okunabilir olduğunu, düşük puanlar ise daha zor okunabilir olduğunu gösterir. Bu formül, metinlerin hedef okuyucu kitlesine uygun olup olmadığını değerlendirmede kullanılır ve özellikle Türkçe metinlerin dil yapısına özgü olarak daha erişilebilir hâle getirilmesine yardımcı olur.

Ateşman formülü sonucunda elde edilen okunabilirlik sayısı değerlerine göre beş okunabilirlik düzeyi kategorisi mevcuttur.

Tablo 18
Ateşman Okunabilirlik Formülüne Göre Okunabilirlik Düzeyleri

Okunabilirlik Sayısı	Derece
90 - 100	Çok kolay
70 - 89	Kolay
50 - 69	Orta güçlükte
30 - 49	Zor
1 - 29	Çok zor

Ateşman Okunabilirlik Formülü, metinlerin okunabilirliğini 0 ile 100 arasında bir puanla ifade eder. Formülün hesaplama sonucunda elde edilen puanlar, metnin ne kadar kolay veya zor okunabilir olduğunu gösterir. Puan aralıkları şu şekilde yorumlanır: 90-100 arasında bir puan, metnin çok kolay okunabilir olduğunu belirtir ve genellikle çocuk kitapları veya basit

gazeteler için uygundur. 60-89 arası puanlar, metnin orta düzeyde okunabilir olduğunu ve genellikle gençler veya genel okuyucu kitlesi için uygun olduğunu gösterir. 30-59 arası puanlar, metnin daha karmaşık ve zor okunabilir olduğunu, genellikle akademik veya uzmanlık gerektiren materyaller için uygun olduğunu ifade eder. 0-29 arası puanlar ise metnin oldukça zor anlaşılır olduğunu, yüksek seviyede dil bilgisi ve uzmanlık gerektirdiğini belirtir. Bu değerlendirme, metnin hedef kitleye uygunluğunu ve okuyucunun metni anlama düzeyini belirlemede önemli bir araçtır.

2.6.2.2. Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Formülü

Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Formülü, Türkçe metnin okunabilirliğini değerlendirmek amacıyla 2010 yılında Dr. Sema Çetinkaya tarafından doktora tez çalışması olarak geliştirilmiştir. Formül alanyazında Çetinkaya-Uzun formülü olarak bilinir. Bu formül, Türkçenin morfolojik ve sentaktik özelliklerini dikkate alarak metnin okunabilirliğini ölçmeyi hedefler. Formül, metinlerdeki ortalama cümle uzunluğu ve ortalama hece sayısı gibi dilsel unsurları analiz eder. Çetinkaya-Uzun Formülü, özellikle Türkçe metnin hedef kitleye uygunluğunu belirlemede kullanılan bir araç olarak dilin özgün yapısına yönelik bir değerlendirme sağlar. Bu formül, metnin; eğitim materyalleri, edebi eserler ve diğer yazılı içerikler için uygunluğunu belirlemek amacıyla, Türkçenin kendine özgü dilsel yapısını dikkate alan detaylı ve objektif bir ölçüm yöntemi sunar.

Çetinkaya-Uzun okunabilirlik formülünde ortalama tümce uzunluğunun (OTU) bulunması için toplam sözcük sayısı toplam tümce sayısına; ortalama sözcük uzunluğu (OSU) için de toplam hece sayısı toplam sözcük sayısına bölünerek hesaplanır. Son olarak ortalama kelime ve cümle uzunlukları formüldeki yerlerine yazılarak inceleme malzemelerinin Çetinkaya-Uzun (2010) formülüne göre okunabilirlik puanı belirlenir.

Tablo 19

Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Formülü

$$\text{Okunabilirlik Puanı} = 118,823 - 25,987 \times \text{OSU} - 0,971 \times \text{OTU}$$

Formülde yer alan ortalama cümle uzunluğu metnin dilsel karmaşıklığını yansıtır; bu çıkarımla daha uzun cümlelerin genellikle daha zor metinler oluşturduğu varsayımı mevcuttur. Ortalama hece sayısı da kelimelerin fonetik ve morfolojik karmaşıklığını gösterir; daha fazla heceye sahip kelimeler, genellikle daha zor okunduğu ve daha zor

anlaşıldığı şeklinde değerlendirilir. Formülün genel yapısı, bu iki bileşeni belirli katsayılarla çarparak toplam okunabilirlik puanını elde eder ve bu puan, metnin okunabilirlik düzeyini objektif bir şekilde ölçer.

Tablo 20

Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Formülüne Göre Okunabilirlik Düzeyleri

Okunabilirlik Puanı	Okuma Düzeyi	Sınıf Seviyesi
0-34	Engelli okuma	10., 11., 12.
35-50	Eğitsel okuma	8., 9.
51+	Bağımsız okuma	5., 6., 7.

Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Formülü'ne göre hesaplanan okunabilirlik düzeyleri, metinlerin ne kadar kolay veya zor okunabilir olduğunu belirlemek için kullanılır. Bu formülde elde edilen puanlar, metinlerin ortalama cümle uzunluğu ve kelime başına düşen ortalama hece sayısına dayanarak, metinlerin dilsel karmaşıklığını ve okuyucuya sunduğu zorluk derecesini yansıtır. Yüksek puanlar metnin daha kolay okunabilir olduğunu ve genellikle daha basit cümle yapıları ile daha kısa kelimeler içerdiğini gösterirken düşük puanlar, metnin daha zor okunabilir olduğunu ve daha karmaşık dil yapıları ile daha uzun kelimeler içerdiğini ifade eder. Bu değerlendirmeler, metinlerin hedef kitlesine uygunluğunu belirlemede önemli bir rol oynar ve özellikle eğitim materyallerinin öğrencilerin okuma seviyelerine göre düzenlenmesinde kullanılır. Çetinkaya-Uzun Formülü, böylece metinlerin eğitimsel etkinliğini ve erişilebilirliğini artırmada kritik bir araç olarak hizmet eder.

2.6.2.3. Sönmez Okunabilirlik Formülü

Türkçe metinlerin okunabilirliğini değerlendirmek amacıyla Dr. Yakup Sönmez tarafından geliştirilen Sönmez Okunabilirlik Formülü 1997 yılında ortaya koyulmuştur. Sönmez Okunabilirlik Formülü, özellikle eğitim materyalleri ve ders kitapları gibi öğrencilere yönelik metinlerin değerlendirilmesinde kullanılır. Formül, cümle uzunluğu ve kelime başına düşen hece sayısı gibi temel dilsel parametreleri analiz ederek, metinlerin çeşitli yaş gruplarına ve okuma seviyelerine uygunluğunu ölçer. Türkçe eğitiminde, metinlerin öğrenci seviyelerine uygunluğunu sağlamak ve öğrenme süreçlerini optimize etmek amacıyla kullanılan bu formül, dil eğitimi alanında önemli bir katkı sağlamaktadır.

Tablo 21

Sönmez Okunabilirlik Formülü

$$R=206.835-1.015 \times (\text{cümle sayısı} / \text{kelime sayısı}) -84.6 \times (\text{kelime sayısı} / \text{hece sayısı})$$

R, metnin okunabilirlik puanını, “kelime sayısı” metindeki toplam kelime sayısını, “cümle sayısı” metindeki toplam cümle sayısını, “hece sayısı” metindeki toplam hece sayısını temsil eder. Metnin Okunabilirlik Puanı, kelime başına ortalama hece sayısının 0.72 ile, cümle başına ortalama kelime sayısının ise 0.52 ile çarpılması ve sonuçların toplanarak -24.4 ile kalibre edilmesiyle elde edilir. Kelime başına ortalama hece sayısı, metnin fonetik ve morfolojik yapısını yansıtarak okunabilirliği etkiler; daha fazla heceye sahip kelimeler genellikle daha karmaşıktır. Cümle başına ortalama kelime sayısı ise metnin dilsel karmaşıklığını gösterir; daha uzun cümleler genellikle daha zor anlaşılır. Sabit değer olan -24.4, sonuçların anlamlı bir okunabilirlik skoru aralığında kalmasını sağlar. Sönmez Okunabilirlik Formülü, Türkçe eğitim materyallerinin hedef kitleye uygunluğunu belirlemede ve öğrencilerin okuma seviyelerine göre metinlerin düzenlenmesinde etkin bir araçtır. Formülden elde edilen değer yüksekse, daha okunabilir bir metin temsil edilir. Ancak, bu formül tek başına bir metnin okunabilirliğini değerlendirmek için yeterli değildir; metnin içeriği, kullanılan dil ve hedef kitle gibi faktörler de dikkate alınmalıdır (M. Lüle, 2018). Bu yüzden literatürde Ateşman (1997) ve Çetinkaya-Uzun formülleri kadar kullanılmamıştır.

Tablo 22

Sönmez Formülüne Göre Okunabilirlik Düzeyleri

Anlaşılrlık Oranı	Anlaşılrlık Düzeyi
1.00-0.99	Metin tümüyle anlamsız
0.98-0.26	Metin anlamsız
0.25-0.16	Metin bulanık
0.15-0.09	Metin zor anlaşılır
0.08-0.04	Metin yardım alınarak okunabilir
0.03-0.001	Metin anlaşılabilir
0.0099-0.0001	Metin açık ve anlaşılır
0.00099-0	Tam iletişim sağlanır

Sönmez Okunabilirlik Formülü'ne göre hesaplanan okunabilirlik düzeyleri, metinlerin anlaşılabilirlik oranlarına dayalı olarak belirlenir. Bu oranlar, metinlerin okunabilirliğini kategorize eder: 1.00-0.99 aralığındaki metinler tümüyle anlamsız olarak değerlendirilirken, 0.98-0.26 aralığındaki metinler de anlamsız kabul edilir. 0.25-0.16 aralığında metinler bulanık ve 0.15-0.09 aralığındaki metinler zor anlaşılır olarak nitelendirilir. 0.08-0.04 aralığında metinler, yardım alınarak okunabilirken, 0.03-0.001 aralığındaki metinler okunabilir düzeydedir. 0.0099-0.0001 aralığındaki metinler açık ve anlaşılır olarak değerlendirilir ve 0.00099-0 aralığında ise tam iletişim sağlanır. Bu değerlendirmeler, metinlerin dilsel karmaşıklığını ve okuyucuların bu metinleri ne derece zorlanmadan anlayabileceklerini göstermektedir.

2.6.2.4. Bezirci-Yılmaz Okunabilirlik Formülü

Bezirci-Yılmaz Okunabilirlik Formülü, Türkçe metinlerin okunabilirliğini değerlendirmek için geliştirilmiş bir ölçüm aracıdır. 1980'lerde Prof. Dr. M. Şükrü Bezirci ve Dr. H. Hüseyin Yılmaz tarafından ortaya konan bu formül, -uluslararası literatürdekilerden farklı olarak- Türkçenin dil yapısına özgü özellikleri göz önünde bulundurarak, metinlerin okunabilirlik düzeylerini objektif bir şekilde belirlemeyi amaçlar. Formül, özellikle Türkçe metinlerin eğitim materyalleri ve ders kitapları gibi çeşitli uygulama alanlarında kullanımına yönelik olarak tasarlanmıştır. Bezirci-Yılmaz Formülü; Türkçe için geliştirilmiş diğer okunabilirlik formüllerinde olduğu gibi cümle uzunluğu, kelime uzunluğu ve hece sayısı gibi dilsel faktörleri analiz ederek metinlerin okuyuculara ne derece okunabilir olduğunu ölçer. Geliştirildiği dönemde, mevcut diğer okunabilirlik formüllerinin Türkçe dil yapısına yeterince uygun olmadığı düşüncesiyle Türkçe metinlerin değerlendirilmesinde yaygın olarak kabul görmüştür. Bu formül, Türkçe için geliştirilmiş diğer formüllerle birlikte Türkçe dil eğitimi ve metin analizi çalışmalarında önemli bir araç olarak kullanılmaya devam etmektedir.

Bu formül, cümle uzunluğu, sözcük uzunluğu ve kelime sıklığı gibi metinsel özellikleri dikkate alarak bir okunabilirlik puanı hesaplar. Bir cümle içinde ortalama üç veya daha fazla heceye sahip kelimelerin sayısı dikkate alınarak, okunabilirlik değeri ve sayısı belirlenir. Ateşman ve Çetinkaya-Uzun okunabilirlik formüllerinden farkı, okunabilirliği hesaplanacak metindeki çok heceleri sözcük oranını ve sınıf düzeylerini belirleme hassasiyetidir.

Tablo 23

Bezirci-Yılmaz Okunabilirlik Formülü

$$\text{Okunabilirlik Puanı} = (10 * \text{KelimeSayısı} / \text{CümleSayısı}) + (100 * \text{ZorKelimler} / \text{KelimeSayısı})$$

Bezirci-Yılmaz Okunabilirlik Formülünün hesaplama aşamasında birkaç temel dilsel parametre değerlendirilir. Bu formül, ortalama cümle uzunluğu, ortalama kelime uzunluğu ve ortalama hece sayısı gibi faktörleri içerir. Hesaplama yöntemi şu şekildedir: Öncelikle, metindeki toplam cümle sayısı, toplam kelime sayısına bölünerek ortalama cümle uzunluğu hesaplanır. Ardından, toplam kelime sayısının toplam hece sayısına bölünmesiyle ortalama hece sayısı belirlenir. Son olarak, ortalama kelime uzunluğu, toplam karakter sayısının toplam kelime sayısına bölünmesiyle hesaplanır. Formül, bu parametrelerin belirli katsayılarla çarpılması ve toplamda bir puan elde edilmesiyle inceleme malzemesi olarak seçilen metin hakkında bir okunabilirlik değeri sunar. Hesaplanan puan, metnin ne kadar okunabilir olduğunu gösterir; yüksek puanlar, metnin daha kolay okunabilir olduğunu, düşük puanlar ise metnin daha zor anlaşılır olduğunu ifade eder.

Tablo 24

Bezirci- Yılmaz Formülüne Göre Okunabilirlik Düzeyleri

Yeni Okunabilirlik Formülü	Sınıf Seviyesi
1-8	İlköğretim
9-12	Lise
13-16	Lisans
16+	Akademik

Bezirci-Yılmaz Formülü, metinlerin hedef kitleye uygunluğunu belirlemede eğitim seviyelerine göre okunabilirlik düzeylerini sınıflandırır. Formülde, 1-8 arasında elde edilen veriler ilköğretim düzeyine uygun metinler olarak değerlendirilir ve bu metinler genellikle çocukların ve gençlerin dilsel yeteneklerine uygun, daha basit bir dil yapısı ve cümle uzunluğu içerir. 9-12 değerindeki metinler ise lise düzeyinde okunabilirlik açısından analiz edilir, bu metinler daha karmaşık dil yapılarına ve daha uzun cümlelere sahip olabilir. Lisans düzeyinde, 13-16 değerindeki metinler için metinlerin okunabilirliği, üniversite eğitime yönelik daha ileri düzeyde dil becerilerini gerektirir ve bu metinler genellikle daha teknik ve ayrıntılı olur. 16 değerindeki akademik metinler ise en yüksek düzeyde okunabilirlik

ölçütlerine sahip olup akademik terminoloji ve kompleks yapıların yoğun olduğu, ileri düzeyde okuma ve anlama becerilerini gerektiren metinlerdir. Bu sistematik yaklaşım, metinlerin hedeflenen yaş grubuna uygunluğunu ve okunabilirlik seviyelerini belirleyerek, eğitim materyallerinin etkinliğini artırmayı amaçlar.

2.7. Türkçe Eğitimi Üzerine Yapılan Okunabilirlik Çalışmaları

Türkiye’de eğitim alanında yapılan okunabilirlik çalışmalarında genellikle belirli bir eğitim aşamasındaki öğrenciler için oluşturulmuş metinlerin okunabilirliği ile öğrenci düzeyi arasındaki eşleşmenin uygunluğu incelenmiştir (Çetinkaya, 2010). Türkiye’de eğitim alanında okunabilirlikle ilgili alanyazında tespit edilen belli başlı çalışmalar ve sonuçları şunlardır:

Kaya’nın (1998) “İş Eğitimi Kitaplarının Okunaklılığı” adlı makalesinde, ilköğretim 4. ve 5. sınıf iş eğitimi ders kitapları Gunning Fog Dizini’ne göre okunabilirlik açısından incelenmiştir. Çalışmanın amacı ilköğretim seviyesindeki teknoloji eğitimi kapsamında iş eğitimi dersi için hazırlanmış 4. sınıflara ait 3 ve 5. sınıflara ait 3 ders kitabında hangi konunun hangi ders kitabında daha okunaklı olduğunun ve var olan kitaplar arasındaki farklılığın belirlenmesidir. Çalışmanın sonucunda İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencileri için hazırlanmış iş eğitimi ders kitaplarının bazı ünitelerinin belli konularında okunaklılık açısından farklılıklar olduğu tespit edilmiş ancak kitaplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Güneş (2000) ise “Çocuk Kitaplarının Okunabilirlik Ölçütleri Açısından İncelenmesi” adlı makalesinde 1996 yılında MEB tarafından “Çocuk Kitapları Dizisi” olarak çıkarılan 52 kitabı okunabilirlik açısından değerlendirmiştir. Çalışmanın sonucunda kitaplarda kullanılan ortalama kelime sayısının 10, kelimelerdeki hece sayısının da 3 üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda çalışma söz konusu kitapların 40’ının 12 yaş ve üstü, 12’sinin ise 6-12 yaş arası çocuklara yönelik olduğunu belirlemiştir. 52 kitabın yalnızca 20’sinin cümle uzunlukları açısından çocukların okuyabileceği düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çepni, Gökdere ve Küçük (2002) yılında yayımladıkları “Adaptation of the readability formulas into the Turkish science textbooks” adlı makalede Fen Bilgisi ders kitaplarının okunabilirliğini değerlendirmek için farklı formüller uygulamış ancak bu formüllerin geçerli sonuçlar vermediğini ortaya koymuştur. Cloze test sonuçlarına dayalı olarak yapılan incelemede, Flesch formülü kullanıldığında aşırı uç sonuçlar elde edilmiş, eğitim seviyesi

ise anlamsız bulunmuştur. Fog Dizini'ne göre metinlerin okunma yaşı 3-4 yaş düşük çıkmıştır. SMOG formülü ise metinlerin okunma yaşının beklenenden fazla olduğunu göstermiştir.

Temur (2002), yapmış olduğu “İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Bulunan Metinler ile Öğrenci Kompozisyonlarının Okunabilirlik Düzeyleri Açısından Karşılaştırılması” adlı yüksek lisans tezinde söz konusu inceleme malzemeleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmıştır. Temur, tarama modelinde inşa ettiği çalışmasından elde ettiği verileri analiz ederek ders kitaplarında bulunan metinlerde, bir sözcükteki ortalama hece sayısı öğrenci kompozisyonlarında bulunan sözcükteki ortalama hece sayısından daha fazla olduğu, ders kitaplarında bulunan metinlerde, bir cümledeki ortalama sözcük sayısının öğrenci kompozisyonlarında bulunan ortalama sözcük sayısından daha az olduğunu ve ders kitaplarında bulunan ortalama okunabilirlik değerinin, öğrenci kompozisyonlarının okunabilirlik değerinden büyük olduğu sonuçlarına ulaşmış, fakat elde ettiği değerler arasında anlamlı bir fark bulamamıştır.

Günhan'ın (2004), hazırlamış olduğu “Lise Düzeyi Kimya Kitaplarının Elektrokimya Kısımlarının, Fen Okur Yazarlığı, Yanlış Kavramlar ve Okunabilirlik Yönünden Analizi” adlı yüksek lisans tezinde MEB tarafından yayınlanan lise düzeyi kimya ders kitapları ile Kanada, Fransa ve Amerika'da okutulan lise düzeyi kimya ders kitaplarının elektrokimya ile ilgili bölümleri okunabilirlik, fen okur yazarlığı ve yanlış kavranılan açısından analiz edilmiştir. Araştırmaya inceleme malzemesi olarak seçilen dört kitabın elektrokimya ile ilgili kısımlarından biri 27-36 okunabilirlik seviyesinin üzerinde çıkarken diğer üç kitabın okunabilirlik düzeyleri beklenenin altında kaldığı tespit edilmiştir.

Tekbıyık (2006), yayınlanmış olan “Lise Fizik I Ders Kitabının Okunabilirliği ve Hedef Yaş Düzeyine Uygunluğu” adlı makalesinde lise düzeyi fizik I ders kitabının okunabilirliği ve yaş düzeyine uygunluğu cloze ve Fog testleriyle incelenmiştir. Cloze testine göre elde edilen veriler, öğrencilerin yarısından çoğunun incelenen metinleri okurken bazı zorluklarla karşılaşabileceği şeklinde yorumlanmıştır. Fog testi sonuçlarına göre ise kitabın ortalama okunma yaşı 16 olarak tespit edilmiştir. 9. sınıf öğrencilerinin kitabın okunabilirlik düzeyinin hedef kitleyle uyumlu olduğu ancak düşük seviyeli öğrencilere de hitap etmesi gerektiği düşünülerek 16 yaşından yüksek olarak değerlendirilebileceği ifade edilmiştir.

Çiftçi, Çeçen ve Melanlıoğlu (2007), yayınlanmış olan “Altıncı Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Okunabilirlik Açısından Değerlendirilmesi” adlı makalelerinde

yer alan metinlerin okunabilirliklerini hesaplanmayı amaçlamıştır. Bu bağlamda; MEB, A ve Özgün yayınlarına ait olan 3 farklı yayının 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki tiyatro ve şiir metinleri hariç 46 metin; Ateşman'ın okunabilirlik formülüne göre incelenmiştir. Araştırma sonucunda Ateşman formülüne göre metinlerin büyük bir kısmının kolay ve orta güçlük seviyesinde puanlar aldığı görülmüş ve kitaplar arasında metinlerin okunabilirliğinin uyumlu olmadığını tespit etmişlerdir.

Zorbaz (2007) yayınlanmış olan “Türkçe Ders Kitaplarındaki Masalların Kelime - Cümle Uzunlukları ve Okunabilirlik Düzeyleri Üzerine Bir Değerlendirme” adlı makalesinde, rastgele örnekleme yoluyla seçilmiş 46 Türkçe ders kitabındaki toplam 66 masalın kelime ve cümle uzunlukları ile okunabilirlik düzeylerini Ateşman'ın geliştirdiği formül doğrultusunda incelemiştir. Çalışmada ilköğretim (1-5. sınıflar) masallarının analizi, 4. sınıfa kadar düzenli bir gelişme gösterdiğini ancak 4. ve 5. sınıflarda kelime ve cümle uzunluklarında bir düşüş yaşandığını tespit edilmiştir. İlköğretim ikinci kademe (6-8. sınıflar) Türkçe ders kitaplarındaki masalların kelime uzunluklarında sınıflara göre düzenli bir artış olduğunu, cümle uzunluklarında ise belirgin bir fark olmamakla birlikte düzenli bir düşüş yaşandığı belirlenmiştir. Her iki seviyenin de kolay olarak kabul edilmesine rağmen, kademeler arasında bir güçlük düzeyi farkı olduğu görülmüştür.

Hızarcı, (2009) yapmış olduğu “İlköğretim 6. Sınıf Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Okunabilirlik Düzeylerinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans çalışmasında farklı yayınevlerine ait ilköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarından seçilen altı adet metnin okunabilirlik düzeylerini cloze test yöntemini kullanarak incelemiştir. Yapılan çalışmanın sonucuna göre, Millî Eğitim Bakanlığına ait ders kitaplarının daha yüksek bir okunabilirlik seviyesine sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Öyküleyici anlatıma sahip metinlerin yüksek, açıklayıcı anlatıma sahip metinlerin ise yetersiz okunabilirliğe sahip olduğu tespit edilmiştir.

Ulu Kalın ve Topkaya (2009) “9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabının Okunabilirliği ve Yaş Düzeyine Uygunluğu” adlı tebliğlerinde 9. sınıf coğrafya ders kitabının okunabilirliğini ölçmeyi ve hedef yaş düzeyine uygunluğunu tespit etmeyi amaçlamıştır. Çalışmada elde edilen veriler, cloze ve Fog testlerine göre incelenmiştir. Çalışma sonucunda, incelenen ders kitabının okunabilirliğinin düşük olduğu ve hedef yaş düzeyine uygun olmadığı tespit edilmiştir.

Solmaz, (2009) yapmış olduğu “İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Düzeylerindeki Türkçe Metinlerde Cümle Uzunluğu, Kelime Uzunluğu ve Kelime Hazinesinin Okunabilirlik Üzerine Etkisi”

adlı yüksek lisans tezinde okunabilirlik formülü geliştirme sürecinin ilk aşaması olan metne ait karakteristik özelliklerin (ortalama kelime uzunluğu ve ortalama cümle uzunluğu) metnin okunabilirliği üzerine etkilerini belirleme analizini, “kelime hazinelerinin kullanım sıklığı” değişkenini de göz önünde bulundurarak araştırmıştır. Araştırmada katılımcıların açık uçlu sorulara verdikleri yazılı cevaplar ve araştırma kapsamında ele alınan bağımsız değişkenler regresyon analizi yapılarak incelenmiştir. Araştırmada, ortalama kelime sayısı ile ortalama hece sayısı yanı sıra söz konusu metinlerdeki kelime hazinesi kullanım oranı değerinin, metinlerin okunabilirlik puanları üzerinde bir etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Güven (2010) yılında yapmış olduğu “İlköğretim 6. Sınıf Fen ve Teknoloji Ders Kitabının Okunabilirliği ve Hedef Yaş Düzeyine Uygunluğu”adlı yüksek lisans çalışmasında üç ayrı 6. sınıf Fen ve Teknoloji ders kitabından seçilen okuma metinleri Flesh-Kincaid formülü, Guinning (Fog Index) formülü, Cloze Test yöntemi ve Sönmez modeli kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre her bir kitabın okunabilirlik seviyesi dört farklı formül kullanılarak belirlenmiş; Flesh-Kincaid, Guinning ve Cloze Test yöntemlerinin Türkçe dil yapısına uygun olmadıkları için tutarlı sonuçlar vermediği, Sönmez modelinin ise Türkçe metinlerin okunabilirliğini ölçmede doğru sonuçlar sağladığı tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar literatürle karşılaştırılarak çalışma sonucunda konuyla ilgili öneriler geliştirilmiştir.

Temizyürek, (2010) “Türkiye’de Okuma Seferberliği Çerçevesinde Seçilen Kitapların Kelime-Cümle Uzunlukları ve Okunabilirlik Açısından İncelenmesi” adlı makalesinde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından ilköğretim seviyesine uygun olarak tavsiye edilen 100 temel eserden seçilen 10 kitabın kelime ve cümle uzunlukları ile okunabilirlik düzeyleri analiz edilmiştir. Ateşman’ın okunabilirlik formülünün kullanıldığı çalışmada metinler arasında kelime uzunluğu açısından büyük fark olmamasına rağmen, cümle uzunluklarında önemli farklar tespit edilmiştir. İncelenen eserlerden birinin zor, beşinin orta ve dördünün ise kolay okunabilirlik düzeyine sahip olduğu görülmüştür.

Turan ve Geçit (2010) yayınladıkları “Lise Coğrafya 10. Sınıf Ders Kitabının Farklı Okullara Göre Okunabilirliği ve Hedef Yaş Düzeyine Uygunluğu” adlı makalelerinde, lise 10. sınıf coğrafya ders kitabından seçilen metinler üzerinde cloze testi ve FOG formülünü kullanarak öğrencilerin okuma seviyelerini belirlemeyi amaçlamıştır. 180 öğrencinin katılımıyla gerçekleşen çalışmada MEB tarafından yayınlanan ortaöğretim coğrafya 10. sınıf ders kitabından 250 kelimelik bir metin; baş, orta ve son bölümlerinden de 4 farklı 100 kelimelik paragraflar seçilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, coğrafya ders kitabının cloze testine göre

öğrenci seviyesine uygun olmadığını, FOG Formülüne göre ise önemli bir problemin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Erdem (2011) “Dil ve Anlatım Ders Kitaplarındaki Metinlerin Kelime-Cümle Uzunlukları ve Okunabilirlik Düzeyleri Üzerine Bir Değerlendirme” adlı yüksek lisans tezinde, ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. sınıflarda okutulan Dil ve Anlatım ders kitaplarındaki metinlerin -tiyatro ve şiir metinleri hariç- öğrencilerin okuduğunu anlama becerilerini geliştirmedeki okunabilirlik durumları Ateşman (1997) tarafından geliştirilen okunabilirlik formülü kullanılarak tespit edilmeye çalışılmıştır. Doküman incelemesi yöntemiyle yürütülen bu araştırmada, ortaöğretim düzeyindeki tüm sınıfların Dil ve Anlatım ders kitaplarında bulunan 139 metin incelenmiştir. Metinlerin okunabilirlik puanlarının 59-73 arasında değiştiği belirlenmiş, orta düzeyde ve kolay olarak nitelendirilmiştir. Hece ve cümle uzunluklarına göre sınıf düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tosunoğlu ve Özlük (2011) yayımlanmış oldukları “Okunabilirlik ve İlköğretim 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Düz Yazı Metinlerinin Okunabilirlik Açısından Değerlendirilmesi” adlı makalelerinde ilköğretim 1. sınıf Türkçe ders kitabındaki düz yazı metinlerini, metin seçiminde büyük önem taşıyan okunabilirlik kriterine göre değerlendirmeyi amaçlamıştır. Söz konusu metinler, Ateşman (1997) tarafından Flesch'nin formülünden Türkçeye uyarladığı okunabilirlik formülüne göre incelenmiş ve tüm metinlerin kolay anlaşılır olduğunu belirlenmiştir. Bu durum öğrencilerin dil becerilerinin gelişimine yeterli katkıyı sağlamadığı gibi, metinlerin onlar için sıkıcı hâle gelebileceği şeklinde yorumlanmıştır.

Akkurt, (2011) “İlköğretim Okullarında Görev Yapan Türkçe Öğretmenlerinin 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Bilgilendirici ve Tahkiyeli Metinlerin Anlaşılabilirlikleri ile İlgili Görüşleri ve Metinlerin Metin Okunabilirliği Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans çalışmasında, 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinlerini; Ateşman'ın uyarladığı okunabilirlik formülüne göre değerlendirmiş ve kendi geliştirdiği bir okunabilirlik değerlendirme ölçeğini kullanarak öğretmen görüşleri doğrultusunda analiz etmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, metinlerin %6.66'sı çok zor, %20'si zor, %60'ı orta düzeyde ve %13.3'ü kolay bulunmuştur. Okunabilirlik düzeylerine göre ise %20'si zor, %33.33'ü orta düzeyde ve %46.66'sı kolay olarak sınıflandırılmıştır. Her iki düzeyde de çok kolay metinlere rastlanmamıştır.

İskender, (2013), yapmış olduğu “Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Kelime ve Cümle Yapılarıyla Okunabilirlik Düzeyleri Arasındaki İlişki” adlı yüksek lisans tezinde ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki kelime ve cümle yapıları ile metinlerin okunabilirlik düzeyleri arasındaki ilişkileri belirlemeyi amaçlayan çalışmasında tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile değerlendirmelerde bulunmuştur. Verilerin analizinde SPSS 16 programı kullanılmıştır. Elde edilen sonuca göre Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki basit ve türemiş kelime sayısı, okunabilirlik düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin cümle yapıları ve okunabilirlik düzeyleri arasında basit cümlelerin sayısı ile ilgili anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Okur ve Arı (2013) yayımlanmış olan “6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Okunabilirliği” adlı makalelerinde inceleme malzemesi olarak seçilen Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları(6, 7, 8. sınıflar), Koza Yayınları (6, 7, 8. Sınıflar), Pasifik Yayınları(6, 7, 8. sınıflar), Özgün Yayınları(7, 8. sınıflar), Doku Yayınları(6. sınıf), Evren Yayınları(6. sınıf), Harf Yayınları(7. sınıf) ve Erdem Yayınları (8.sınıf) tarafından çıkarılan toplam 15 kitaptaki bilgilendirici ve öyküleyici metinler; Ateşman (1997) ve Çetinkaya-Uzun (2010) tarafından geliştirilen okunabilirlik formüllerine göre incelemiştir. Ateşman’ın formülüne göre, ders kitaplarının okunabilirlik düzeyleri en çok orta düzeyde yoğunlaşmıştır. Bilgilendirici metinlerin okunabilirlik düzeyinin, öyküleyici metinlere göre daha zor olduğu belirlenmiştir. Çetinkaya-Uzun formülüne göre ise yoğunlaşma eğitsel okuma düzeyinde olmuştur. 6. ve 7. sınıf ders kitaplarındaki metinlerin çoğunun bu sınıflardaki öğrencilerin seviyesinin üzerinde olduğu görülmüştür. Öyküleyici metinlerin okunabilirliği, bilgilendirici metinlere göre daha kolay bulunmuştur.

Kayabaşı, Yılmaz, Doyumağaç (2016) yayımlanmış olan “Mustafa Ruhi Şirin’in Hikâyelerinin Okunabilirlik Açısından İncelenmesi” adlı makalelerinde çocuk edebiyatı sahasında eserler kaleme alan Mustafa Ruhi Şirin’in “Her Çocuğun Bir Yıldızı Var” ile “Geceleri Mızıkla Çalan Kedi” hikâyeleri okunabilirlik açısından incelenmiştir. Çalışmada söz konusu hikâyelerin analizi için Ateşman ve Çetinkaya-Uzun okunabilirlik formülleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre yazarın hikâye metinlerinin çoğu Ateşman’a göre kolay ve çok kolay düzeyde; Çetinkaya-Uzun’a göre ise bağımsız ve eğitsel düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Yazarın hikâye metinlerindeki okunabilirlik oranları arasında büyük bir fark bulunmamıştır.

Şimşek, (2019) yapmış olduğu “Yabancılara Türkçe Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarındaki Metinlerin Okunabilirlik Düzeyleri Açısından İncelenmesi” adlı Yüksek Lisans Tezinde yabancılara Türkçe öğretimi için hazırlanmış Gazi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe, Ankara Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe ders kitaplarının her bir düzeyinde yer alan okuma metinlerinin okunabilirlik düzeylerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada okunabilirlik düzeylerinin hesaplanması için Ateşman (1997) ve Çetinkaya-Uzun (2010) tarafından geliştirilen okunabilirlik formülleri kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda elde edilen bulgulara göre temel düzeyde en kolay okuma oranına sahip Gazi TÖMER Türkçe öğretim setinin olduğunu tespit edilmiştir. Okuma güçlülüğüne ilişkin en yüksek değer ise Yeni Hitit Türkçe öğretim setine aittir.

Bora (2019) yapmış olduğu “Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Okunabilirlik Yönünden İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinin kelime ve cümle yapıları, okunabilirlik düzeyleri, türleri ve sınıf düzeyine göre uygun olup olmadığını araştırmıştır. Araştırmaya yalnızca düzyazı türündeki okuma metinleri dâhil edilmiş, şiir türündeki metinler araştırma kapsamında incelenmemiştir. İnceleme malzemesi olarak seçilen metinlerin okunabilirlik düzeyleri Ateşman, Çetinkaya_Uzun, Bezirci_Yılmaz tarafından geliştirilen üç farklı okunabilirlik formülüne göre hesaplanmıştır. Elde edilen bulgulara göre incelenen malzemesindeki metin türleri ve metin türlerinin okunabilirlik seviyeleri; okunabilirlik değerleri; kelime, cümle sayıları ve kelime, cümle uzunlukları ilgili pek çok sonuca ulaşılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Özçetin ve Karakuş (2020) yayımladıkları “5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Okunabilirlik Yönünden İncelenmesi” adlı makalelerinde MEB tarafından hazırlanan 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin kelime ve cümle uzunlukları ile okunabilirlik düzeylerinin belirlenerek bu metinlerin sınıf düzeyine uygunluğunun incelenmesini amaçlamıştır. Bulguların analizinde metinlerin okunabilirlik değeri Ateşman (1997), Çetinkaya-Uzun (2010) ve Bezirci_Yılmaz (2010) formüllerine göre analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, bilgilendirici metinlerin öyküleyici metinlere kıyasla daha zor olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, Türkçe'nin üç farklı okunabilirlik formülü kullanılarak yapılan incelemeler, 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki öyküleyici ve bilgilendirici metinlerin, 5. sınıf öğrencilerinin seviyesinin üzerinde olduğunu göstermiştir.

Kemiksiz (2021) yayımlanmış olan “Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarındaki Metinlerin Okunabilirlik Düzeyleri” adlı makalesinde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan 9, 10, 11 ve 12. sınıf Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarında yer alan 40 öyküleyici ve 36 bilgilendirici metnin okunabilirlik düzeylerinin belirlenmesini amaçlamıştır. Araştırmada kullanılacak ders kitapları dijital ortama aktarılmasının ardından veri setine alınacak metinlerin belirlenmesi aşamasına geçilmiş, yalnızca öyküleyici ve bilgilendirici metinler seçilmiştir. Ateşman (1997) ve Çetinkaya-Uzun (2010) formüllerine göre inceleme malzemesi olarak seçilen metinlerin okunabilirlikleri hesaplanmıştır. Elde edilen bulgulara göre sınıf seviyesi arttıkça öyküleyici metinlerin daha kolay metinlerden seçildiği tespit edilmiştir. Kitaplardaki metinlerin genel olarak seviyenin altında bir okunabilirlik düzeyine sahip olduğunu görülmüştür.

Aydın (2021) yayınlanan “Yabancılar İçin Hazırlanmış Türkçe Okuma Kitaplarının Okunabilirlik Durumları” adlı makalesinde, Yunus Emre Enstitüsü tarafından yayımlanan 7 adet A1 ve 7 adet A2 seviyesi olmak üzere toplam 14 okuma kitabından oluşan okuma setini inceleme malzemesi olarak kullanmıştır. Aydın (2021), 14 kitaplık Çocuk Hikâyeleri Dizisi setindeki hikâyeleri Ateşman (1997) ve Çetinkaya-Uzun (2010) okunabilirlik formüllerini kullanarak analiz etmiştir. Yapığı karşılaştırma neticesinde Aydın, Ateşman’a göre A1 veya A2 fark etmeksizin tüm kitapların seviyesinin kolay olduğu; Çetinkaya_Uzun’a göre ise A1 seviye okuma kitaplarının bağımsız okuma seviyesinde, A2 seviye okuma kitapların ise eğitsel okuma düzeyinde olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Erişik (2021) yayınlanan “Yabancılar İçin Türkçe Okuma Kitaplarının Okunabilirliği: Türkçenin Sesi Yunus Emre Örneği” adlı makalesinde, Yunus Emre Enstitüsü tarafından hazırlanan Türkçenin Sesi isimli A1-A2, B1-B2 ve C1-C2 seviyelerindeki öğrenciler için tasarlanmış 3 okuma kitabı Ateşman (1997) ve Çetinkaya-Uzun (2010) tarafından geliştirilen okunabilirlik formülleri kullanılarak incelenmiştir. Araştırmanın sonucuna göre, incelenen üç okuma kitabındaki tüm seviyelerdeki metinlerin okunabilirlik düzeyleri Ateşman (1997) tarafından geliştirilen okunabilirlik formülüne göre “kolay”, Çetinkaya-Uzun (2010) tarafından geliştirilen formüle göre ise “bağımsız okuma (5., 6. ve 7. sınıf)” düzeyindedir. Elde edilen sonuçlar, çok kolay ve çok zor metinlerin öğrencilerin motivasyon kaybetmesine ve derslerden soğumalarına sebebiyet verebileceği şeklinde yorumlanmıştır.

Çıplak (2022) yapmış olduğu “Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Okunabilirlik Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde ortaokul Türkçe ders

kitaplarındaki metinleri okunabilirlik açısından incelemeyi amaçlamıştır. Veriler doküman incelemesi yöntemi ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre farklı yayınevlerinden çıkan 6. ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinleri arasında okunabilirlik düzeyi bakımından fark olduğu görülmüştür. Anıttepe Yayıncılık tarafından hazırlanan 5. ve 6. sınıf Türkçe ders kitabı kolay; MEB tarafından hazırlanan 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitabının orta güçlükte olduğu görülmüştür.

Yaman (2022) yapmış olduğu “Yabancılara Türkçe Öğretiminde Kullanılan Okuma Kitaplarının Okunabilirlikleri” adlı yüksek lisans tezinde yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan okuma kitaplarının okunabilirlikleri ile ilgili yapılan çalışmada PIKTES projesi kapsamında yabancılar için hazırlanmış 20 okuma kitabını Ateşman (1997) ve Çetinkaya-Uzun (2010) okunabilirlik formüllerine dayanarak analiz edilmiştir. Bu doğrultuda elde edilen bulgulara göre iki formül arasında farklılıklar gözlemlenmiş; hikâye kitaplarının, Çetinkaya-Uzun formülüne göre bağımsız düzeyde olduğu ve Ateşman formülüne göre ise kolay olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın alanyazın taramasında, yabancı dil öğrencileri için hazırlanan okuma kitaplarına yönelik okunabilirlik ve anlaşılabilirlik çalışmalarının az olduğunu tespit edilmiş, oluşturulan öğretim içeriğinin analiz edilerek yapıldığı takdirde hem nicel hem de nitel kazanımlar sağlayacağını belirtmiştir.

Acar (2022) yapmış olduğu “Ana Dili Türkçe Ders Kitapları ile İki Dillilere Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarının Okunabilirlik Yönünden Karşılaştırılması” adlı yüksek lisans tezinde Türkçe ve Türkçe ve Türk Kültürü (TTK) dersleri için hazırlanmış ders kitaplarının okunabilirliklerini belirlemeyi amaçlamıştır. Veriler Ateşman (1997), Çetinkaya-Uzun (2010) ve Bezirci_Yılmaz (2010) formülleri kullanılarak analiz edilmiştir. Okunabilirlik güçlüklerinin hesaplanması amaçlanan sekiz ders kitabı düz yazı hâline getirilerek ortalama sözcük uzunluğu ve ortalama cümle uzunluğu açısından analiz edilmiştir. Araştırmada, inceleme malzemesi olarak seçilen metinlerin kolaydan zora sıralanmadığı ve tüm kitaplarda bilgilendirici metinlerin, öyküleyici metinlere kıyasla okunabilirlik açısından daha zor olduğu belirlenmiştir.

Çimen (2023) yapmış olduğu “Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarının Okunabilirlik Düzeylerinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde Talim ve Terbiye Kurulu tarafından ders kitabı olarak kabul edilmiş 9, 10, 11, 12.sınıf MEB Yayınları ile 2021-2022 eğitim öğretim yılında ders kitabı olarak okutulan Öğün Yayınları 9.sınıf, Bir-Yay Yayınları 10.sınıf, Gezegen Yayınları 11.sınıf, Anka Kuşu Yayınları

12.sınıf Türk Dili ve Edebiyatı kitaplarını doküman incelemesi yöntemiyle analiz etmiştir. Araştırmada her sınıf seviyesine ait iki ders kitabı önce kendi içinde değerlendirilip sonrasında tüm sınıf seviyelerine ait kitaplar karşılaştırılmıştır. Aynı sınıfta kullanılan her iki ders kitabında da kelime uzunlukları arasında büyük bir fark bulunmazken cümle uzunlukları arasında 3 ile 5 kat arasında değişen farklar olduğu gözlenmiştir.

Günaydın (2023) yayımlamış olduğu “Readability Levels of Story Series Prepared for Piktes” adlı çalışmada “Salih Öykü Sizisi” ve “Aslı Öykü Dizisi” nin okunabilirliğini araştırmayı amaçlamıştır. Çalışmada veriler doküman analizi yöntemiyle toplanmıştır. Serideki her bir öykü, Ateşman (1997) ve Çetinkaya-Uzun (2010) tarafından geliştirilen okunabilirlik formülleri ile analiz edilmiştir. Bu doğrultuda elde edilen bulgulara göre farklılık gözlemlenmiştir. Ateşman (1997) formülüne göre incelenen öykü serileri kolay ve çok kolay olarak sınıflandırılmıştır. Çetinkaya-Uzun (2010) formülüne göre incelendiğinde ise öyküler öğretimsel okuma ve bağımsız okuma düzeyinde olduğu görülmüştür.

Sarıkaya (2023), yapmış olduğu “Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarındaki Metinlerin Okunabilirlik Yönünden İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde Dokuz Eylül Üniversitesi İzmir Yabancılar İçin Türkçe seti, Ege Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe Metinler Okuyorum Öğreniyorum seti, Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe öğretim setlerinin ders kitaplarındaki okuma metinleri Ateşman (1997) okunabilirlik formülüne göre incelenerek okunabilirlik düzeyleri karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Doküman analizi yöntemiyle incelenen 15 adet ders kitabında yer alan toplam 1024 okuma metinden elde edilen verilere göre incelenen ders kitaplarının öğrenci düzeylerine uygun ve düzeylerinin üstünde olan metinlerin yer aldığı görülmüştür. Araştırmada okuma metinlerinin okunabilirlik düzeyleri karşılaştırıldığında, A1-A2, B1-B2 ve C1 seviyelerinde okunabilirlik açısından günlük derecesinin düzenli olarak arttığı sonucuna varılmıştır.

Sarıtaş (2024) yapmış olduğu “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarındaki Metinlerin Okunabilirlik Düzeyi ve Sözcük Sıklığı” adlı yüksek lisans tezinde Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan İzmir Yabancılar İçin Türkçe ve Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe ders kitaplarının, her bir düzeyindeki okuma metinlerinin okunabilirlik düzeylerini incelemeyi amaçlamıştır. Doküman incelemesi yöntemiyle tasarlanmış betimsel analize dayanan tarama modeli ile yürütülen bu çalışmada Türkçeyi yabancı bir dil olarak öğrenen Öğrenciler İçin kullanılan “Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe ve İzmir Yabancılar İçin Türkçe ders kitaplarındaki”

okuma metinlerinden elde edilen veriler Ateşman (1997) ve Çetinkaya-Uzun (2010) tarafından geliştirilen formlere göre incelenmiştir. İncelenen metinlerin büyük çoğunluğunun Ateşman formülüne göre kolay ve orta güçlükte, Çetinkaya-Uzun formülüne göre eğitsel ve bağımsız okuma düzeyinde olduğu görülmüştür.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Irak'ta okutulan 7., 8. ve 9. sınıf Türkçe ders kitaplarının incelendiği bu çalışmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel tarama modeli, araştırma konusunun mevcut durumunu kendi doğal bağlamında, müdahale etmeksizin ve olduğu hâliyle tanımlamayı amaçlayan bir araştırma yöntemidir. Karasar (2010), tarama modellerinin amacını, mevcut durumu herhangi bir değişiklik veya etki yaratmaksızın, kendi koşulları içinde betimlemek olarak tanımlamaktadır. Bu yöntem, araştırma nesnesinin özelliklerini, ilişkilerini ve süreçlerini ayrıntılı bir şekilde açıklamak için kullanılır ve böylece, incelenen fenomenin derinlemesine ve kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlar. Eğitim materyallerinin okunabilirlik düzeylerini değerlendirirken betimsel tarama modelinin kullanılması, bu materyallerin öğrenciler üzerindeki etkilerini ve dil yapılarının uygunluğunu nesnel bir biçimde ortaya koymak açısından önemlidir. Bu çalışmada da betimsel tarama modelinin uygulanması, Irak'taki ortaokul öğrencilerinin Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin okunabilirlik düzeylerinin sistematik ve detaylı bir analizini mümkün kılarak elde edilen bulguların güvenilirliğini ve geçerliliğini artırmaktadır.

3.2. Çalışma Grubu

Bu çalışmada Irak'ta ortaokul düzeyinde 7, 8 ve 9. sınıf Türkçe ders kitaplarından bilgilendirici, öyküleyici ve serbest okuma metin türleri dikkate alınarak toplam 58 metin incelenmiştir. Kitaplarda yer alan dinleme ve şiir metinleri kapsam dışı bırakılmıştır. Dinleme ve şiir metinlerinin kapsam dışı bırakılmasının nedeni, bu tür metinlerin

okunabilirlik değerlendirmelerinde farklı kriterlere ihtiyaç duyması ve bu araştırmanın odak noktasını oluşturan yazılı metinlerin analizini karmaşıklıştırabilecek nitelikte olmalarıdır. Dolayısıyla, araştırmanın amacı doğrultusunda daha homojen ve karşılaştırılabilir veri elde edebilmek için sadece bilgilendirici, öyküleyici ve serbest okuma metinleri üzerinde yoğunlaşmıştır.

3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanması sürecinin ilk aşamasında, araştırmada kullanılacak 58 okuma metninin toplam cümle, toplam sözcük ve toplam hece sayıları belirlenmiştir. Bu veriler kullanılarak, metinlerin ortalama cümle uzunluğu ve ortalama sözcük uzunluğu hesaplanmıştır. Araştırma, Türkçe metinlerin okunabilirliğini değerlendirmede en sık başvuru formülleri olan Ateşman (1997) ve Çetinkaya-Uzun (2010) formülleri kullanılmıştır. Bu formüller, metinlerin okunabilirlik düzeylerini ölçmede güvenilir ve geçerli araçlar olarak kabul edilmektedir. Okunabilirlik güçlülüğünü hesaplamak amacıyla, üç farklı ders kitabından seçilen 58 okuma metni bir word dosyasına aktarılmış ve ardından bu metinler üzerinde Ateşman ve Çetinkaya-Uzun formüllerinin gerektirdiği hesaplamalar yapılmıştır. Bu hesaplamalar, her iki formülün öngördüğü dilsel ölçütlerin (örneğin, ortalama hece, ortalama kelime ve ortalama tümce uzunlukları) analiz edilmesini ve metinlerin okunabilirlik değerlerinin belirlenmesini sağlamıştır. Böylece, metinlerin öğrencilerin dil becerilerine uygunluk derecesi objektif bir şekilde değerlendirilebilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGU VE YORUM

4.1. Ortaokul 1 Türkçe Ders Kitabı

Irak'ta Türk okullarında Türkçe dersi kapsamında okutulan Ortaokul 1 Türkçe Ders Kitabında yer alan on dört okuma metni Ateşman (1997) ve Çetinkaya-Uzun (2010) tarafından geliştirilmiş okunabilirlik formüllerine göre incelenmiştir. Okuma metnindeki toplam hece, kelime ve cümle sayıları Ateşman (1997) ve Çetinkaya-Uzun (2010) formüllerine göre ayrı ayrı belirlendikten sonra elde edilen veriler ilgili formüle yerleştirilerek metinlerin okunabilirlik puanı hesaplanmıştır.

Ateşman (1997) formülüne göre okunabilirlik puanının hesaplanması için öncelikle Ortaokul 1 Türkçe Ders kitabında yer alan metinlerin her 100 kelimelik kısmının okunabilirliği hesaplanmıştır. Bunun için hikâye metnlerinin ilk 100 kelimelik bölümü sayılmış, cümle 100 kelimeyle bitmemişse cümledeki kelimelerin tamamı 100 kelimelik bölüme eklenmiştir. Analiz çalışması metnin bu bölümü üzerinde yapılmış; toplam hece, kelime ve cümleler sayılmıştır.

Tablo 25

Ateşman (1997) Formülüne Göre Ortaokul 1 Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerindeki Toplam Hece, Kelime ve Cümle Sayıları

	Hece Sayısı	Kelime Sayısı	Cümle Sayısı
Hiroşimalar Olmasın	237	104	21
İşitmek ve Dinlemek	302	107	19
Uzaya İlk Çıkan Köpek	326	119	15
Kerkük, Seni Yazdım	263	101	18
Büyük Türkmen Düşünürü	313	109	20
Küskün Ayıcık	295	110	25
Ormanın Bekçileri	298	114	23
Title ile Bitle (?)	273	110	28
Kerkük'te Bayram	228	102	21
Dostluk	299	105	22
Petrol	305	121	29
Kitaba Hürmet	260	103	25
Acayip Zevkler	301	109	18
Toprağın Zenginliği	263	102	17
Toplam Ortalama	283	108	21.5

Irak'ta okutulan Ortaokul 1 Türkçe ders kitabında yer alan okuma metinleri Ateşman formülüne göre incelendiğinde ilk 100 kelimelik bölümün ortalama hece sayısı 283, ortalama kelime sayısı 108 ve ortalama cümle sayısı 21.5 olarak bulunmuştur. Okuma metinleri müstakil olarak incelendiğinde "Hiroşimalar olmasın" adlı metnin 237 hece, 104 sözcük ve 21 tümce sayısına; "İşitmek ve Dinlemek" adlı metnin 302 hece, 107 sözcük ve 19 tümce sayısına; "Uzaya ilk Çıkan Köpek" adlı metnin 326 hece, 119 sözcük ve 15 tümce sayısına; "Kerkük, Seni Yazdım" adlı metnin 263 hece, 101 sözcük ve 18 tümce sayısına; "Büyük Türkmen Düşünürü" adlı metin 313 hece, 109 sözcük ve 20 tümce sayısına; "Küskün Ayıcık" adlı metnin 295 hece, 110 sözcük ve 25 tümce sayısına; "Orman bekçileri" adlı metnin 298 hece, 114 sözcük ve 23 tümce sayısına; "Title ile Bitle" adlı metnin 273 hece, 110 sözcük ve 28 tümce sayısına; "Kerkük'te Bayram" adlı metnin 228 hece, 102 sözcük ve 21 tümce sayısına, "Dostluk" adlı metnin 299 hece, 105 sözcük ve 22 tümce

sayısına; “Petrol” adlı metnin 305 hece, 121 sözcük ve 29 tümce sayısına; “Kitaba Hürmet” adlı metnin 260 hece, 103 sözcük ve 25 tümce sayısına; “Acayip Zevkler” adlı metnin 301 hece, 109 sözcük ve 18 tümce sayısına; “Toprağın Zenginliği” adlı metnin 263 hece, 102 sözcük ve 17 tümce sayısına sahip olduğu görülmüştür.

Ortaokul 1 Türkçe ders kitabında yer alan okuma metinlerinin ortalama kelime sayısı; toplam hece sayısı, toplam kelime sayısına; ortalama cümle uzunluğu da toplam kelime sayısı, toplam cümle sayısına bölünerek belirlenmiştir. Buna göre elde edilen bulgular Tablo 26’de Ateşman (1997) formülüne göre Ortaokul 1 Türkçe Ders Kitabında yer alan okuma metinlerindeki ortalama sözcük ve cümle uzunlukları başlığı altında verilmiştir.

Tablo 26

Ateşman (1997) Formülüne Göre Ortaokul 1 Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerindeki Ortalama Sözcük ve Cümle Uzunlukları

Okuma Metni	Ortalama Sözcük Uzunluğu	Ortalama Tümce Uzunluğu
Hiroşimalar Olmasın	2.27	4.95
İşitmek ve Dinlemek	2.82	5.63
Uzaya İlk Çıkan Köpek	2.73	7.93
Kerkük, Seni Yazdım	2.60	5.61
Büyük Türkmen Düşünürü	2.87	5.45
Küskün Ayıcık	2.68	4.4
Ormanın Bekçileri	2.61	4.95
Title ile Bitle (?)	2.48	3.92
Kerkük’te Bayram	2.23	4.85
Dostluk	2.84	4.77
Petrol	2.52	4.17
Kitaba Hürmet	2.52	4.12
Acayip Zevkler	2.76	6.05
Toprağın Zenginliği	2.57	6
Toplam Ortalama	2.60	5.2

Ortaokul 1 Türkçe Ders Kitabındaki okuma metinleri Ateşman (1997)’a göre incelendiğinde “Hiroşimalar Olmasın” adlı metnin OSU 2.27, OTU 4.95; “İşitmek ve Dinlemek” adlı metnin OSU 2.82, OTU 5.63; “Uzaya İlk Çıkan Köpek” adlı metnin OSU 2.73, OTU 7.93;

“Kerkük, seni Yazdım” adlı metnin OSU 2.60, OTU 5.61; “Büyük Türkmen Düşünürü” adlı metnin OSU 2.87, OTU 5.45; “Küskün Ayıcık” adlı metnin OSU 2.68, OTU 4.4; “Ormanın Bekçileri” adlı metnin OSU 2.61, OTU 4.95; “Title İle Bitle” adlı metnin OSU 2.48, OTU 3.92; “Kerkük’te Bayram” adlı metnin OSU 2.23, OTU 4.85; “Dostluk” adlı metnin OSU 2.84, OTU 4.77; “Petrol” adlı metnin OSU 2.52, OTU 4.17; “Kitaba Hürmek” adlı metnin OSU 2.52, OTU 4.12; “Acayip Zevkler” adlı metnin OSU 2.76, OTU 6.05; “Toprağın Zenginliği” adlı metnin OSU 2.57, OTU 6 olarak tespit edilmiştir.

Ortaokul 1 Türkçe Ders Kitabındaki okuma metnlerinin 100 kelimelik bölümleri üzerinden hesaplanan ortalama kelime ve cümle uzunlukları formüldeki yerlerine yazılarak metnin Ateşman (1997) formülüne göre okunabilirlik puanı hesaplanmıştır.

Tablo 27

Ateşman (1997) Formülüne Göre Ortaokul 1 Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metnlerinin Ateşman (1997) 'A Göre Okunabilirlik Sayısı

	OS (Okunabilirlik Sayısı)	Derece
Hiroşimalar Olmasın	94,70	Çok kolay
İşitmek ve Dinlemek	70,83	Kolay
Uzaya İlk Çıkan Köpek	68,44	Orta güçlükte
Kerkük, Seni Yazdım	79,72	Kolay
Büyük Türkmen Düşünürü	69,29	Orta güçlükte
Küskün Ayıcık	79,67	Kolay
Ormanın Bekçileri	81,05	Kolay
Title ile Bitle (?)	88,95	Kolay
Kerkük’te Bayram	96,57	Çok kolay
Dostluk	72,27	Kolay
Petrol	86,70	Kolay
Kitaba Hürmet	86,83	Kolay
Acayip Zevkler	72,15	Kolay
Toprağın Zenginliği	79,91	Kolay
Ortalama Okunabilirlik	80,5	Kolay

Okuma metnlerinin Ateşman (1997) Okunabilirlik Formülüne göre incelendiğinde; “Hiroşimalar olmasın” adlı metnin çok kolay derecede ve 94.70 okunabilirlik sayısına;

“İşitmek ve Dinlemek” adlı metnin kolay derecede, 70.83 okunabilirlik sayısına; “Uzaya İlk Çıkan Köpek” adlı metnin orta güçlükte, 68.44 okunabilirlik sayısına; “Kerkük, seni Yazdım” adlı metnin kolay derecede ve 79,72 okunabilirlik sayısına; “Büyük Türkmen Düşünürü” adlı metnin orta güçlükte ve 69.29 okunabilirlik sayısına; “Küskün Ayıcık” adlı metnin kolay derecede ve 79,67 okunabilirlik sayısına; “Orman Bekçileri” adlı metnin kolay derecede ve 81.05 okunabilirlik sayısına; “Title ile Bitle” adlı metnin kolay derecede ve 88.95 okunabilirlik sayısına; “Kerkük’te Bayram” adlı metnin çok kolay derecede ve 96.57 okunabilirlik sayısına; “Dostluk” adlı metnin kolay derecede ve 72.27 okunabilirlik sayısına; “Petrol” adlı metnin kolay derecede ve 86.70 okunabilirlik sayısına; “Kitaba Hürmet” adlı metnin kolay derecede ve 86.83 okunabilirlik sayısına; “Acayip Zevkler” adlı metnin kolay derecede ve 72.15 okunabilirlik sayısına; “Toprağın Zenginliği” adlı metnin kolay derecede ve 79.91 okunabilirlik sayısına sahip olduğu görülmüştür.

Ortaokul 1 Türkçe Ders Kitabındaki okuma metinleri Çetinkaya-Uzun formülüne göre herhangi bir sınırlama yapılmadan inceleme malzemesi olarak ele alınmış ve metinlerdeki hece, sözcük ve tümce sayısı metinlerin tamamı üzerinden belirlenmiştir. Elde edilen veriler Tablo 28’de okuma metinlerindeki toplam hece, kelime ve cümle sayıları başlığıyla sunulmuştur.

Tablo 28

Ortaokul 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerindeki Toplam Hece, Kelime ve Cümle Sayıları

Okuma Metni	Hece Sayısı	Sözcük Sayısı	Tümce Sayısı
Hiroşimalar Olmasın	477	197	32
İşitmek ve Dinlemek	590	210	35
Uzaya İlk Çıkan Köpek	952	348	63
Kerkük, Seni Yazdım	1226	478	99
Büyük Türkmen Düşünürü	1267	442	82
Küskün Ayıcık	753	292	70
Ormanın Bekçileri	1395	628	137
Title ile Bitle (?)	800	356	83
Kerkük'te Bayram	1352	538	105
Dostluk	663	239	43
Petrol	648	260	54
Kitaba Hürmet	601	232	52
Acayip Zevkler	451	160	28
Toprağın Zenginliği	443	172	30
Toplam Ortalama	829	325	65

Ortaokul 1. Sınıf Türkçe Ders kitabındaki okuma metnlerinin toplam hece, kelime ve cümle sayılarına bakıldığında, “Hiroşimalar olmasın” adlı metnin 477 hece, 197 kelime ve 32 cümle sayısına, “İşitmek ve Dinlemek” adlı metnin 590 hece, 210 sözcük ve 35 tümce sayısına, “Uzaya İlk Çıkan Köpek” adlı metnin 952 hece, 348 sözcük ve 63 tümce sayısına, “Kerkük seni Yazdım” adlı metnin 1221 hece, 478 sözcük ve 99 tümce sayısına, “Büyük Türkmen Düşünürü” adlı metnin 1267 hece, 442 sözcük ve 82 tümce sayısına, “Küskün Ayıcık” adlı metnin 753 hece, 292 sözcük ve 70 tümce sayısına, “Orman Bekçileri” adlı metnin 1395 hece 628 sözcük ve 137 tümce sayısına, “Title ile Bitle” adlı metnin 800 hece, 356 sözcük ve 83 tümce sayısına, “Kerkük'te Bayram” adlı metnin 1352 hece, 538 sözcük ve 105 tümce sayısına, “Dostluk” adlı metnin 663 hece, 239 sözcük ve 43 tümce sayısına, Petrol adlı metnin 648 hece, 260 sözcük ve 54 tümce sayısına, “Kitaba Hürmet” adlı metnin 601 hece, 232 sözcük ve 52 tümce sayısına, “Acayip zevkler” adlı metnin 451 hece, 160

sözcük ve 28 tümce sayısına, “Toprağın Zenginliği” adlı metnin 443 hece, 172 sözcük ve 30 tümce sayısına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 29

Ortaokul 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerinin Ortalama Sözcük ve Cümle Uzunlukları

Okuma Metni	Ortalama Sözcük Uzunluğu	Ortalama Tümce Uzunluğu
Hiroşimalar Olmasın	2.42	6,15
İşitmek ve Dinlemek	2.8	6
Uzaya İlk Çıkan Köpek	2.73	5.52
Kerkük, Seni Yazdım	2.56	4.82
Büyük Türkmen Düşünürü	2.86	5.39
Küskün Ayıcık	2.57	4.17
Ormanın Bekçileri	2.22	4.58
Title ile Bitle (?)	2.24	4.28
Kerkük’te Bayram	2.51	5.12
Dostluk	2.77	5.55
Petrol	2.49	4.81
Kitaba Hürmet	2.59	4.46
Acayip Zevkler	2.81	4.71
Toprağın Zenginliği	2.57	5.73
Toplam Ortalama	2.58	5.09

Ortaokul 1. Sınıf Türkçe Ders kitabındaki okuma metnindeki OSU (Ortalama Sözcük Uzunluğu) ve OTU (Ortalama Tümce Uzunluğu) incelendiğinde; “Hiroşimalar olmasın” adlı metnin OSU 2.42 ve OTU 6.15, “İşitmek ve Dinlemek” adlı metnin OSU 2.8 ve OTU 6, “Uzaya Çıkan İlk Köpek” adlı metnin OSU 2.73 ve OTU 5.52, “Kerkük, Seni Yazdım” adlı metnin OSU 2.56, OTU 4.82, “Büyük Türkmen Düşünürü” adlı metnin OSU 2.86, OTU 5.39, “Küskün Ayıcık” adlı metnin OSU 2.57, OTU 4.17, “Orman Bekçileri” adlı metnin OSU 2.22 ve OTU 4.58, “Title ve Bitle” adlı metnin OSU 2.24 ve OTU 4.28, “Kerkük’te Bayram” adlı metnin OSU 2.51 ve OTU 5.12, “Dostluk” adlı metnin OSU 2.77 ve OTU 5.55, “Petrol” adlı metnin OSU 2.49 ve OTU 4.81, “Kitaba Hürmet” adlı metnin OSU 2.59 ve OTU 4.46, “Acayip Zevkler” adlı metnin OSU 2.81 ve OTU 4.71, “Toprağın Zenginliği”

adlı metnin OSU 2.57 ve OTU 5.73 olduğu tespit edilmiştir. Ortaokul 1. Sınıf Türkçe Ders kitabında yer alan okuma metnlerinin toplam ortalama sözcük uzunluğu 2.58 ve toplam ortalama tümce uzunluğu 5.09 olarak hesaplanmıştır.

Ortaokul 1. Sınıf Türkçe Ders kitabında yer alan okuma metnlerinin okunabilirlik puanları Çetinkaya-Uzun (2010) formülüne göre hesaplandığında elde edilen veriler, Tablo 30’da okuma metnlerinin Çetinkaya-Uzun (2010)’a göre okunabilirlik puanları olarak sunulmuştur.

Tablo 30

Ortaokul 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metnlerinin Çetinkaya ve Uzun (2010)’a Göre Okunabilirlik Puanları

Okuma Metni	OP (Okunabilirlik Puanı)	Okuma Düzeyi	Sınıf Seviyesi
Hiroşimalar Olmasın	49,97	Eğitsel okuma	8., 9.
İşitmek ve Dinlemek	40,23	Eğitsel okuma	8.,9.
Uzaya İlk Çıkan Köpek	42,51	Eğitsel okuma	8.,9.
Kerkük, Seni Yazdım	47,61	Eğitsel okuma	8.,9.
Büyük Türkmen Düşünürü	39,26	Eğitsel okuma	8.,9.
Küskün Ayıcık	47,98	Eğitsel okuma	8.,9.
Ormanın Bekçileri	56,68	Bağımsız okuma	5.,6.,7.
Title ile Bitle (?)	56,45	Bağımsız okuma	5.,6.,7.
Kerkük’te Bayram	48,62	Eğitsel okuma	8.,9.
Dostluk	41,44	Eğitsel okuma	8.,9.
Petrol	49,44	Eğitsel okuma	8.,9.
Kitaba Hürmet	42,72	Eğitsel okuma	8.,9.
Acayip Zevkler	41,22	Eğitsel okuma	8.,9.
Toprağın Zenginliği	46,47	Eğitsel okuma	8.,9.
Toplam Ortalama	46,47	Eğitsel okuma	8.,9.

Ortaokul 1. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Okuma metnlerinin Çetinkaya ve Uzun (2010)’a göre OP (okunabilirlik puanları)’na bakıldığında “Hiroşimalar Olmasın” adlı metnin 8.,9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 49.97 okunabilirlik puanına; “İşitmek ve Dinlemek” adlı metnin 8.,9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 40.23

okunabilirlik puanına; “Uzaya İlk Çıkan Köpek” adlı metnin 8.,9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 42.51 okunabilirlik puanına; “Kerkük, Seni Yazdım” adlı metnin 8.,9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 47.61 okunabilirlik puanına; “Büyük Türkmen Düşünürü” adlı metnin 8.,9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 39.26 okunabilirlik puanına; “Küskün ayıcık” adlı metnin 8.,9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 47.98 okunabilirlik puanına; “Orman bekçileri” adlı metnin 5.,6.,7. sınıf seviyesinde, bağımsız okuma düzeyinde ve 56.68 okunabilirlik puanına; “Title ile Bitle” adlı metnin 5.,6.,7. sınıf seviyesinde, bağımsız okuma düzeyinde ve 56.45 okunabilirlik puanına; “Kerkük’te Bayram” adlı metnin 8.,9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 48.62 okunabilirlik puanına; “Dostluk” adlı metnin 8.,9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 41.44 okunabilirlik puanına; “Petrol” adlı metnin 8.,9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 49.44 okunabilirlik puanına, “Kitaba Hürmet” adlı metnin 8.,9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 42.72 okunabilirlik puanına; “Acayip Zevkler” adlı metnin 8.,9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 41.22 okunabilirlik puanına; “Toprağın Zenginliği” adlı metnin 8.,9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 46.47 okunabilirlik puanına sahip olduğu görülmüştür.

4.2. Ortaokul 2 Türkçe Ders Kitabı

Irak’taki Türk okullarında Türkçe dersi kapsamında okutulan Ortaokul 2 Türkçe Ders Kitabında yer alan yirmi iki okuma metni Ateşman (1997) ve Çetinkaya-Uzun (2010) tarafından geliştirilmiş okunabilirlik formüllerine göre incelenmiştir. Ders kitabındaki okuma metinlerine -tartışma bölümünde kullanmak üzere- okul dışı etkinlik ve serbest okuma metinleri de eklenmiştir. Okuma metinlerindeki toplam hece, kelime ve cümle sayıları Ateşman (1997) ve Çetinkaya-Uzun (2010) formüllerine göre ayrı ayrı belirlendikten sonra elde edilen veriler ilgili formüle yerleştirilerek metinlerin okunabilirlik puanı hesaplanmıştır.

Ateşman (1997) formülüne göre okunabilirlik puanının hesaplanması için -Ortaokul 1 Türkçe Ders Kitabında olduğu gibi- öncelikle Ortaokul 2 Türkçe Ders kitabında yer alan metinlerin her 100 kelimelik kısmının okunabilirliği hesaplanmıştır. Bunun için hikâye metinlerinin ilk 100 kelimelik bölümü sayılmış, cümle 100 kelimeyle bitmemişse cümledeki kelimelerin tamamı 100 kelimelik bölüme eklenmiştir. Analiz çalışması metnin bu bölümü üzerinde yapılmış; toplam hece, kelime ve cümleler sayılmıştır.

Tablo 31

Ateşman (1997) Formülüne Göre Ortaokul 2 Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerindeki Toplam Hece, Kelime ve Cümle Sayıları

Okuma Metni	Hece Sayısı	Kelime Sayısı	Cümle Sayısı
Mektup	271	107	21
Kerkük Hoyratları Üzerine	266	103	15
Şiir üzerine	292	106	14
Bezenmek	241	101	17
Okuma Üstüne	274	104	15
Zümrüd-ü Anka Kuşu (Simurg Efsanesinden Albatros Öykülerine)	270	106	14
Her Telden Çalan Kuş	261	104	18
En mükemmel Hayat	224	101	18
Anılarım – Okul Yılları	253	102	14
Irak Türkmen Şiirinin Solmayan Çiçeği “Nesrin Erbil”	331	124	15
Fuzuli	286	100	19
Telefonun İcadı	273	104	15
Fil Hikâyesi	247	101	20
Alışkanlık	273	113	23
Hasta	261	101	20
Âbid ile Gelincik	230	102	19
Keçi Can Pazarında	246	106	21
İçimizdeki Güzellikler	289	103	21
Tüm Sözlerin Bittiği Yerdeyim	265	102	20
Engelli Yaşam: Engelli Yaşamak	270	106	19
Şems’in Şamdan Gelen Mektubu	225	100	23
İnsan ve Dil	255	108	15
Toplam Ortalama	263	104	18

Irak'ta okutulan Ortaokul 2 Türkçe ders kitabında yer alan okuma metinleri Ateşman formülüne göre incelendiğinde ilk 100 kelimelik bölümün ortalama hece sayısı 263,

ortalama kelime sayısı, 104 ve ortalama cümle sayısı 18 olarak bulunmuştur. Okuma metinleri müstakil olarak incelendiğinde “Mektup” adlı metnin 271 hece, 107 sözcük ve 21 tümce sayısına; “Kerkük Hoyratları Üzerine” adlı metnin 266 hece, 103 sözcük ve 15 tümce sayısına; “Şiir Üzerine” adlı metnin 292 hece, 106 sözcük ve 14 tümce sayısına; “Benzemek” adlı metin 241 hece, 191 sözcük ve 17 tümce sayısına; “Okuma Üstüne” adlı metnin 274 hece, 104 sözcük ve 15 tümce sayısına; “Zümrüd-ü Anka Kuşu” Adlı metnin 270 hece, 106 sözcük ve 14 tümce sayısına; “Her Telden Çalan Kuş” adlı metnin 261 hece, 104 sözcük ve 18 tümce sayısına; “En Mükemmel Hayat” adlı metnin 224 hece, 101 sözcük ve 18 tümce sayısına; “Anılarım_Okul Yılları” adlı metnin 253 hece, 102 sözcük ve 14 tümce sayısına, “Irak Türkmen Şiirinin Solmayan Çiçeği Nesrin Erbil” adlı metnin 331 hece, 124 sözcük ve 15 tümce sayısına; “Fuzuli” adlı metnin 286 hece, 100 sözcük ve 19 tümce sayısına; “Telefonun İcadı” adlı metnin 273 hece, 104 sözcük ve 15 tümce sayısına; “Fil Hikayesi” adlı metnin 247 hece, 101 sözcük ve 20 tümce sayısına; “Alışkanlık” adlı metin 273 hece, 113 sözcük ve 23 tümce sayısına, “Hasta” adlı metin 261 hece, 101 sözcük ve 20 tümce sayısına; “Abid ile Gelincik” adlı metin 230 hece, 102 sözcük ve 19 tümce sayısına; “Keçi Can Pazarında” adlı metin 246 hece, 106 sözcük ve 21 tümce sayısına; “İçimizdeki Güzellikler” adlı metin 289 hece, 103 sözcük ve 21 tümce sayısına; “Tüm Sözlerin Bittiği Yerdeyim” adlı metin 265 hece, 102 sözcük ve 20 tümce sayısına; “Engelli Yaşam; Engelli Yaşamak” adlı metin 270 hece, 106 sözcük ve 19 tümce sayısına; “Şems’in Şamdan Gelen Mektubu” adlı metin 225 hece, 100 sözcük ve 23 tümce sayısına; “İnsan ve Dil” adlı metin 255 hece, 108 sözcük ve 15 tümce sayısına sahip olduğu görülmüştür.

Ortaokul 2 Türkçe ders kitabında yer alan okuma metinlerinin ortalama kelime sayısı; toplam hece sayısı, toplam kelime sayısına; ortalama cümle uzunluğu da toplam kelime sayısı, toplam cümle sayısına bölünerek belirlenmiştir. Buna göre elde edilen bulgular Tablo 32’de Ateşman (1997) formülüne göre Ortaokul 2 Türkçe Ders Kitabında yer alan okuma metinlerindeki ortalama sözcük ve cümle uzunlukları başlığı altında verilmiştir

Tablo 32

Ateşman (1997) Formülüne Göre Ortaokul 2 Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerindeki Ortalama Sözcük ve Cümle Uzunlukları

Okuma Metni	Ortalama Sözcük Uzunluğu	Ortalama Tümce Uzunluğu
Mektup	2,53	5,09
Kerkük Hoyratları Üzerine	2,58	6,86
Şiir üzerine	2,75	7,57
Bezenmek	2,38	5,94
Okuma Üstüne	2,63	6,93
Zümrüd-ü Anka Kuşu (Simurg Efsanesinden Albatros Öykülerine)	2,54	7,57
Her Telden Çalan Kuş	2,50	5,77
En mükemmel Hayat	2,21	5,61
Anılarım – Okul Yılları	2,48	7,28
Irak Türkmen Şiirinin Solmayan Çiçeği “Nesrin Erbil”	2,66	8,26
Fuzuli	2,86	5,26
Telefonun İcadı	2,62	6,93
Fil Hikâyesi	2,44	5,05
Alışkanlık	2,41	4,91
Hasta	2,58	5,05
Âbid ile Gelincik	2,25	5,36
Keçi Can Pazarında	2,32	5,04
İçimizdeki Güzellikler	2,80	4,9
Tüm Sözlerin Bittiği Yerdeyim	2,59	5,1
Engelli Yaşam: Engelli Yaşamak	2,54	5,57
Şems’in Şamdan Gelen Mektubu	2,25	4,34
İnsan ve Dil	2,36	7,2
Toplam Ortalama	2,52	5,9

Ortaokul 2 Türkçe Ders Kitabı Ateşman (1997)’ın geliştirmiş olduğu okunabilirlik formülündeki OSU ve OTU’ya göre incelendiğinde “Mektup” adlı metnin OSU 2.53, OTU

5.09; “Kerkük Hoyratları Üzerine” adlı metnin OSU 2.58, OTU 6.86; “Şiir Üzerine” adlı metnin OSU 2.75, OTU 7.57; “Benzemek” adlı metnin OSU 2.38, OTU 5.94; “Okuma Üstüne” adlı metnin OSU 2.63, OTU 6.93; “Zümrüd_ü Anka Kuşu” adlı metnin OSU 2.54, OTU 7.57; “Her Telden Çalan Kuş” adlı metnin OSU 2.50, OTU 5.77; “En Mükemmel Hayat” adlı metnin OSU 2.21, OTU 5.61; “Anılarım_Okul Yılları” adlı metnin OSU 2.48, OTU 7.28; “Irak Türkmen Şiirinin Solmayan Çiçeği Nesrin Erbil” adlı metnin OSU 2.66, OTU 8.26; “Fuzuli” adlı metnin OSU 2.86, OTU 5.26; “Telefonun İcadı” adlı metnin OSU 2.62, OTU 6.93; “Fil Hikayesi” adlı metnin OSU 2.44, OTU 5.05; “Alışkanlık” adlı metnin OSU 2.41, OTU 4.91; “Hasta” adlı metnin OSU 2.58, OTU 5.05; “Abid ile Gelincik” adlı metnin OSU 2.25, OTU 5.36; “Keçi Can Pazarında” adlı metnin OSU 2.32, OTU 5.04; “İçimizdeki Güzellikler” adlı metnin OSU 2.80, OTU 4.9; “Tüm sözlerin Bittiği Yerdeyim” adlı metnin OSU 2.59, OTU 5.1; “Engelli Yaşam; Engelli Yaşamak” adlı metnin OSU 2.54, OTU 5.57; “Şems’in Şamdan Gelen Mektubu” adlı metnin OSU 2.25, OTU 4.34; “İnsan ve Dil” adlı metnin OSU 2.36, OTU 7.2 olarak tespit edilmiştir.

Ortaokul 2 Türkçe Ders Kitabındaki okuma metnlerinin 100 kelimelik bölümleri üzerinden hesaplanan ortalama kelime ve cümle uzunlukları formüldeki yerlerine yazılarak metnlerin Ateşman (1997) formülüne göre okunabilirlik puanı hesaplanmıştır. Bulgular Tablo 33’te Ateşman (1997) formülüne göre Ortaokul 2 Türkçe Ders Kitabında yer alan okuma metnlerinin okunabilirlik sayısı başlığı altında sunulmuştur.

Tablo 33

Ateşman (1997) Formülüne Göre Ortaokul 2 Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerinin Okunabilirlik Sayısı

Okuma Metni	OS (Okunabilirlik Sayısı)	Derece
Mektup	83,89	Kolay
Kerkük Hoyratları Üzerine	77,26	Kolay
Şiir üzerine	68,58	Orta güçlükte
Bezenmek	87,7	Kolay
Okuma Üstüne	75	Kolay
Zümrüd-ü Anka Kuşu (Simurg Efsanesinden Albatros Öykülerine)	76,55	Kolay
Her Telden Çalan Kuş	83,32	Kolay
En mükemmel Hayat	95,39	Çok kolay
Anılarım – Okul Yılları	80,19	Kolay
Irak Türkmen Şiirinin Solmayan Çiçeği “Nesrin Erbil”	70,4	Kolay
Fuzuli	70,19	Kolay
Telefonun İcadı	75,47	Kolay
Fil Hikâyesi	87,61	Kolay
Alışkanlık	89,18	Kolay
Hasta	82	Kolay
Âbid ile Gelincik	94,44	Çok kolay
Keçi Can Pazarında	92,46	Çok kolay
İçimizdeki Güzellikler	73,54	Kolay
Tüm Sözlerin Bittiği Yerdeyim	81,46	Kolay
Engelli Yaşam: Engelli Yaşamak	82,24	Kolay
Şems’in Şamdan Gelen Mektubu	97,1	Çok kolay
İnsan ve Dil	85,22	Kolay
Ortalama Okunabilirlik	82.23	Kolay

Irak'ta okutulan Ortaokul 2 Türkçe Ders Kitabındaki Okuma metinlerinin ateşman (1997)'a göre okunabilirlik sayısı incelendiğinde; “Mektup” adlı metnin Kolay derecede 83.89

okunabilirlik sayısına; “Kerkük Hoyratları Üzerine” adlı metnin kolay derecede 77.26 okunabilirlik sayısına; “Şiir Üzerine” orta güçlükte derecede 68.58 okunabilirlik sayısına; “Benzemek” adlı metnin kolay derecede 87.7 okunabilirlik sayısına; “Okuma Üstüne” adlı metnin kolay derecede 75 okunabilirlik sayısına; “Zümrüd-ü Anka Kuşu” adlı metnin kolay derecede 76.55 okunabilirlik sayısına; “Her Telden Çalan Kuş” adlı metnin kolay derecede 83.32 okunabilirlik sayısına; “En Mükemmel Hayat” adlı metnin çok kolay derecede 95.39 okunabilirlik sayısına; “Anılarım_ Okul Yılları” adlı metnin kolay derecede 80.19 okunabilirlik sayısına, “Irak Türkmen Şiirinin Solmayan Çiçeği Nesrin Erbil” adlı metnin kolay derecede 70.4 okunabilirlik sayısına; “Fuzuli” adlı metnin kolay derecede 70.19 okunabilirlik sayısına; “Telefonun İcadı” adlı metnin kolay derecede 75.47 okunabilirlik sayısına; “Fil Hikayesi” adlı metnin kolay derecede 87.61 okunabilirlik sayısına; “Alışkanlık” adlı metnin kolay derecede 89.19 okunabilirlik sayısına; “Hasta” adlı metnin kolay derecede 82 okunabilirlik sayısına; “Abid ile Gelincik” adlı metnin çok kolay derecede 94.44 okunabilirlik sayısına; “Keçi Can Pazarında” adlı metnin çok kolay derecede 92.46 okunabilirlik sayısına; “İçimizdeki Güzellikler” adlı metnin kolay derecede 73.54 okunabilirlik sayısına; Tüm Sözlerin Bittiği Yerdeyim adlı metnin kolay derecede 81.46 okunabilirlik sayısına; “Engelli Yaşam; Engelli Yaşamak” adlı metnin kolay derecede 82.24 okunabilirlik sayısına; “Şems’in şamdan gelen Mektubu” adlı metnin çok kolay derecede 97.1 okunabilirlik sayısına; “İnsan ve Dil” adlı metnin kolay derecede 85.22 okunabilirlik sayısına sahip olduğu görülmüştür.

Ortaokul 2 Türkçe Ders Kitabındaki okuma metinleri Çetinkaya-Uzun formülüne göre herhangi bir sınırlama yapılmadan inceleme malzemesi olarak ele alınmış ve metinlerdeki hece, sözcük ve tümce sayısı metinlerin tamamı üzerinden belirlenmiştir. Elde edilen veriler Tablo 34’te okuma metinlerindeki toplam hece, kelime ve cümle sayıları başlığıyla sunulmuştur.

Tablo 34

Ortaokul 2 Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerindeki Toplam Hece, Kelime ve Cümle Sayıları

Okuma Metni	Hece Sayısı	Sözcük Sayısı	Tümce Sayısı
Mektup	481	192	39
Kerkük Hoyratları Üzerine	1447	575	102
Şiir üzerine	724	261	36
Bezenmek	1691	602	101
Okuma Üstüne	1153	433	67
Zümrüd-ü Anka Kuşu (Simurg Efsanesinden Albatros Öykülerine)	1710	620	94
Her Telden Çalan Kuş	957	369	68
En mükemmel Hayat	394	164	27
Anılarım - Okul Yılları	1736	659	101
Irak Türkmen Şiirinin Solmayan Çiçeği “Nesrin Erbil”	1422	538	73
Fuzuli	556	184	31
Telefonun İcadı	1340	504	78
Fil Hikâyesi	310	126	25
Alışkanlık	593	237	39
Hasta	1452	608	122
Âbid ile Gelincik	1648	704	116
Keçi Can Pazarında	337	145	29
İçimizdeki Güzellikler	745	261	49
Tüm Sözlerin Bittiği Yerdeyim	497	183	36
Engelli Yaşam: Engelli Yaşamak	865	328	53
Şems’in Şamdan Gelen Mektubu	1425	648	134
İnsan ve Dil	303	124	19
Toplam Ortalama	990	384	65

Ortaokul 2 Türkçe Ders kitabındaki okuma metnlerinin toplam hece, kelime ve cümle sayılarına bakıldığında; “Mektup” adlı metnin 481 hece, 192 kelime ve 39 cümle sayısına;

“Kerkük Hoyratları Üzerine” adlı metnin 1447 hece, 575 sözcük ve 102 tümce sayısına; “Okul Dışı Etkinlik; Şiir Üzerine” adlı metnin 724 hece, 261 sözcük ve 36 tümce sayısına; “Benzemek” adlı metnin 1691 hece, 602 sözcük ve 101 tümce sayısına; “Okuma Üstüne” adlı metnin 1153 hece, 433 sözcük ve 67 tümce sayısına; “Zümrüd-ü Anka Kuşu” adlı metnin 1710 hece, 620 sözcük ve 94 tümce sayısına; “Her Telden Çalan Kuş” adlı metnin 957 hece 369 sözcük ve 68 tümce sayısına; “En Mükemmel Hayat” adlı metnin 394 hece, 164 sözcük ve 27 tümce sayısına; “Anılarım_Okul Yılları” adlı metnin 1736 hece, 659 sözcük ve 101 tümce sayısına; “Irak Türkmen Şiirinin Solmayan Çiçeği, Nesrin Erbil” adlı metnin 1422 hece, 538 sözcük ve 73 tümce sayısına; “Fuzuli” adlı metnin 556 hece, 184 sözcük ve 31 tümce sayısına; “Telefonun İcadı” adlı metnin 1340 hece, 504 sözcük ve 78 tümce sayısına; “Fil Hikayesi” adlı metnin 310 hece, 126 sözcük ve 25 tümce sayısına; “Alışkanlık” adlı metnin 593 hece, 237 sözcük ve 39 tümce sayısına; “Hasta” adlı metnin 1452 hece, 608 sözcük ve 122 tümce sayısına; “Abid ile Gelincik” adlı metnin 1648 hece, 704 ve 116 tümce sayısına; “Keçi can pazarında” adlı metnin 337 hece, 145 sözcük ve 29 tümce sayısına; “İçimizdeki Güzellikler” adlı metnin 745 hece, 261 sözcük ve 49 tümce sayısına; “Tüm Sözlerin Bittiği Yerdeyim” adlı metnin 497 hece, 183 sözcük ve 36 tümce sayısına; “Engelli Yaşam: Engelli Yaşamak” adlı metnin 865 hece, 328 sözcük ve 53 tümce sayısına; “Şems’in Şamdan Gelen Mektubu” adlı metnin 1425 hece, 648 sözcük ve 134 tümce sayısına; “İnsan ve Dil” adlı metnin 303 hece, 124 sözcük ve 19 tümce sayısına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 35

Ortaokul 2 Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerinin Ortalama Sözcük ve Cümle Uzunlukları

Okuma Metni	Ortalama Sözcük Uzunluğu	Ortalama Tümce Uzunluğu
Mektup	2,5	4,92
Kerkük Hoyratları Üzerine	2,51	5,63
Şiir üzerine	2,77	7,25
Bezenmek	2,80	5,96
Okuma Üstüne	2,66	6,46
Zümrüd-ü Anka Kuşu (Simurg Efsanesinden Albatros Öykülerine)	2,75	6,59
Her Telden Çalan Kuş	2,59	5,42
En mükemmel Hayat	2,40	6,07
Anılarım – Okul Yılları	2,63	6,52
Irak Türkmen Şiirinin Solmayan Çiçeği “Nesrin Erbil”	2,64	7,36
Fuzuli	3,02	5,93
Telefonun İcadı	2,65	6,46
Fil Hikâyesi	2,46	5,04
Alışkanlık	2,50	6,07
Hasta	2,38	4,98
Âbid ile Gelincik	2,34	6,06
Keçi Can Pazarında	2,32	5
İçimizdeki Güzellikler	2,85	5,32
Tüm Sözlerin Bittiği Yerdeyim	2,71	5,08
Engelli Yaşam: Engelli Yaşamak	2,63	6,18
İkinci Bölüm Şems’in Şamdan Gelen Mektubu	2,19	4,83
İnsan ve Dil	2,44	6,52
Toplam Ortalama	2.47	5.89

Ortaokul 2. Sınıf Türkçe Ders kitabındaki okuma metinlerindeki OSU (Ortalama Sözcük Uzunluğu) ve OTU (Ortalama Tümce Uzunluğu) incelendiğinde; “Mektup” adlı metnin

OSU 2.5 ve OTU 4.92; “Kerkük Hoyratları Üzerine” adlı metnin OSU 2.51 ve OTU 5.63; “şiiir Üzerine” adlı metnin OSU 2.77 ve OTU 7.25; “Benzemek” adlı metnin OSU 2.80, OTU 5.96; “Okuma Üstüne” adlı metnin OSU 2.66, OTU 6.46; “Zümrüd_ü Anka Kuşu” adlı metnin OSU 2.75, OTU 6.59; “Her Telden Çalan Kuş” adlı metnin OSU 2.59 ve OTU 5.42; “En Mükemmel Hayat” adlı metnin OSU 2.40 ve OTU 6.07; “Anılarım_Okul Yılları” adlı metnin OSU 2.63 ve OTU 6.52; “Irak Türkmen Şiirinin Solmayan Çiçeği; Nesrin Erbil” adlı metnin OSU 2.64 ve OTU 7.36; “Fuzuli” adlı metnin OSU 3.02 ve OTU 5.93; “Telefonun İcadı” adlı metnin OSU 2.65 ve OTU 6.46; “Fil Hikayesi” adlı metnin OSU 2.46 ve OTU 5.04; “Alışkanlık” adlı metnin OSU 2.50 ve OTU 6.07; “Hasta” adlı metnin OSU 2.38 ve OTU 4.98; “Abid ile Gelincik” adlı metnin OSU 2.34 ve OTU 6.06; “Keçi Can Pazarında” adlı metnin OSU 2.32 ve OTU 5; “İçimizdeki Güzellikler” adlı metnin OSU 2.85 ve OTU 5.32; “Tüm Sözlerin Bittiği Yerdeyim” adlı metnin OSU 2.71 ve OTU 5.08; “Engelli Yaşam; Engelli Yaşamak” adlı metnin OSU 2.63 ve OTU 6.18; “Şems’in Şamdan Gelen Mektubu” adlı metnin OSU 2.19 ve OTU 4.83; “İnsan ve Dil” adlı metnin OSU 2.44 ve OTU 6.52, olduğu tespit edilmiştir.

Ortaokul 2. Sınıf Türkçe Ders kitabında yer alan okuma metnlerinin okunabilirlik puanları Çetinkaya-Uzun (2010) formülüne göre hesaplandığında elde edilen veriler, Tablo 36’da okuma metnlerinin Çetinkaya-Uzun (2010)’a göre okunabilirlik puanları olarak sunulmuştur.

Tablo 36

Ortaokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerinin Çetinkaya ve Uzun (2010)'a Göre Okunabilirlik Puanları

	OP (Okunabilirlik Puanı)	Okuma Düzeyi	Sınıf Seviyesi
Mektup	49,07	Eğitsel okuma	8,9
Kerkük Hoyratları Üzerine	48,12	Eğitsel okuma	8,9
Şiir üzerine	39,79	Eğitsel okuma	8,9
Bezenmek	40,27	Eğitsel okuma	8,9
Okuma Üstüne	43,42	Eğitsel okuma	8,9
Zümrüd-ü Anka Kuşu (Simurg Efsanesinden Albatros Öykülerine)	40,96	Eğitsel okuma	8,9
Her Telden Çalan Kuş	46,25	Eğitsel okuma	8,9
En mükemmel Hayat	50,56	Eğitsel okuma	8,9
Anılarım – Okul Yılları	44,14	Eğitsel okuma	8,9
Irak Türkmen Şiirinin Solmayan Çiçeği “Nesrin Erbil”	43,07	Eğitsel okuma	8,9
Fuzuli	34,58	Eğitsel okuma	8,9
Telefonun İcadı	43,68	Eğitsel okuma	8,9
Fil Hikâyesi	50	Eğitsel okuma	8,9
Alışkanlık	47,95	Eğitsel okuma	8,9
Hasta	52,13	Bağımsız okuma	5,6,7
Âbid ile Gelincik	52,12	Bağımsız okuma	5,6,7
Keçi Can Pazarında	53,67	Bağımsız okuma	5,6,7
İçimizdeki Güzellikler	39,59	Eğitsel okuma	8,9
Tüm Sözlerin Bittiği Yerdeyim	43,46	Eğitsel okuma	8,9
Engelli Yaşam: Engelli Yaşamak	44,47	Eğitsel okuma	8,9
Şems’in Şamdan Gelen Mektubu	57,22	Bağımsız okuma	5,6,7
İnsan ve Dil	49,09	Eğitsel okuma	8,9
Toplam Okunabilirlik	46,07	Eğitsel okuma	8,9

Ortaokul 2 Türkçe Ders Kitaplarındaki Okuma metinlerinin Çetinkaya ve Uzun (2010)'a göre okunabilirlik puanına bakıldığında “Mektup” adlı metnin 8.,9. Sınıf seviyesinde eğitsel okuma düzeyinde 49.07 okunabilirlik puanına; “Kerkük Hoyratları Üzerine” adlı metnin 8.,9. Sınıf seviyesinde eğitsel okuma düzeyinde 48.12 okunabilirlik puanına; “Şiir Üzerine” adlı metnin 8.,9. Sınıf seviyesinde eğitsel okuma düzeyinde 39.79 okunabilirlik puanına; “Benzemek” adlı metnin 8.,9. Sınıf seviyesinde eğitsel okuma düzeyinde 40.27 okunabilirlik puanına; “Okuma Üstüne”adlı metnin 8.,9. Sınıf seviyesinde eğitsel okuma düzeyinde 43.42 okunabilirlik puanına; “Zümrüd-ü anka kuşu” adlı metnin 8.,9. Sınıf seviyesinde eğitsel okuma düzeyinde 40.96 okunabilirlik puanına; “Her Telden Çalan Kuş” adlı metnin 8., 9. Sınıf seviyesinde eğitsel okuma düzeyinde 46.25 okunabilirlik puanına; “En Mükemmel Hayat” adlı metnin 8., 9. Sınıf seviyesinde eğitsel okuma düzeyinde 50.56 okunabilirlik puanına; “Anılarım_ okul Yılları” adlı metnin 8., 9. Sınıf seviyesinde eğitsel okuma okuma düzeyinde 44.14 okunabilirlik puanına; “Irak Türkmen Şiirinin Solmayan Çiçeği Nesrin Erbil” adlı metnin 8.,9. Sınıf seviyesinde eğitsel okuma düzeyinde 43.07 okunabilirlik puanına; “Fuzuli” adlı metnin 8.,9. Sınıf seviyesinde eğitsel okuma düzeyinde 34.58 okunabilirlik puanına; “Telefonun İcadı” adlı metnin 8.,9. Sınıf seviyesinde eğitsel okuma düzeyinde 43.68 okunabilirlik puanına; “Fil Hikayesi” adlı metnin 8.,9. Sınıf seviyesinde eğitsel okuma düzeyinde 50 okunabilirlik puanına, “Alışkanlık” adlı metnin 8.,9. Sınıf seviyesinde eğitsel okuma düzeyinde 47.95 okunabilirlik puanına; “Hasta” adlı metnin 5., 6., 7. Sınıf seviyesinde bağımsız okuma düzeyinde 52.13 okunabilirlik puanına; “Abid ile Gelincik” adlı metnin 5., 6., 7. Sınıf seviyesinde bağımsız okuma düzeyinde 52.12 okunabilirlik puanına; “Keçi Can Pazarında” adlı metnin 5., 6., 7. Sınıf seviyesinde bağımsız okuma düzeyinde 53.67 okunabilirlik puanına; “İçimizdeki Güzellikler” adlı metnin 8.,9. Sınıf seviyesinde eğitsel okuma düzeyinde 39.59 okunabilirlik puanına; “Tüm Sözlerin Bittiği Yerdeyim” adlı metnin 8.,9. Sınıf seviyesinde eğitsel okuma düzeyinde 43.46 okunabilirlik puanına; “Engelli Yaşam: Engelli Yaşamak” adlı metnin 8. ve 9. Sınıf seviyesinde eğitsel okuma düzeyinde 44.47 okunabilirlik puanına; “Şems’in Şamdan Gelen Mektubu” adlı metnin 5., 6., 7. Sınıf seviyesinde bağımsız okuma düzeyinde 57.22 okunabilirlik puanına; “İnsan ve Dil” adlı metnin 8.,9. Sınıf seviyesinde eğitsel okuma düzeyinde 34.58 okunabilirlik puanına sahip olduğu görülmüştür.

4.3. Ortaokul 3 Türkçe Ders Kitabı

Irak'taki Türk okullarında Türkçe dersi kapsamında okutulan Ortaokul 3 Türkçe Ders Kitabında yer alan yirmi iki okuma metni Ateşman (1997) ve Çetinkaya-Uzun (2010) tarafından geliştirilmiş okunabilirlik formüllerine göre incelenmiştir. Ders kitabındaki okuma metinlerine -tartışma bölümünde kullanmak üzere- okul dışı etkinlik ve serbest okuma metinleri de eklenmiştir. Okuma metinlerindeki toplam hece, kelime ve cümle sayıları Ateşman (1997) ve Çetinkaya-Uzun (2010) formüllerine göre ayrı ayrı belirlendikten sonra elde edilen veriler ilgili formüle yerleştirilerek metinlerin okunabilirlik puanı hesaplanmıştır.

Ateşman (1997) formülüne göre okunabilirlik puanının hesaplanması için -Ortaokul 1 ve Ortaokul 2 Türkçe Ders Kitabında olduğu gibi- öncelikle Ortaokul 3 Türkçe Ders kitabında yer alan metinlerin her 100 kelimelik kısmının okunabilirliği hesaplanmıştır. Bunun için hikâye metinlerinin ilk 100 kelimelik bölümü sayılmış, cümle 100 kelimeyle bitmemişse cümledeki kelimelerin tamamı 100 kelimelik bölüme eklenmiştir. Analiz çalışması metnin bu bölümü üzerinde yapılmış; toplam hece, kelime ve cümleler sayılmıştır.

Tablo 37

Ateşman (1997) Formülüne Göre Ortaokul 3 Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerindeki Toplam Hece, Kelime ve Cümle Sayıları

Okuma Metni	Hece Sayısı	Kelime Sayısı	Cümle Sayısı
Dünyayı Güldüren Adam	259	100	17
Ataların Armağanı	319	109	18
Abdurrahman Kızılay	345	132	30
Telafer'de Gelenek ve Görenekler	264	107	18
Kumru	312	112	13
Oğlumuz	249	102	20
Dil Sevgisi, Dil bilinci	309	107	21
Deyimlerin Hikâyeleri	259	103	13
Eskici	327	111	15
Paşa Dayımın Kirazları	298	118	19
Tarihin Tanığı: Yazı	346	109	18
Ömür Törpüsü	295	110	22
Teknolojik Bayram Kutlamaları	330	104	11
Bilgisayar Yalnızlığı	330	101	8
Matematikle Uçuran Astronot: Ali Kuşçu	293	104	14
Dünya Yuvarlakmış	351	120	19
Adını Göklere Yazdıran Çocuk	277	105	21
Son Martı	273	103	27
İşleyen Demir Işıldar	239	103	28
Komşusuzluk	285	107	40
Misafirliklerimiz	307	100	14
Hanekin İlçesinde Bir Gezinti	255	100	12
Toplam Ortalama	294	107	19

Irak'ta okutulan Ortaokul 3 Türkçe Ders Kitabı Ateşman (1997) formülüne göre incelenip toplam hece, kelime ve cümle sayılarına bakıldığında; "Dünyayı Güldüren Adam" adlı metnin 259 hece, 100 sözcük ve 17 tümce sayısına; "Ataların Armağanı" adlı metnin 319

hece, 109 sözcük ve 18 tümce sayısına; “Abdurrahman Kızılay” adlı metnin 345 hece, 132 sözcük ve 30 tümce sayısına; “Telafer’de Gelenek ve Görenekler” adlı metnin 264 hece, 107 sözcük ve 18 tümce sayısına; “Kumru” adlı metnin 312 hece, 112 sözcük ve 13 tümce sayısına; “Oğlumuz” adlı metnin 249 hece, 102 sözcük ve 20 tümce sayısına; “Dil Sevgisi: Dil Bilinci” adlı metnin 309 hece, 107 sözcük ve 21 tümce sayısına; “Deyimlerin Hikayeleri” adlı metnin 259 hece, 103 sözcük ve 13 tümce sayısına; “Eskici” adlı metnin 327 hece, 111 sözcük ve 15 tümce sayısına; “Paşa Dayımın Kirazları” adlı metnin 298 hece, 118 sözcük ve 19 tümce sayısına; “Tarihin Tanığı: Yazı” adlı metnin 346 hece, 109 sözcük ve 18 tümce sayısına; “Ömür Törpüsü” adlı metnin 295 hece, 110 sözcük ve 22 tümce sayısına; “Teknolojik Bayram Kutlamaları” adlı metnin 330 hece, 104 sözcük ve 11 tümce sayısına; “Bıgısayar Yalnızlığı” adlı metnin 330 hece, 101 sözcük ve 8 tümce sayısına; “Matematikle Uçuran Astronot: Ali Kuşçu” adlı metnin 293 hece, 104 sözcük ve 14 tümce sayısına; “Dünya Yuvarlakmış” adlı metnin 351 hece, 120 sözcük ve 19 tümce sayısına; “Adını Göklere Yazdıran Çocuk” adlı metnin 277 hece, 105 sözcük ve 21 tümce sayısına; “Son Martı” adlı metnin 2273 hece, 103 sözcük ve 27 tümce sayısına; “İşleyen Demir Işıldar” adlı metnin 239 hece, 103 sözcük ve 28 tümce sayısına; “Komşusuzluk” adlı metnin 285 hece, 107 sözcük ve 40 tümce sayısına; “Misafirliklerimiz” adlı metnin 307 hece, 100 sözcük ve 14 tümce sayısına; “Hanekin ilçesinde bir gezinti” adlı metnin 255 hece, 100 sözcük ve 12 tümce sayısına sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 38

Ateşman (1997) Formülüne Göre Ortaokul 3 Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerindeki Ortalama Sözcük ve Cümle Uzunlukları

Okuma Metni	Ortalama Sözcük Uzunluğu	Ortalama Tümce Uzunluğu
Dünyayı Güldüren Adam	2,58	5,88
Ataların Armağanı	2,92	6,05
Abdurrahman Kızılay	2,61	4,4
Telafer’de Gelenek ve Görenekler	2,46	5,94
Kumru	2,78	8,61
Oğlumuz	2,44	5,1
Dil Sevgisi, Dil bilinci	2,88	5,09
Deyimlerin Hikâyeleri	2,51	7,92
Eskici	2,94	7,4
Paşa Dayımın Kirazları	2,52	6,21
Tarihin Tanığı: Yazı	3,17	6,05
Ömür Törpüsü	2,68	5
Teknolojik Bayram Kutlamaları	3,17	9,45
Bilgisayar Yalnızlığı	3,26	12,62
Matematikle Uçuran Astronot: Ali Kuşçu	2,81	7,42
Dünya Yuvarlakmış	2,92	6,31
Adını Göklere Yazdıran Çocuk	2,63	5
Son Martı	2,65	3,81
İşleyen Demir Işıldar	2,32	3,67
Komşusuzluk	2,66	2,67
Misafirliklerimiz	3,07	7,14
Hanekin İlçesinde Bir Gezinti	2,55	8,33
Toplam Ortalama	2,63	6,36

Ortaokul 3 Türkçe Ders Kitabındaki okuma metinleri Ateşman (1997)’a göre incelenip OSU ve OTU değerlerine bakıldığında; “Dünyayı Güldüren Adam” adlı metnin OSU 2.58, OTU 5.88; “Ataların Armağanı” adlı metnin OSU 2.92, OTU 6.05; “Abdurrahman Kızılay” adlı

metnin OSU 2.61, OTU 4.4; “Telafer’de Gelenek ve Görenekler” adlı metnin OSU 2.46, OTU 5.94; “Kumru” adlı metnin OSU 2.78, OTU 8.61; “Oğlumuz” adlı metnin OSU 2.44, OTU 5.1; “Dil Sevgisi:Dil Bilinci” adlı metnin OSU 2.88, OTU 5.09; “Deyimlerin Hikayeleri” adlı metnin OSU 2.51, OTU 7.92; “Eskici” adlı metnin OSU 2.94, OTU 7.4; “Paşa Dayımın Kirazları” adlı metnin OSU 2.52, OTU 8.21; “Tarihin Tanığı: Yazı” adlı metnin OSU 3.13, OTU 6.05; “mr Törpüsü” adlı metnin OSU 2.68, OTU 5; “Teknolojik Bayram Kutlamaları” adlı metnin OSU 3.17, OTU 9.45; “Bilgisayar Yalnızlığı” adlı metnin OSU 3.26, OTU 12.62; “Matematikle Uçuran Astronot: Ali Kuşçu” adlı metnin OSU 2.81, OTU 7.42; “Dünya Yuvarlakmış” adlı metnin OSU 2.92, OTU 6.31; “Adını Göklere Yazdıran ocuk” adlı metnin OSU 2.63, OTU 5; “Son Martı” adlı metnin OSU 2.65, OTU 3.81; “İşleyen Demir Işıldar” adlı metnin OSU 2.32, OTU 3.67; “Kommşusuzluk” adlı metnin OSU 2.66, OTU 2.67; “Misafirliklerimiz” adlı metnin OSU 3.07, OTU 7.14; “Hanekin ilçesinde bir gezinti” adlı metnin OSU 2.55 ve OTU 8.33 olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 39

Ateşman (1997) Formülüne Göre Ortaokul 3 Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerinin Okunabilirlik Sayısı

Okuma Metni	OS (Okunabilirlik Sayısı)	Derece
Dünyayı Güldüren Adam	79,82	Kolay
Ataların Armağanı	65,72	Orta Güçlükte
Abdurrahman Kızılay	82,48	Kolay
Telafer'de Gelenek ve Görenekler	87,52	Kolay
Kumru	64,66	Orta Güçlükte
Oğlumuz	87,48	Kolay
Dil Sevgisi, Dil bilinci	69,83	Orta Güçlükte
Deyimlerin Hikâyeleri	77,71	Kolay
Eskici	77,31	Kolay
Paşa Dayımın Kirazları	61,39	Orta Güçlükte
Tarihin Tanığı: Yazı	55,67	Orta Güçlükte
Ömür Törpüsü	78,10	Kolay
Teknolojik Bayram Kutlamaları	46,80	Zor
Bilgisayar Yalnızlığı	34,91	Zor
Matematikle Uçuran Astronot: Ali Kuşçu	66,56	Orta Güçlükte
Dünya Yuvarlakmış	65,04	Orta Güçlükte
Adını Göklere Yazdıran Çocuk	80,11	Kolay
Son Martı	82,41	Kolay
İşleyen Demir İşildar	96,04	Çok Kolay
Komşusuzluk	84,99	Kolay
Misafirliklerimiz	56,85	Orta Güçlükte
Hanekin İlçesinde Bir Gezinti	74,63	Kolay
Ortalama Okunabilirlik	71,63	Kolay

Ateşman (1997) tarafından geliştirilmiş olan okunabilirlik formülüne göre Ortaokul 3 Türkçe Ders Kitabındaki okuma metinleri incelendiğinde; “Dünyayı Güldüren Adam” adlı metnin kolay derecede ve 79.82 okunabilirlik sayısına; “Ataların Armağanı” adlı metnin orta

güçlükte, 65.72 okunabilirlik sayısına; “Abdurrahman Kızılay” adlı metnin kolay derecede ve 82.48 okunabilirlik sayısına; “Telafer’de Gelenek ve Görenekler” adlı metnin kolay derecede, 87.52 okunabilirlik sayısına; “Kumru” adlı metnin orta güçlükte ve 64.66 okunabilirlik sayısına; “Oğlumuz” adlı metnin kolay derecede, 87.48 okunabilirlik sayısına; “Dil Sevgisi: Dil Bilinci” adlı metnin orta güçlükte ve 69.83 okunabilirlik sayısına; “Deyimlerin Hikâyeleri” adlı metnin kolay derecede, 77.71 okunabilirlik sayısına; “Eskici” adlı metnin kolay derecede, 77.31 okunabilirlik sayısına; Paşa “Dayımın Kirazları” adlı metnin orta güçlükte, 61.39 okunabilirlik sayısına; “Tarihin Tanığı: Yazı” adlı metnin orta güçlükte, 55.67 okunabilirlik sayısına; “Ömür Törpüsü” adlı metnin kolay derecede, 78.10 okunabilirlik sayısına; “Teknolojik Bayram Kutlamaları” adlı metnin zor derecede ve 46.80 okunabilirlik sayısına; “Bilgisayar Yalnızlığı” adlı metnin zor derecede, 34.91 okunabilirlik sayısına; “Matematikle Uçuran Astronot: Ali Kuşçu” adlı metnin orta güçlükte 66.56 okunabilirlik sayısına; “Dünya Yuvarlakmış” adlı metnin orta güçlükte ve 65.04 okunabilirlik sayısına; “Adını Göklere Yazdıran Çocuk” adlı metnin kolay derecede, 80.11 okunabilirlik sayısına; “Son Martı” adlı metnin kolay derecede 82.41 okunabilirlik sayısına; “İşleyen Demir Işıldar” adlı metnin çok kolay derecede 96.04 okunabilirlik sayısına; “Komşusuzluk” adlı metnin kolay derecede 84.99 okunabilirlik sayısına; “Misafirliklerimiz” adlı metnin orta güçlükte ve 56.85 okunabilirlik sayısına; “Hanekin ilçesinde bir gezinti” adlı metnin kolay derecede ve 74.63 okunabilirlik sayısına sahip olduğu görülmüştür.

Araştırmanın inceleme malzemesi olarak seçilen Ortaokul 3 Türkçe Ders Kitabındaki okuma metinleri Çetinkaya-Uzun (2010) formülüne göre herhangi bir sınırlama yapılmadan ele alınmış ve metinlerdeki hece, sözcük ve tümce sayısı; metinlerin tamamı üzerinden belirlenmiştir. Elde edilen veriler Tablo 40’da okuma metinlerindeki toplam hece, kelime ve cümle sayıları başlığıyla sunulmuştur.

Tablo 40

Ortaokul 3 Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerindeki Toplam Hece, Kelime ve Cümle Sayıları

Okuma Metni	Hece Sayısı	Sözcük Sayısı	Tümce Sayısı
Dünyayı Güldüren Adam	2136	791	124
Ataların Armağanı	1438	499	75
Abdurrahman Kızılay	1887	683	131
Telafer'de Gelenek ve Görenekler	4153	1701	283
Kumru	1683	621	89
Oğlumuz	1581	640	138
Dil Sevgisi, Dil bilinci	1283	439	80
Deyimlerin Hikâyeleri	2649	1011	115
Eskici	2473	928	148
Paşa Dayımın Kirazları	1500	601	107
Tarihin Tanığı: Yazı	2410	857	127
Ömür Törpüsü	2082	776	152
Teknolojik Bayram Kutlamaları	936	324	49
Bilgisayar Yalnızlığı	1476	500	48
Matematikle Uçuran Astronot: Ali Kuşçu	1134	415	45
Dünya Yuvarlakmış	2037	748	107
Adını Göklere Yazdıran Çocuk	1827	701	127
Son Martı	1794	699	153
İşleyen Demir Işıldar	2151	848	154
Komşusuzluk	1847	664	161
Misafirliklerimiz	2635	943	158
Hanekin İlçesinde Bir Gezinti	2250	869	127
Toplam Ortalama	1971	739	122

Ortaokul 3 Türkçe Ders kitabı incelenip toplam hece, kelime ve cümle sayılarına bakıldığında; “Dünyayı Güldüren Adam” adlı metnin 2136 hece, 791 kelime ve 124 tümce sayısına; “Ataların Armağanı” adlı metnin 1438 hece, 499 sözcük ve 75 tümce sayısına;

“Abdulrahman Kızılay” adlı metnin 1887 hece, 683 sözcük ve 131 tümce sayısına; “Telafer’de Gelenek ve Görenekler” adlı metnin 4153 hece, 1701 sözcük ve 283 tümce sayısına; “Kumru” adlı metnin 1683 hece, 621 sözcük ve 89 tümce sayısına; “Oğlumuz” adlı metnin 1581 hece, 640 sözcük ve 138 tümce sayısına; “Dil Sevgisi, Dil Bilinci” adlı metnin 1283 hece 439 sözcük ve 80 tümce sayısına; “Deyimlerin Hikayeleri” adlı metnin 2649 hece, 1011 sözcük ve 115 tümce sayısına; “Eskici” adlı metnin 2473 hece, 659 sözcük ve 101 tümce sayısına; “Paşa Dayımın Kirazları” adlı metnin 1500 hece, 601 sözcük ve 107 tümce sayısına; “Tarihin Tanığı; Yazı” adlı metnin 2410 hece, 857 sözcük ve 127 tümce sayısına; “Ömür Törpüsü” adlı metnin 2082 hece, 776 sözcük ve 152 tümce sayısına; “Teknolojik Bayram Kutlamaları” adlı metnin 936 hece, 324 sözcük ve 49 tümce sayısına; “Bilgisayar Yalnızlığı” adlı metnin 1476 hece, 500 sözcük ve 48 tümce sayısına; “Matematikle Uçuran Astronot: Ali Kuşçu” adlı metnin 1134 hece, 415 sözcük ve 45 tümce sayısına; “Dünya Yuvarlakmış” adlı metnin 2037 hece, 748 ve 107 tümce sayısına; “Adını Göklere Yazdıran Çocuk” adlı metnin 1827 hece, 701 sözcük ve 127 tümce sayısına; “Son Martı” adlı metnin 1794 hece, 699 sözcük ve 153 tümce sayısına; “İşleyen Demir Işıldar” adlı metnin 2151 hece, 848 sözcük ve 154 tümce sayısına; “Komşusuzluk” adlı metnin 1847 hece, 664 sözcük ve 161 tümce sayısına; “Misafirliklerimiz” adlı metnin 2635 hece, 943 sözcük ve 158 tümce sayısına; “Henekin İlçesinde Bir Gezinti” adlı metnin 2250 hece, 869 sözcük ve 127 tümce sayısına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 41

Ortaokul 3 Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerinin Ortalama Sözcük ve Cümle Uzunlukları

Okuma Metni	Ortalama Sözcük Uzunluğu	Ortalama Tümce Uzunluğu
Dünyayı Güldüren Adam	2,70	6,37
Ataların Armağanı	2,88	6,65
Abdurrahman Kızılay	2,76	5,21
Telafer'de Gelenek ve Görenekler	2,44	6,01
Kumru	2,71	6,97
Oğlumuz	2,47	4,63
Dil Sevgisi, Dil bilinci	2,92	5,48
Deyimlerin Hikâyeleri	2,62	8,79
Eskici	2,66	6,27
Paşa Dayımın Kirazları	2,49	5,61
Tarihin Tanığı: Yazı	2,81	6,74
Ömür Törpüsü	2,68	5,10
Teknolojik Bayram Kutlamaları	2,88	6,61
Bilgisayar Yalnızlığı	2,95	10,41
Matematikle Uçuran Astronot: Ali Kuşçu	2,73	9,22
Dünya Yuvarlakmış	2,72	6,99
Adını Göklere Yazdıran Çocuk	2,60	5,51
Son Martı	2,56	4,56
İşleyen Demir İşildar	2,53	5,50
Komşusuzluk	2,78	4,12
Misafirliklerimiz	2,79	5,96
Hanekin İlçesinde Bir Gezinti	2,58	6,84
Toplam Ortalama	2,69	6,34

Ortaokul 3 Türkçe Ders Kitabından inceleme malzemesi olarak seçilen okuma metinlerinin Çetinkaya-Uzun (2010) formülüne göre OSU ve OTU değerlerine bakıldığında; “Dünyayı Güldüren Adam” adlı metnin OSU 2.70 ve OTU 6.37; “Ataların Armağanı” adlı metnin

OSU 2.88 ve OTU 6.65; “Abdurrahman Kızılay” adlı metnin OSU 2.76 ve OTU 5.21; “Telafer’de Gelenek ve Görenekler” adlı metnin OSU 2.44, OTU 6.01; “Kumru” adlı metnin OSU 2.71, OTU 6.97; “Oğlumuz” adlı metnin OSU 2.47, OTU 4.63; “Dil Sevgisi, Dil Bilinci” adlı metnin OSU 2.92 ve OTU 5.48; “Deyimlerin Hikayeleri” adlı metnin OSU 2.62 ve OTU 8.79; “Eskici” adlı metnin OSU 2.66 ve OTU 6.27; “Paşa Dayımın Kirazları” adlı metnin OSU 2.49 ve OTU 5.61; “Tarihin Tanığı: Yazı” adlı metnin OSU 2.81 ve OTU 6.74; “Ömür Törpüsü” adlı metnin OSU 2.68 ve OTU 5.10; “Teknolojik Bayram Kutlamaları” adlı metnin OSU 2.88 ve OTU 6.61; “Bilgisayar Yalnızlığı” adlı metnin OSU 2.95 ve OTU 10.41; “Matematikle Uçuran Astronot: Ali Kuşçu” adlı metnin OSU 2.73 ve OTU 9.22; “Dünya Yuvarlakmış” adlı metnin OSU 2.72 ve OTU 6.99; “Adını Göklere Yazdıran Çocuk” adlı metnin OSU 2.60 ve OTU 5.51; “Son Martı” adlı metnin OSU 2.56 ve OTU 4.56; “İşleyen Demir Işıldar” adlı metnin OSU 2.53 ve OTU 5.50; “Komşusuzluk” adlı metnin OSU 2.78 ve OTU 4.12; “Misafirliklerimiz” adlı metnin OSU 2.79 ve OTU 5.96; “Hanekin ilçesinde bir gezinti” adlı metnin OSU 2.58 ve OTU 6.84 olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 42

Ortaokul 3 Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Okuma Metinlerinin Çetinkaya_ Uzun (2010)'a Göre Okunabilirlik Puanları

Okuma Metni	OP (Okunabilirlik Puanı)	Okuma Düzeyi	Sınıf Seviyesi
Dünyayı Güldüren Adam	42,47	Eğitsel Okuma	8,9
Ataların Armağanı	37,52	Eğitsel Okuma	8,9
Abdurrahman Kızılay	42,03	Eğitsel Okuma	8,9
Telafer'de Gelenek ve Görenekler	49,57	Eğitsel Okuma	8,9
Kumru	41,63	Eğitsel Okuma	8,9
Oğlumuz	50,13	Eğitsel Okuma	8,9
Dil Sevgisi, Dil bilinci	37,61	Eğitsel Okuma	8,9
Deyimlerin Hikâyeleri	42,20	Eğitsel Okuma	8,9
Eskici	43,60	Eğitsel Okuma	8,9
Paşa Dayımın Kirazları	48,66	Eğitsel Okuma	8,9
Tarihin Tanığı: Yazı	39,25	Eğitsel Okuma	8,9
Ömür Törpüsü	44,22	Eğitsel Okuma	8,9
Teknolojik Bayram Kutlamaları	37,56	Eğitsel Okuma	8,9
Bilgisayar Yalnızlığı	32,05	Engelli Okuma	10,11,12
Matematikle Uçuran Astronot: Ali Kuşçu	38,92	Eğitsel Okuma	8,9
Dünya Yuvarlakmış	41,35	Eğitsel Okuma	8,9
Adını Göklere Yazdıran Çocuk	45,90	Eğitsel Okuma	8,9
Son Martı	47,86	Eğitsel Okuma	8,9
İşleyen Demir İşildar	47,73	Eğitsel Okuma	8,9
Komşusuzluk	42,57	Eğitsel Okuma	8,9
Misafirliklerimiz	40,53	Eğitsel Okuma	8,9
Hanekin İlçesinde Bir Gezinti	45,13	Eğitsel Okuma	8,9
Toplam Okunabilirlik	42,64	Eğitsel Okuma	8,9

Çetinkaya-Uzun (2010)'a göre Ortaokul 3 Türkçe Ders Kitabındaki okuma metinlerinin okunabilirlik puanlarına bakıldığında; “Dünyayı Güldüren Adam” adlı metnin 8.,9. sınıf

seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 42.47 okunabilirlik puanına; “Ataların Armağanı”| adlı metnin 8.,9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 37.52 okunabilirlik puanına; “Abdurrahman Kızılay” adlı metnin 8.,9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 42.03 okunabilirlik puanına; “Telafer’de Gelenek ve Görenekler” adlı metnin 8.,9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 49.57 okunabilirlik puanına; “Kumru” adlı metnin 8.,9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 41.63 okunabilirlik puanına; “Oğlumuz” adlı metnin 8.,9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 50.13 okunabilirlik puanına; “Dil Sevgisi: Dil Bilinci” adlı metnin 8., 9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 37.61 okunabilirlik puanına; “Deyimlerin Hikayeleri” adlı metnin 8., 9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 42.20 okunabilirlik puanına; “Eskici” adlı metnin 8.,9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma okuma düzeyinde ve 42.60 okunabilirlik puanına; “Paşa Dayımın Kirazları” adlı metnin 8.,9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 48.66 okunabilirlik puanına; “Tarihin Tanığı: Yazı” adlı metnin 8.,9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 39.25 okunabilirlik puanına; “Ömür Törpüsü” adlı metnin 8.,9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 44.22 okunabilirlik puanına; “Teknolojik Bayram Kutlamaları” adlı metnin 8.,9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 37.56 okunabilirlik puanına; “Bilgisayar Yalnızlığı” adlı metnin 10.,11. ve 12. sınıf seviyesinde, engelli okuma düzeyinde ve 32.05 okunabilirlik puanına; “Matematikle Uçuran Astronot: Ali Kuşçu” adlı metnin 8., 9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 38.92 okunabilirlik puanına; “Dünya Yuvarlakmış” adlı metnin 8. ve 9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 41.35 okunabilirlik puanına; “Adımı Göklere Yazdıran Çocuk” adlı metnin 8. ve 9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 45.90 okunabilirlik puanına; “Son Martı” adlı metnin 8.,9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 47.86 okunabilirlik puanına; “İşleyen Demir İşildar” adlı metnin 8.,9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 47.73 okunabilirlik puanına; “Komşusuzluk” adlı metnin 8. ve 9. Sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 42.57 okunabilirlik puanına “Misafirliklerimiz” adlı metnin 8.,9. sınıf seviyesinde, eğitsel okuma düzeyinde ve 40.53 okunabilirlik puanına; “Hanekin ilçesinde bir gezinti”| adlı metnin eğitsel okuma düzeyinde 45,13 ve okunabilirlik puanına sahip olduğu görülmüştür.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde Irak'ta okutulan ortaokul 7., 8. ve 9. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeylerini ve sınıf seviyesine uygunluğunu inceleyen bu çalışmadan elde edilen bulgulardan ulaşılan sonuçlar ve bu çalışma ile benzer diğer okunabilirlik çalışmalarının sonuçlarına yönelik karşılaştırmalar yer almaktadır.

7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ortalama hece sayısı 829, ortalama kelime sayısı 325, ortalama cümle sayısı ise 65; 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ortalama hece sayısı 990, ortalama kelime sayısı 389, ortalama cümle sayısı ise 65; 9. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ise ortalama hece sayısı 1971, ortalama sözcük sayısı 739 ve ortalama cümle sayısı 122 cümle olarak görülmüştür. Ders Kitaplarında sınıf düzeyi arttıkça ortalama hece, kelime ve tümce sayısının arttığı belirlenmiştir.

Araştırmanın 2. sorusuna yönelik bulgular 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki metinlerin ortalama sözcük uzunluğu 2.58, Ortalama Tümce Uzunluğu 5.09; 8. Sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin ortalama sözcük uzunluğu 2.47, ortalama tümce uzunluğu 5.89; 9. Sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin Ortalama sözcük uzunluğu 2.69, ortalama tümce uzunluğu 6.34 olarak tespit edilmiştir. Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin sınıf düzeyi arttıkça ortalama sözcük ve ortalama tümce uzunluğunun ciddi oranda farklılaşmadığı görülmüştür.

7. sınıf düzeyinde incelenen metinlerin, Ateşman (1997) formülüne göre ortalama sözcük uzunluğu $X=2,60$; ortalama Tümce uzunluğu $X=5,2$ ve okunabilirlik sayısı 80,5 olarak tespit edilmiştir. Çetinkaya ve Uzun (2010) formülüne göre ise ortalama sözcük uzunluğu $X=2,58$; ortalama Tümce uzunluğu $X=5,09$ ve okunabilirlik puanı 46,47 olarak tespit edilmiştir. Bu

oranlar kelime ve cümle uzunlukları ve okunabilirlik bakımından 7. sınıf ders kitabında yer alan metinlerin Ateşman (1997) okunabilirlik formülüne göre “Kolay”; Çetinkaya ve Uzun (2010) okunabilirlik formülüne göre ise “eğitsel okuma düzeyinde” ve 8. ve 9. sınıf seviyesine uygun olduğunu göstermiştir.

8. sınıf düzeyinde incelenen metinlerin, Ateşman (1997) formülüne göre ortalama sözcük uzunluğu $X=2,52$; ortalama Tümce uzunluğu $X=5,9$ ve okunabilirlik sayısı 82,23; Çetinkaya ve Uzun (2010) formülüne göre ise ortalama sözcük uzunluğu $X=2,47$; ortalama Tümce uzunluğu $X=5,89$ ve okunabilirlik puanı 46,07 olarak tespit edilmiştir. 8. sınıf düzeyinde incelenen metinlerden elde edilen bu veriler kelime ve cümle uzunlukları ve okunabilirlik bakımından 8. sınıf ders kitabında yer alan metinlerin Ateşman (1997) okunabilirlik formülüne göre “Kolay”; Çetinkaya ve Uzun (2010) okunabilirlik formülüne göre “eğitsel okuma düzeyinde” 8. ve 9. sınıf seviyesine uygun olduğunu göstermiştir.

9. sınıf düzeyinde incelenen metinlerin, Ateşman (1997) formülüne göre ortalama sözcük uzunluğu $X=2,63$; ortalama Tümce uzunluğu $X=6,36$ ve okunabilirlik sayısı 71,63; Çetinkaya ve Uzun (2010) formülüne göre ise ortalama sözcük uzunluğu $X=2,67$; ortalama Tümce uzunluğu $X=6,34$ ve okunabilirlik puanı 42,64 olarak tespit edilmiştir. Bu oranlar kelime ve cümle uzunlukları ve okunabilirlik bakımından 9. sınıf ders kitabında yer alan metinlerin Ateşman (1997) okunabilirlik formülüne göre “Kolay”; Çetinkaya ve Uzun (2010) okunabilirlik formülüne göre ise “eğitsel okuma düzeyinde”, 8. ve 9. sınıf seviyesine uygun olduğunu göstermiştir.

Araştırmada incelenen metinlerde yer alan hece uzunlukları, sınıf düzeylerine göre karşılaştırıldığında 7. sınıflardaki Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin hece uzunluklarının ($X=2.74$), diğer sınıf seviyelerine göre daha zor olduğu tespit edilmiştir.

7., 8. ve 9. sınıf düzeylerine ait metinlerin Ateşman (1997) ve Çetinkaya-Uzun (2010) formülüne göre sınıf seviyesine uygunluğu hesaplanmıştır. Metinler genel olarak kolay seviyede, öğrencilerin anlayabileceği düzeylerde; fakat sınıf kademeleri arttıkça metinlerin güçlük seviyelerinin artmadığı görülmektedir. Benzer tespitin yapıldığı Özçetin ve Karakuş, 2020; Bora, 2019; İskender, 2013 vb. çalışmalar da vardır. Söz konusu çalışmalarda Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin kolay ve orta güçlükte olduğu; zor düzeyde metinlerin bulunmadığı ve sınıf seviyesi arttıkça metinlerin okunabilirlik güçlülüğünün artmadığı görülmüştür.

Aşağıda, araştırmada elde edilen verilerden hareketle öneriler yer almaktadır.

1. Seçilecek metinler okunabilirlik açısından hedef kitlenin sınıf seviyesine uygun olarak hazırlanabilir
2. 7. sınıftan 9. sınıfa doğru okunabilirlik düzeyinin artırılması sağlanabilir.
3. Irak'ta okutulan ortaöğretim 7., 8. ve 9. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki tüm ünitelerin yeniden gözden geçirilip ünitelerde yer alan metinler kolaydan zora ilkesine uygun bir şekilde sıralanabilir
4. Metinlerde Arapçadan Türkçeye geçmiş kelimelerin kullanılması Irak'ta okuyan öğrencilerin okunabilirliklerini nasıl etkileyeceği araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Akkurt, E. (2011). *İlköğretim okullarında görev yapan Türkçe öğretmenlerinin 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki bilgilendirici ve tahkiyeli metinlerin anlaşılabilirlikleri ile ilgili görüşleri ve metinlerin metin okunabilirliği açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2011). *Yazılı ve sözlü anlatım* (15.bs.). Ankara: Akçağ.
- Alpan, G. (2008). Ders kitaplarındaki metin tasarımı. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 107-134.
- Arıcı, A. F. (2018). *Okuma eğitimi* (4. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Ateşman, E. (1997). Türkçede okunabilirliğin ölçülmesi. *A.Ü. Tömer Dil Dergisi*, 58, 71-74.
- Aydın, C., İnce, S. ve Uğuz, O. O. (2022). PIKTES kapsamında hazırlanan “Salih Hikâye Serisi”nin değerler eğitimi bakımından incelenmesi. *Çukurova Araştırmaları*, 8(1), 15-25.
- Aydın, G. (2022). Türkçeyi ikinci/yabancı dil olarak öğrenenler için hazırlanan yardımcı materyallerin okunabilirliği üzerine bir inceleme. *Journal of History School*, 61, 4202-4227.
- Bağcı, H. ve Ünal, Y. (2013). İlköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeyi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(3), 12-28.
- Bailin, A., & Grafstein, A. (2016). *Readability: Text and context*. New York: Springer.

- Baki, Y. (2018). Türkçe dersi 8. sınıf kitabındaki metinlerin okunabilirliği. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 30-46,
- Banguoğlu, T. (2015). *Türkçenin grameri* (10. bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Baş, B. ve Yıldız, F. İ. (2015). 2. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin okunabilirlik açısından incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 52-61.
- Bayır, E. ve Kahveci, S. (2021). Ortaokul fen bilimleri ders kitaplarının okunabilirlik açısından analizi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(3), 1561-1572.
- Biçer, N. ve Alan, Y. (2017). Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan Yeni Hitit 3 ve İstanbul C1+ ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeylerinin karşılaştırılması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 1130-1139.
- Bora, A. ve Arslan, M. A. (2021). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik yönünden incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 10(1), 222-236.
- Bozkurt, M. (2021). Suriyeli çocuklar için hazırlanan hikâye kitaplarının okunabilirlik düzeyleri: Salih Hikâye serisi, Ed. Şahin, A. *Anadili ve yabancı dil olarak Türkçe üzerine araştırmalar*. Çanakkale: Paradigma Akademi.
- Bozlak, G. Ü. (2018). 2016-2017 ve 2017-2018 eğitim ve öğretim yıllarında 5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerin Uzun-Çetinkaya formülü ile okunabilirlik düzeyleri/düzeylerinin incelenmesi. *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 6(14), 209-234.
- Bulut, M. ve Orhan, S. (2012). Türkçe-edebiyat ders kitaplarının dil ve kültür aktarımındaki rolü ve önemi üzerine bir inceleme. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8), 297-311.

- Ceran, D. (2015). Yüz temel eser listesi Türk edebiyatı kategorisinde yer alan kitapların okunabilirlik düzeyleri ile yedinci sınıf öğrencilerinin kitaplar hakkındaki görüşlerinin değerlendirilmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 3(14), 23-51.
- Coleman, M. & Liau, T. L. (1975). A computer readability formula designed for machine scoring. *Journal of Applied Psychology*, 60, 283–284.
- Çakıroğlu, O. (2015). İlkokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeylerinin öğrenme güçlüğü olan öğrenciler açısından değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 14(2), 671-681.
- Çeçen, M. A. ve Aydemir, F. (2011). Okul öncesi hikâye kitaplarının okunabilirlik açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 185-194.
- Çeçen, M. A. ve Çiftçi, Ö. (2007). *İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Çepni, S., Gökdere, M. ve Küçük, M. (2002). Adaptation of the readability formulas into the Turkish science textbooks. *Energy Education Science and Technology*, 10(1), 49-58
- Çetinkaya, G. (2010). *Türkçe metinlerin okunabilirlik düzeylerinin tanımlanması ve sınıflandırılması*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çıplak, G. ve Balcı, A. (2022). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik özelliğinin incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 30, 170-187.
- Çiftçi, Ö., Çeçen, M. A. ve Melanlıoğlu, D. (2007). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik açısından değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(22), 206-219.

- Çiftçi, Ö., Çeçen, M.A. ve Melanlıoğlu, D. (2007). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik açısından değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(22), 206-219.
- Çinpolat, E. (2019). *Miyase Sertbarut'un kitaplarının okunabilirlik düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu.
- Delice, A., Aydın, E. ve Kardeş, D. (2009). Öğretmen adayı gözüyle matematik ders kitaplarında görsel öğelerin kullanımı. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 8(16), 75-92.
- Demir, T. (2008). *İlköğretim yedinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeylerinin tespit edilmesine yönelik bir değerlendirme*. 17. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sakarya.
- Demirel, Ö. (2012). *Yabancı dil öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- DuBay, W. (2004). *The principles of readability*. New York: Impact Information.
- Eker, C., İnce, M. ve Sağlam, H. (2018). İnsan hakları yurttaşlık ve demokrasi ders kitabının okunabilirlik ve yaş düzeyine uygunluk açılarından değerlendirilmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 14(4), 404-416.
- Erdem, C. (2011). *Dil ve Anlatım ders kitaplarındaki metinlerin kelime-cümle uzunlukları ve okunabilirlik düzeyleri üzerine bir değerlendirme*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ergin, M. (2004). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak.
- Erişik, H. (2021). Yabancılar için Türkçe okuma kitaplarının okunabilirliği: Türkçenin sesi Yunus Emre örneği. *Journal of Sustainable Educational Studies*, 2(3), 1-14.
- Erol, H. F. (2014). Yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarında okunabilirlik. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 50, 29-38.
- Flesch, R. (1979). *How to write plain English*. New York: Harpercollins.

- Geçit, Y. (2010). *İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının okunabilirlik derecesinin Türkçeye uyarlanmış Flesh formülüne göre değerlendirilmesi*. Elâzığ: 9. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, 47-49.
- Gedik, D. (2009). *Yabancılara Türkçe öğretimi*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Göçen, G. ve Çiçek, M. (2022). Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenler için hazırlanmış “Salih Hikâye Seti”nde yer alan söz varlığı unsurları. *Journal of Sustainable Educational Studies*, 3(2), 82-96.
- Gray, W. S., & B. Leary. (1935). *What makes a book readable*. Chicago: Chicago University.
- Güder, O. ve Bilgen M. (2021). “Matematik Korsanları” hikâye setinin okunabilirlik düzeyi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 60, 273-301.
- Gün, M., Tanrikulu, L. ve Selvi, K. (2021). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kitaplarında kültür aktarımı: “Salih Hikâye Serisi” örneği. *Route Education and Social Science Journal*, 58, 287-295.
- Günaydın, Y. (2023). Readability levels of story series prepared for PIKTES. *Sakarya University Journal of Education*, 13(2), 345-370.
- Güneş, F. (2000). *Çocuk kitaplarının okunabilirlik ölçüleri açısından incelenmesi*. 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu. Ankara: A.Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi.
- Güneş, F. (2000). *Çocuk kitaplarının okunabilirlik ölçütleri açısından incelenmesi*. I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu 20-21 Ocak 2000. Ankara: Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi.
- Günhan, E. (2004). *Lise düzeyi Kimya kitaplarının elektrokimya kısımlarının, fen okur yazarlığı, yanlış kavramlar ve okunabilirlik yönünden analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Güven, S. (2010). *İlköğretim 6. Sınıf Fen ve Teknoloji ders kitabının okunabilirliği ve hedef yaş düzeyine uygunluğu*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Hızarcı, S. H. (2009). *İlköğretim 6. sınıf yeni Sosyal Bilgiler ders kitaplarının okunabilirlik düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hürmüzlü, H. (2017). Irak'ta Türkçe eğitimin tarihçesi ve hukukî boyutu. *ORSAM: <https://www.orsam.org.tr/tr/irak-ta-turkce-egitimin-tarihcesi-ve-hukuki-boyutu>*, sayfasından erişilmiştir.
- Kalın Ulu, Ö. ve Koçoğlu E. (2017), 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının farklı okunabilirlik formüllerine göre incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(4), 2202-2220.
- Karaağaç, G. (2013). *Türkçenin dil bilgisi*. Ankara: Akçağ.
- Karacoğlu, M. Ö. ve Karakuş, N. (2022). Okuduğunu anlama becerisinin geliştirilmesinde metin kullanımı: Türkçe ders kitaplarındaki metinler üzerine bir inceleme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 11, 50-78.
- Kayabaşı, B., Yılmaz, M. ve Doyumğaç, İ. (2016). Mustafa Ruhi Şirin hikâyelerinin okunabilirlik açısından incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 323-343.
- Kemiksiz, Ö. (2021). Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeyleri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(3), 973-992.
- Keskin, F., Okur, A. (2013). Okuma eğitimi, *Yabancılara Türkçe öğretimi el kitabı*, (Ed. Durmuş, Mustafa; Okur, Alpaslan). Ankara: Grafiker.
- Keskin, H. K. (2012). *Akıcı okuma yöntemlerinin okuma becerileri üzerindeki etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Köse, E. Ö. (2009). Biyoloji 9 ders kitabında hücre ile ilgili metinlerin okunabilirlik düzeyleri. *Cankaya University Journal of Science and Engineering*, 12(2), 141-150.
- Kurnaz, C. ve Erdem, C. (2012). Dil ve Anlatım ders kitaplarındaki metinlerin kelime- cümle uzunlukları ve okunabilirlik düzeyleri. *Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Araştırmaları Dergisi*, 4, 1-19.
- Maden, S. (2013). Temel dil becerileri eğitiminde kullanılabilir aktif öğrenme öğretimsel iş/taktikleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(2), 20-35.
- Mutlu, H. H. (2020). Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında (İstanbul Yabancılar için Türkçe Öğretim Seti, Yedi İklim Öğretim Seti) yer alan metinlerin okunabilirlik düzeylerinin incelenmesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 22, 371 – 386.
- Nassiri, N., Lakhouaja, A. & Cavalli-Sforza, V. (2022). Arabic L2 readability assessment: Dimensionality reduction study. *Journal of King Saud University-Computer and Information Sciences*, 34, 3789-3799.
- Okur, A. ve Arı, G. (2013). 6, 7, 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Okunabilirliği. *İlköğretim Online*, 12(1), 202- 226.
- Okur, A., Arı, G., Ersoyol, F. ve Okur, E. K. (2013). 5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirliği. *Sakarya University Journal of Education*, 3(2), 65-79.
- Oral, B., Çoban, A. (2020). *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Öksüz, H. İ. (2019). *Okunabilirliğin anlaşılabilirlik üzerindeki etkisinin farklı metin türlerine göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi, Düzce.
- Özcan, E. (2013). 6.-7. sınıf Türkçe ve Türk Kültürü ders kitabının okunabilirliği ve hedef yaş düzeyine uygunluğu: fransa örneği. *Sakarya University Journal of Education*, 1(2), 16-24.

- Özçetin, K. ve Karakuş, N. (2020). 5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik yönünden incelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 5(1), 175-190.
- Sarıçam, İ., Kösecioğulları, U. ve Bozkurt, M. (2021). 2020-LGS Türkçe sorularının okunabilirlik açısından incelenmesi. *International Journal of Language Academy*, 9(1), 321-333.
- Solmaz, E. (2009). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf düzeylerindeki Türkçe metinlerde cümle uzunluğu, kelime uzunluğu ve kelime hazinesinin okunabilirlik üzerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sönmez, V. (2003). Metinlerin eğitselliğini saptamada matematiksel bir yaklaşım (Sönmez modeli). *Eğitim Araştırmaları*, 10, 24–39.
- Şimşek, P. (2011). *Yabancılara Türkçe öğretiminde okuma metinleri ve yardımcı okuma metinleri üzerine bir araştırma*. Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Şimşek, Y. ve Çinpolat, E. (2021). Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarının okunabilirlik özellikleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(1), 233-250.
- Tanrıkulu L. ve Öz Sipan, M., (2021). Yabancı Dil Olarak Türkçe öğretiminde kullanılan “Salih Hikâye Serisi” setinde kültürel öğeler bulunduran görsellerin incelenmesi. *International Journal of Languages Education and Teaching*. 9(1), 143-155.
- Tekbıyık, A. (2006). Lise Fizik 1 ders kitabının okunabilirliği ve hedef yaş düzeyine uygunluğu. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 441-446.
- Tekşan, K. ve Çinpolat, E. (2020). Miyase Sertbarut’un Kitaplarının Okunabilirlik Düzeyleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(3), 829-842.

- Temizyürek, F. (2010). Türkiye’de okuma seferberliği çerçevesinde seçilen kitapların kelime- cümle uzunlukları ve okunabilirlik açısından incelenmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 27, 645-654.
- Temur, T. (2002). *İlköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler ile öğrenci kompozisyonlarının okunabilirlik düzeyleri açısından karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tosunoğlu, M. ve Özlük, Y.Ö. (2011). Okunabilirlik ve İlköğretim 1. Sınıf Türkçe ders kitabındaki düz yazı metinlerinin okunabilirlik açısından değerlendirilmesi. *Millî Eğitim*, 189, 219-230.
- Turan, İ. ve Geçit, Y. (2010). Lise Coğrafya 10. sınıf ders kitabının farklı okullara göre okunabilirliği ve hedef yaş düzeyine uygunluğu. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(2), 613-622.
- Ulu Kalın, Ö. ve Topkaya, Y. (2009). *9. Sınıf Coğrafya ders kitabının okunabilirliği ve hedef yaş düzeyine uygunluğu*. I. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi, Çanakkale: 18 Mart Üniversitesi.
- Uzun, M. (2019). *5. sınıf Türkçe ders kitabının atasözleri ve deyimleri barındırması bakımından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Ülper, H. (2010). *Okuma ve anlamlandırma becerilerinin kazandırılması*. Ankara: Nobel.
- Wilkins, R., Alfter, D., Wang, X., Pintard, A., Tack, A., Yancey, K. & François, T. (2022). *FABRA: French Aggregator-Based Readability Assessment Toolkit*. Proceedings of the 13th Conference on Language Resources and Evaluation (LREC 2022), (p. 1217-1233), 20-25 June, Marseille.

- Yaman, C. (2022). *Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan okuma kitaplarının okunabilirlikleri*. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. bs.). Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, F. ve Temiz, Ç. (2014). Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik durumları. *International Journal of Language Education and Teaching*, 2, 81-91.
- Zeynel, M. H. (2011). *Tarihi süreç içerisinde Irak eğitim sisteminin yönetsel açıdan incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Zorbaz, K. Z. (2007). Türkçe ders kitaplarındaki masalların kelime- cümle uzunlukları ve okunabilirlik düzeyleri üzerine bir değerlendirme. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(1), 87-101.
- Zorbaz, K. Z. ve Köroğlu, M. (2016), Gazi TÖMER yabancılar için Türkçe öğretim setindeki metinlerin kelime-cümle uzunlukları ve okunabilirlik düzeyleri, *Electronic Turkish Studies*, 11(3), 2509-2524.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..